

Handläggningstider i rättskedjan

Utvecklingen sedan 2008

Handläggningstider i rättskedjan

Utvecklingen sedan 2008

Rapport 2013:7

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott
Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten
minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom
att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brotts-
förebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

ISSN 1100-6676
URN:NBN:SE:BRA-500

© Brottsförebyggande rådet 2013
Författare: Kerstin Nelander
Produktion: Ordförandet AB

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna rapport kan laddas ner från Brå:s webbplats www.bra.se

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Handläggningstiderna har förkortats från 2008 till 2010.....	6
Andelen misstankar som personuppklarats stabil 2008–2010	9
Inledning	12
Bakgrund	12
Brås uppdrag.....	13
Riktlinjer och kunskapsläge	15
Rättsväsendets hantering av unga lagöverträdare	15
Aktuellt kunskapsläge	17
Material och metod	19
Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS)	19
Samtliga misstankar som registrerats 2008–2011	19
Rättskedjan i korthet.....	22
Prestationsindikatorer för att mäta rättsväsendets effektivitet	23
Andra mått på effektivitet i utredningsverksamheten	25
Disposition.....	27
Handläggningstider i rättskedjan – utvecklingen sedan 2008	28
De totala handläggningstiderna har minskat från 2008 till 2010.....	28
Handläggningstider i landets 21 län	32
Handläggningstider för unga respektive vuxna misstänkta.....	37
Andelen personuppklarade misstankar 2008–2010	48
Personuppklaringsnivån stabil 2008–2010	48
Personuppklaringsnivån skiljer sig åt mellan landets 21 län	51
Misstankar mot unga klaras oftare upp	56
Avslutande diskussion	59
Stora förändringar inom rättsväsendet tycks ha haft önskad effekt på handläggningstiderna	59
Finns det möjlighet att effektivisera handläggningen ytterligare?	59
En kort handläggningstid ökar chansen för att brottet klaras upp.....	60
Sexveckorsfristens utformning och tillämpning	61
Viktigt att kunna analysera rättsväsendets effektivitet	63
Fler uppföljningsstudier behövs.....	64
Referenser	65
Bilagor	69
Bilaga 1. Tabeller	69
Bilaga 2. Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS).....	82
Bilaga 3. Exkludering av misstankar med ologiskt tidsflöde	86
Bilaga 4. Några centrala förändringar i rättsväsendet under 2000-talet.....	89

Förord

Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS) är en databas som utvecklats vid Brå i samarbete med Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten. Databasen gör det möjligt att kunna följa ett ärendes väg och dess handläggningstid genom rättskedjan.

Brå fick med regleringsbrev för år 2010 och 2011 i uppdrag att med stöd av RUS redovisa handläggningstiderna hos polismyndigheterna, åklagarkamrarna och domstolarna för mål och ärenden kring brottstyperna misshandel, rån, våldtäkt, stöld och utpressning. I uppdragen ingick också att särskilt redovisa handläggningstiderna beträffande unga gärningspersoner. Uppdragen har redovisats i rapporterna Handläggningstider i rättskedjan (2011) respektive Rättsväsendets hantering av ungdomsärenden (2012:5).

I regleringsbrevet för år 2012 fick Brå ett förnyat uppdrag med utgångspunkt i RUS-databasen. Detta uppdrag redovisas i föreliggande rapport. Handläggningstiderna för ovan nämnda brottstyper redovisas, liksom tiderna för mål som avser unga gärningspersoner. I föreliggande rapport fokuseras det också på eventuella förändringar av handläggningstiderna. Har dessa förändrats jämfört med resultaten i de föregående rapporterna?

Rapporten har författats av utredaren Kerstin Nelander vid Brå. Rapporten har granskats av Niklas Mårtensson vid Rikspolisstyrelsen, Camilla Larsson vid Åklagarmyndigheten samt Dan Töllberg vid Domstolsverket.

Stockholm i mars 2013

Erik Wennerström
Generaldirektör

Annika Eriksson
Enhetschef

Sammanfattning

Under 2000-talet har omfattande förändringar som syftat till att effektivisera handläggningen av brottsärenden genomförts inom rättsväsendet. I synnerhet gäller det hanteringen av mängdbrott och ungdomsbrott. Moderniseringarna av rättsväsendet har både syftat till att förkorta handläggningstiderna och öka kvaliteten i utredningarna. I regleringsbrevet för år 2012 fick Brå i uppdrag att för tredje gången undersöka handläggningstider vid brottmål för misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning baserat på databasen Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS), som byggts upp vid Brå för att möjliggöra sådana analyser. Liksom i de föregående två uppdragen ingår att särskilt redovisa handläggningstiderna för mål och ärenden som avser unga gärningspersoner. I 2012 års uppdrag ingick dessutom att redovisa eventuella förändringar av handläggningstiderna.

Handläggningstiderna har förkortats från 2008 till 2010

Resultaten i föreliggande rapport visar att den genomsnittliga *totala handläggningstiden*, från brottsanmälan till tingsrättsdom, har minskat med 17 procent mellan åren 2008 och 2010. Handläggningstiden har minskat för samtliga av de i uppdraget angivna fem brottstyperna, men varierar beroende på vilken brottskategori som studeras. Den största procentuella minskningen observeras för misstankar om rån (-21 procent) och den minsta för misstankar om våldtäkt (-9 procent). År 2010 tog misstankar om utpressning kortast tid för rättsväsendet att handlägga, med i genomsnitt 134 dagar från det att brottet anmäldes till att en dom meddelades av tingsrätten. Längst tid tog misstankar om misshandel, i genomsnitt 219 dagar.

Alla registrerade brottsmisstankar leder inte fram till en tingsrättsdom, utan många avslutas i ett tidigare skede av rättskedjan. I rapporten redovisas därför även den så kallade *utredningstiden*, det vill säga från det att förundersökningen inleds till det att ett beslut fattas på misstanken (antingen ett avskrivningsbeslut eller beslut om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse, s.k. personuppklaring). Analyserna visar att även utredningstiden har minskat under den studerade perioden för samtliga fem studerade brottstyper (mellan 11 och 24 procents minskning från 2008 till 2010). Resultaten tyder således på att de omfattande förändringar som genomförts i rättsväsendet har haft en önskad effekt.

Kortare handläggningstider i de flesta av landets 21 län

I rapporten särredovisas handläggningstiderna för Sveriges 21 län avseende brottskategorierna misshandel och stöld, vilka har en så stor volym att det är möjligt att genomföra analyser på länsnivå. Både i fråga om misstankar om misshandel och om stöld visar resultatet att det inom de allra flesta län har skett en minskning av såväl de genomsnittliga *totala handläggningstiderna* (från anmälan till dom) som *utredningstiderna*.

När det gäller misstankar om misshandel observeras den största minskningen av den *totala handläggningstiden* i Dalarnas län. Där har handläggningstiden minskat från 350 dagar år 2008 till 230 dagar år 2010, vilket motsvarar en minskning på 34 procent. För misstankar om stöld kan den största procentuella minskningen av total handläggningstid observeras i Västmanlands län, där genomsnittstiden har minskat från 259 dagar till 161 dagar (-38 procent) från 2008 till 2010.

Utredningstiderna för misshandelsbrott har minskat mest i Södermanlands län, där genomsnittstiden för att utreda misshandel har minskat från 162 dagar år 2008 till 103 dagar 2010 (-36 procent). Den största procentuella minskningen av utredningstid för stöldbrott kan ses i Stockholms län, där genomsnittstiden har sjunkit från 118 dagar 2008 till 75 dagar år 2010 (-36 procent).

Handläggningstiderna har minskat mest för ungdomsärenden

Under de senaste åren har rättsväsendets hantering av ungdomsärenden varit föremål för en rad granskningar, och flera rapporter har visat att rättsväsendet inte lever upp till det särskilda krav på skyndsamhet som finns föreskrivet i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL (RiR 2009, Rikspolisstyrelsen 2010a, Brå 2011a, Brå 2012a). De långa handläggningstiderna har också flertalet gånger kritiserats av Justitieombudsmannen (JO).

Resultatet i den här rapporten visar att det har skett en positiv utveckling i rättsväsendets hantering av ungdomsärenden mellan åren 2008 och 2010. Utifrån RUS-databasen är det inte möjligt att mäta hur väl den lagstadgade sexveckorsfristen (enligt 4 § LUL) efterlevs, men det framgår ändå att det har skett en större procentuell minskning av handläggningstider vid misstankar mot unga, jämfört med om misstanken riktas mot en vuxen person. Den brottstyp där skillnaden i procentuell minskning av handläggningstid är störst mellan misstankar mot unga respektive vuxna är våldtäkt, där den totala handläggningstiden har minskat med 27 procent om den som misstänks är 15–17 år, jämfört med 6 procent om den misstänkte är 18 år eller äldre. Även utredningstiden har generellt sett minskat något mer när den som misstänks för brottet är 15–17 år, i synnerhet vid misstankar om utpressning. Vid utpressning har utredningstiden minskat med hela 63 dagar (-41 procent) när misstanken riktas mot en ung person, jämfört med 28 dagar (-19 procent) för misstankar mot personer som är 18 år eller äldre.

År 2010 uppfylldes generellt sett det särskilda skyndsamhetskravet för brottstyperna misshandel, stöld och våldtäkt, och den genomsnittliga totala handläggningstiden var kortare när den som misstänktes var 15–17 år jämfört med 18 år eller äldre. Misstankar om utpressning tog ungefär lika lång tid att handlägga vid misstankar mot unga som mot vuxna. Rån var den enda av de studerade brottstyperna som tog längre tid att handlägga när den som misstänktes var ung. Även *utredningstiden* var kortare år 2010

när den som misstänktes var ung, med undantaget rån, som tog lika lång tid att handlägga oavsett den misstänktes ålder.

Tidsåtgången i nästan samtliga faser av rättskedjan har förkortats

För att identifiera eventuella flaskhalsar i ärendeflödet analyseras även handläggningstiden fördelad på olika faser av rättskedjan uppdelat på den misstänkta personens ålder. Därigenom går det att se om någon del av rättskedjan drar ut på tiden särskilt länge och det eventuellt kan finnas möjligheter att effektivisera handläggningen ytterligare. I rapporten särredovisas tidsåtgången för fyra olika faser av rättskedjan: 1) från anmälan till det att förundersökning inleds, 2) från det att förundersökningen inleds till att en person har registrerats som skäligen misstänkt för brottet, 3) från misstankeregistrering till att ett beslut har fattats på misstanken (avskrivnings- eller personuppklarande beslut) samt 4) från det att åtal väcks till meddelad tingsrättsdom. Resultatet visar att tidsåtgången har minskat för samtliga studerade faser, med undantag för den inledande fasen, där den genomsnittliga tidsåtgången på en dag för de flesta brottstyperna (median 0 dagar) är oförändrad. Minskningen av tidsåtgången för övriga faser gäller såväl när den som misstänks är 15–17 år som när den är 18 år eller äldre.

Den fas av rättskedjan där tidsåtgången förkortats allra mest är tiden från det att en person har registrerats som misstänkt för brottet till det att ett avskrivnings- eller personuppklarande beslut har fattats på misstanken. Mellan åren 2008 och 2010 har tidsåtgången för misstankar mot unga för denna fas av rättskedjan förkortats mellan 23 och 44 procent beroende på brottstyp. Den fjärde fasen av rättskedjan, från det att åklagaren väcker åtal till att en dom meddelas från tingsrätten, är den fas som minskat minst. Samtidigt är det just denna del av rättskedjan där skyndsamhetskravet i ungdomsärenden efterlevs i allra högst utsträckning. För misstankar om misshandel som registrerats år 2010 var exempelvis genomsnittstiden från åtalsbeslut till meddelad dom 70 procent kortare när den som misstänktes var 15–17 år, jämfört med om den som misstänktes var vuxen. För misstankar om stöld var genomsnittstiden i denna fas 60 procent kortare när den som misstänktes var ung jämfört med om den misstänkte var vuxen.

Tidsfristen för domstolarna tycks efterlevas i majoriteten av fallen

När allmänt åtal väcks för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader och den åtalade inte har fyllt 18 år ska huvudförhandling enligt gällande lagstiftning påbörjas senast inom två veckor från det att åtalet väcktes. RUS-analyser kan endast ge en indikation på hur väl tidsfristen för domstolarna efterlevs, då datumet för huvudförhandling i tingsrätten inte finns i RUS-databasen. I den föreliggande rapporten görs dock ett försök att mäta tidsfristen genom att tidsgränsen utökas med två extra veckor för att domen ska hinna meddelas. Resultatet visar att den lagstadgade tidsfristen för domstolarna tycks efterlevas för majoriteten (69 procent) av de studerade brottsmisstankarna. Det framgår också att andelen misstankar där tidsfristen efterlevts har ökat något sedan 2008. Det finns emellertid en viss variation mellan de studerade brottstyperna. År 2010 meddelades exempelvis 78 procent av tingsrättsdomarna gällande våldtäkt inom 28 dagar, vilket kan jämföras med 54 procent vid misstankar om utpressning.

Andelen misstankar som personupplärsats stabil 2008–2010

När effektiviteten i rättsväsendet ska mätas är det viktigt att ta hänsyn till flera olika prestationsindikatorer, då dessa ofta hänger samman och påverkar varandra. Förutom att mäta handläggningstider analyseras därför även hur stor andel av de registrerade brottsmisstankarna som har lett till att en gärningsperson har kunnat bindas till brottet genom beslut om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse, det vill säga att misstanken har personupplärsats.¹

Resultatet visar att andelen brottsmisstankar som lett till ett personupplärsande beslut är relativt stabil under den studerade perioden. År 2010 ledde 45 procent av misstankarna till personupplärsning, vilket kan jämföras med 47 procent år 2008. Relativt oförändrade personupplärsningsnivåer kan observeras för samtliga studerade brottstyper, undantaget våldtäkt där andelen personupplärsade misstankar har sjunkit från 34 procent till 28 procent mellan 2008 och 2010.

Sett i ljuset av den i huvudsak stabila personupplärsningsnivån framstår de avsevärt förkortade handläggningstiderna som en påtaglig förbättring. Resultatet visar emellertid att det troligen finns en viss potential för rättsväsendet att effektivisera handläggningen ytterligare. När det gäller handläggningen av stöldbrott finns exempelvis utrymme för ett ökat användande av så kallad förundersökningsbegränsning enligt 23 kapitlet 4 a § rättegångsbalken (RB). Att misstankar förundersökningsbegränsas innebär att de skrivs av (oftast i ett tidigt skede av utredningen eller innan utredning påbörjas) när åklagaren anser att det föreligger en disproportion mellan kostnaderna och sakens betydelse (och där brottets straffvärde inte överstiger fängelse i tre månader), eller då åklagaren i sin prognos av utfallet antar att brottet kommer att leda till åtalsunderlåtelse.² Genom att avsluta en del av brottsmisstankarna tidigare i rättskedjan undviks onödigt resursslöseri så att brottsbekämpningen i stället kan koncentreras till de mest angelägna uppgifterna. Trots att Riksåklagaren år 2008 i de nya riktlinjerna kring tillämpningen uppmanade till ett ökat användande av förfarandet, visar resultatet att andelen misstankar som förundersökningsbegränsats är oförändrad under perioden. En annan möjlig effektiviseringsåtgärd för rättsväsendet är att minska antalet så kallade negativa åtalsbeslut, det vill säga den typ av avskrivning som sker efter det att ärendet har sammanställts i ett förundersökningsprotokoll och slutredovisats till åklagare för bedömning i åtalsfrågan.

Högst personupplärsning men längst handläggningstid för misshandel i Hallands län

När det gäller misstankar om misshandelsbrott uppvisar de flesta län relativt likartade personupplärsningsnivåer under perioden 2008 till 2010, eller svaga minskningar. Den största minskningen observeras i Kalmar län, där andelen personupplärsade misstankar om misshandel sjönk från 32 procent år 2008 till 22 procent år 2010. I Blekinge län har personupplärsningsnivån tvärtom ökat från 25 procent till 32 procent under samma period.

¹ Detta personupplärsningsmått skiljer sig åt från den personupplärsningsprocent som redovisas i Brås officiella kriminalstatistik, då den baseras på misstankar om brott där förundersökning har inletts.

² Ett vanligt användningsområde är fall där den misstänkte gjort sig skyldig till flera brott och ändå kommer att dömas till en påföljd som framstår som adekvat för personens hela brottslighet.

År 2010 observeras den högsta personupplklaringsnivån för misshandel i Hallands län och den lägsta i Stockholms län. Hallands län är det län som år 2010 uppvisade de längsta totala handläggningstiderna vid misstankar om misshandel, samtidigt som personupplklaringsnivån var den högsta.

Sambandet mellan handläggningstid och personupplklaring är komplext, och av resultatet framgår att det finns län som har bland landets längsta handläggningstider för misshandelsbrott, samtidigt som personupplklaringsnivån hör till landets högsta. Men det finns även exempel på län som uppvisar bland landets kortaste handläggningstider, samtidigt som personupplklaringsnivån hör till landets högsta för samma brottstyp. Att kopplingen mellan handläggningstid och personupplklaring är komplex beror på de många orsaker som kan ligga bakom en lång handläggningstid. Den kan orsakas av att tidskrävande utredningsåtgärder har vidtagits i ärendet, men också (vilket torde vara vanligast) av att ärendet har legat länge i "balans", det vill säga att det har legat på kö för att utredas, utan att några utredningsåtgärder över huvud taget har vidtagits under denna tid. I det första fallet kan den långa handläggningstiden rimligtvis öka möjligheterna för polisen att klara upp brottet. I det andra fallet har man däremot en betydligt lägre chans att klara upp brottet, eftersom möjligheterna att åstadkomma god bevisning försämras ju längre tiden går. Om den långa handläggningstiden har orsakats av långa väntetider eller av ett noggrant utredningsarbete kan troligtvis variera, såväl mellan olika polismyndigheter som mellan enskilda ärenden.

Rapporten visar dock att det generellt sett finns ett visst samband mellan kortare handläggningstider och bättre personupplklaring på länsnivå. Förutom att korta handläggningstider ökar rättsväsendets möjligheter att klara upp brottet är det dessutom mer humant mot de inblandade parterna.

Hög personupplklaring och kort handläggningstid för stöldbrott i de tre storstads länen

Inom de flesta län uppvisar även misstankar om stöldbrott en stabil utveckling när det gäller personupplklaringsnivå under perioden 2008 till 2010. I exempelvis Västra Götalands län har personupplklaringen ökat, och Västra Götaland är även det län där andelen stöldbrottsmisstankar som ledde fram till ett personupplklarande beslut var högst år 2010. Särskilt goda utredningsprestationer vid handläggningen av stöldbrott observeras i landets tre storstadsmyndigheter, vilka samtliga också hör till de län som hade högst personupplklaring år 2010, samtidigt som utredningstiden för samma brottstyp hörde till landets kortaste. Ett motsatt scenario finns i Kalmar län och Dalarnas län där personupplklaringsnivån är bland landets lägsta samtidigt som utredningstiderna hör till de längsta i landet.

Även Södermanland och Västernorrland placerar sig bland de län som år 2010 uppvisade de lägsta personupplklaringsnivåerna för stöldbrott. Det kan dock till stor del förklaras av att åklagarna i dessa län i särskilt hög utsträckning har använt sig av förundersökningsbegränsning för de misstankar som troligen skulle ha lett till åtalsunderlåtelse om de utreddes vidare. Det kan ses som ett effektivt arbetssätt snarare än som tecken på brister i utredningsverksamheten.

Fler misstankar mot unga klaras upp

Vid misstankar om misshandel och stöld är personupplklaringsnivån i huvudsak oförändrad under perioden 2008 till 2010, såväl när den som miss-

tänks är 15–17 år som 18 år eller äldre. Vid våldtäkt och rån har nivån ökat när den som misstänks är ung, medan en motsatt utveckling observeras när den misstänkte är vuxen. Endast vid misstankar om utpressning har personuppläringsnivån sjunkit när den misstänkte är under 18 år.

För samtliga fem studerade brottstyper var andelen misstankar som år 2010 ledde fram till personupplärning högre när den som misstänktes var 15–17 år, jämfört med om den misstänkte var 18 år eller äldre.

Negativa åtalsbeslut – ett oväntat utfall i ungdomsärenden

En lika hög andel misstankar riktade mot unga personer som mot vuxna leder fram till ett så kallat negativt åtalsbeslut, det vill säga den typ av avskrivning som sker efter det att ärendet slutredovisats till åklagare genom ett förundersökningsprotokoll. Resultatet kan ses som något oväntat, då förundersökningar mot personer under 18 år fram till mars 2012 ofta var åklagarledda.³ Eftersom beslut om slutredovisning tas av förundersökningsledaren, och då det endast ska ske om bevisningen bedöms vara tillräckligt god för att väcka åtal, kan negativa åtalsbeslut ses som ett särskilt oväntat utfall i åklagarledda förundersökningar. I huvudsak bör det betraktas som en indikator på en ineffektiv handläggning i de fall det förekommer. I den föregående RUS-rapporten, där intervjuer gjordes med aktörer från rättsväsendet, framkom att negativa åtalsbeslut i åklagarledda förundersökningar uppfattades som en allvarlig brist i handläggningen av ärendet och bland annat kunde förklaras av ett inaktivt förundersökningsledarskap och bristande kommunikation mellan polis och åklagare (Brå 2012a).

---

³ Fram till 1 mars 2012 skulle en förundersökning mot den som inte fyllt 18 år alltid ledas av en åklagare om den unge misstänktes för ett brott för vilket det var föreskrivet fängelse i mer än sex månader.

Inledning

Bakgrund

En av de centrala principerna för rättsväsendets hantering av brott är kravet på att en förundersökning ska bedrivas så snabbt som möjligt.⁴ Kravet på en skyndsam handläggning vid brottmål uttrycks även i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna, där det föreskrivs att var och en, vid prövningen av en anklagelse mot honom eller henne för brott, bland annat ska vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom rimlig tid. I ärenden med unga misstänkta har det länge ansetts vara särskilt viktigt med en snabb handläggning, vilket bland annat betonas i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Förutom det generella skyndsamhetskravet som föreskrivs i rättegångsbalkens 23 kapitel finns ett särskilt skyndsamhetskrav i ärenden med unga lagöverträdare föreskrivet i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

Det finns flera skäl till att sträva efter en snabb och effektiv rättsprocess. En alltför lång tid mellan brott och påföljd kan vara psykiskt påfrestande för såväl den som utsätts för brottet som för den som misstänks (se t.ex. Brå 2002a). I ärenden där barn är utsatta riskerar en lång utredningstid att få allvarliga konsekvenser, speciellt när en närstående är misstänkt (Rädda Barnen 2012). Utifrån ett effektivitetsperspektiv minskar långa handläggningstider även rättsväsendets möjligheter att klara upp brottet, bland annat eftersom möjligheterna att kunna åstadkomma tillräckligt god stödbevisning minskar med tiden. Det kan exempelvis leda till att vittnen hinner glömma viktiga detaljer och misstänkta hinner enas om en gemensam bild av vad som hände (RiR 2009). Långa handläggningstider riskerar också att leda till att kontaktuppgifter blir inaktuella, vilket i sin tur försvårar delgivning av kallelse till huvudförhandling (RiR 2010). Brå har tidigare konstaterat att det finns ett samband mellan kortare handläggningstider och bättre personupplärning på länsnivå beträffande misshandel, genom att län som uppvisar en hög grad av personupplärning för den aktuella brottsypen även tenderar att ha kortare genomsnittlig handläggningstid fram till personuppläringsbeslutet. Den granskning som genomfördes av akter vid misshandelsutredningar med unga misstänkta visade även att utredningsåtgärderna hade vidtagits snabbare i de personupplärade ärendena än i de ärenden som lades ned (Brå 2012a).

I flera rapporter, bland annat från Riksrevisionen, har det framkommit kritik mot rättsväsendets hantering av brottsärenden, i synnerhet när det gäller handläggningen av mängdbrott och ungdomsbrott. En inspektions-

⁴ 23 kapitlet 4 § rättegångsbalken (RB).

rapport om rättsväsendets hantering av ungdomsärenden (RiR 2009) visar exempelvis att genomströmningstiderna är för långa, att de lagstadgade tidsfristerna inte hålls, att rutiner och arbetssätt inte är tillräckligt väl utvecklade, att det brister i samverkan mellan de aktörer som hanterar ungdomsärenden (polis, åklagare och socialtjänst) och att kompetensen hos personalen som arbetar med ungdomsärenden har brister. Även bland annat Justitieombudsmannen (JO), Rikspolisstyrelsen (2010a) och Brå (2011a, 2012a) har konstaterat att det särskilda skyndsamhetskravet inte alltid efterlevs i ungdomsärenden.

Under det senaste decenniet har antalet anmälda brott till polisen ökat (Brå 2012b). Oavsett om det rör sig om faktisk ökning av brottsligheten eller beror på andra omständigheter (till exempel en ökad anmälningsbenägenhet) innebär ökningen en större arbetsbelastning för rättsväsendets myndigheter. Den ökade ärendetillströmningen tillsammans med krav på att många brott ska utredas och att handläggningen ska vara effektiv och rättssäker, ställer särskilda krav på att rättsväsendets aktörer ska finna strukturerade och effektiva arbetssätt. Under de senaste åren har flera förändringar ägt rum med målsättningen att öka rättsväsendets effektivitet och de enskildas rättssäkerhet. Det är särskilt angeläget att undersöka i vilken grad det utvecklingsarbete som genomförts under senare år lett till förbättrade resultat i termer av kortare handläggningstider och bättre uppkläring.

Brås uppdrag

I regleringsbrevet för år 2012 fick Brå i uppdrag att för tredje gången undersöka handläggningstider vid brottmål för misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning baserat på databasen Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS). I Brås förnyade uppdrag anges att Brå ”har i uppdrag att, med stöd av databasen för rättsväsendets uppföljningssystem (RUS), redovisa handläggningstiderna hos polismyndigheterna, Åklagarmyndigheten och domstolarna för mål och ärenden som rör brottstyperna misshandel, rån, våldtäkt, stöld och utpressning. I uppdraget ingår att redovisa eventuella förändringar i handläggningstiderna. Vidare ingår också att särskilt redovisa handläggningstiderna för mål och ärenden som avser unga gärningsmän”.

Syfte och frågeställningar

I den föreliggande rapporten är det huvudsakliga syftet att studera om det har skett någon förändring av handläggningstiderna sedan 2008 för brottstyperna rörande de i uppdraget angivna brottstyperna misshandel, rån, våldtäkt, stöld och utpressning. Ärenden med unga lagöverträdare uppmärksammas särskilt. Med unga gärningspersoner avses i den föreliggande rapporten personer som var 15–17 år när den skäligen brottsmisstanken registrerades. De huvudsakliga frågeställningarna i studien är:

- 1) Hur lång är handläggningstiden för misstankar om misshandel, rån, våldtäkt, stöld och utpressning, och har det skett någon förändring sedan 2008?
- 2) Skiljer sig handläggningstiderna åt för misstankar som riktas mot unga respektive vuxna lagöverträdare, och har det skett någon förändring sedan 2008?

- 3) Hur har handläggningstiderna i Sveriges 21 län utvecklats sedan 2008?
- 4) Har det skett någon förändring sedan 2008 vad gäller utredningarnas utfall, det vill säga andelen misstankar som lett till personupplösning respektive avskrivning?

Riktlinjer och kunskapsläge

Rättsväsendets hantering av unga lagöverträdare

Krav på särskild skyndsamhet och föreskrivna tidsfrister

När ungdomar begår brott ställs särskilda krav på rättsväsendets myndigheter, och i LUL ställs flera krav på hur ungdomsärenden ska hanteras. En viktig skillnad vid handläggningen av ungdomsärenden jämfört med vuxenärenden är de särskilda krav på *skyndsamhet* som ställs på handläggningen. Förutom det generella skyndsamhetskrav för förundersökningar som beskrivs i rättegångsbalkens 23 kapitel finns det ett särskilt skyndsamhetskrav föreskrivet i 4 § LUL som gäller när personer som inte har fyllt 18 år begår brott på vilket fängelse kan följa.⁵ Samma bestämmelse föreskriver även en tidsgräns för utredningar vid ungdomsbrott; tiden från underrättelse om misstanke till beslut i åtalsfrågan får inte överskrida sex veckor vid ärenden där personer som är 15–17 år misstänks för brott med fängelse i straffskalan. Tidsfristen får endast överskridas om det är nödvändigt med hänsyn till att den misstänkte ska delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott, eller med anledning av utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.⁶ En annan tidsfrist för hanteringen av unga lagöverträdare avser tiden från åtalsbeslut till huvudförhandling i tingsrätt som inte får vara längre än 14 dagar (29 § LUL och 45 kap. 14 § RB). Den senare fristen avser ungdomsbrott som kan ge fängelse i mer än sex månader och gäller i fall där åtal väcks innan den misstänkte fyllt 18 år.⁷ LUL föreskriver därutöver en tidsfrist för meddelande av åtalsunderlåtelse, där den unge ska underrättas vid ett personligt sammanträffande med åklagaren inom två veckor efter det att beslutet har fattats (18 § LUL).

En tidsfrist finns även föreskriven då den som drabbas av brottet är under 18 år. Enligt 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948), FUK, ska förundersökningar där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år bedrivas särskilt skyndsamt om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa,

⁵ Det bör understrykas att även misstänkta personer mellan 18 och 21 år omfattas av LUL, även om flertalet bestämmelser i lagen endast gäller misstänkta under 18 år.

⁶ I förarbetena anges att bestämmelsen ger utrymme för att i undantagsfall överskrida tidsfristen. Detta får dock endast ske om det är absolut nödvändigt, till exempel vid ligabrottslighet med många misstänkta och ett stort antal svårutredda brott. Ett annat exempel är om det under förundersökningen kommer fram att den unge har gjort sig skyldig till nya brott. Ett tredje exempel är om det är nödvändigt att genomföra tekniska undersökningar som tar lång tid. Att det för tillfället råder brist på utredningspersonal innebär däremot inte att fristen får överskridas (prop. 1994/95:12, s. 96–97).

⁷ Fram till 30 juni 2010 var tvåveckorsfristen angiven i 29 § LUL. Enligt de nuvarande bestämmelserna i 29 § LUL ska i stället de tidsfrister iakttas som gäller i mål där den tilltalade är häktad. Liksom tidigare gäller dock, som huvudregel, en tidsfrist på två veckor för utsättande av huvudförhandling i mål mot tilltalade som inte har fyllt 18 år (se 45 kap. 14 § 2 st. RB).

frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska då vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får endast överskridas om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Särskilda krav på samverkan

En annan viktig skillnad i hanteringen av ungdomsärenden jämfört med ärenden med vuxna misstänkta är de särskilda krav på *samverkan* som finns i ungdomsärenden. En ung person som begått brott ska hanteras genom en samverkan mellan polis, åklagare och socialtjänst, där huvudansvaret innehas av socialtjänsten som har det övergripande samhällliga ansvaret för ungas situation. Samverkanskravet uttrycks även specifikt i lagstiftningen, där det i FUK framgår att åklagarna och polisen regelbundet ska samråda för att motverka dröjsmål i förundersökningar mot dem som inte fyllt 18 år (2 §).

Kravet på samverkan mellan polis, åklagare och socialtjänst, men även vårdnadshavare och offentliga försvarare, uttrycks också i de särskilda regler som gäller när ungdomar under 18 år ska förhöras av polisen. Enligt huvudregeln (5 § LUL) ska den misstänkta personens vårdnadshavare (eller annan som svarar för den unges vård och fostran) omedelbart underrättas samt kallas till förhör som hålls med den unge. Därutöver är grundregeln att socialtjänsten även ska närvara vid förhör som hålls med misstänkta under 18 år (7 § LUL). Dessutom ska en offentlig försvarare förordnas i större utsträckning när det gäller unga lagöverträdare än i vuxenärenden (24 § LUL). Den mer omfattande inblandningen av flera aktörer vid ungdomsbrottsutredningar diskuterades i de två tidigare Brå-rapporterna om handläggningstider i rättsväsendet (Brå 2011a och Brå 2012a) som en av möjliga förklaringar till svårigheterna med att hålla tidsfristerna i ungdomsärenden.

En annan viktig del av samarbetet med socialtjänsten i ungdomsärendena är även det yttrande som förundersökningsledaren, enligt LUL (11 §), ska inhämta när en person som inte fyllt 18 år begått brott. Yttrandet begärs in i samband med att åtal väcks och där ungdomsvård skulle kunna bli aktuellt.⁸ Att rutiner kring inhämtandet av socialtjänstens yttrande utgör en flaskhals i rättskedjan har tidigare konstaterats av såväl Riksrevisionen (2009) som Brå (2012a).

Särskilda krav på handläggningen – förenligt med skyndsambetskravet?

Den särskilda lagstiftning som gäller i ungdomsärenden innefattar således stärkta krav om skyndsambet, samtidigt som handläggningen ställer särskilda krav på rättsväsendets aktörer till exempel när det gäller samverkan, något som kan ha en negativ effekt på effektiviteten. Flera av de åtgärder som införts för att effektivisera rättskedjan under senare år är heller inte tillämpbara i ärenden med unga lagöverträdare. En av framgångsfaktorerna i Polisens nationella utredningskoncept (PNU) är exempelvis att polisen ska kunna slutföra utredningarna på plats, något som inte är möjligt i ärenden med unga misstänkta, eftersom vårdnadshavare och socialtjänst i normalfallet ska underrättas och kallas till förhöret med den unge. Samma skäl hindrar också polisen från att använda ett förenklat utredningsförfarande enligt 23 kap. 22 § RB i ärenden med unga lagöverträdare (se t.ex. Riks-

⁸ Yttrandet ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder socialtjänsten tidigare vidtagit samt en bedömning av om den unge har ett särskilt vårdbehov och begäras in från den unges hemkommun (läs mer i Brå 2011b).

polisstyrelsen 2010a). Inte heller är de nya möjligheterna att avgöra vissa mål utan huvudförhandling som infördes i och med 2008 års EMR-reform (En modernare rättegång) tillämplbara i mål där den tilltalade är under 18 år.⁹ Orsaken till undantaget är att det anses viktigt att den unge får sammanträffa personligen med en företrädare från rättsväsendet, vilket anses ha ett pedagogiskt syfte (prop. 2004/05:131).

Aktuellt kunskapsläge

Flera effektivitetsproblem i rättsväsendet

Ett flertal rapporter och inspektioner under de senaste åren har riktat kritik mot rättsväsendets handläggning av brottsärenden. Flera effektivitetsproblem, som bland annat har handlat om långa genomströmningstider, bristande kvalitet i förundersökningar, många nedläggningar och en hög andel inställda huvudförhandlingar har lyfts fram. Riksrevisionen, som under 2008–2011 genomförde åtta granskningar av rättsväsendet och brottmålsprocessen, konstaterar att flera delar av rättskedjan inte fungerar effektivt, vilket har en negativ inverkan på såväl genomströmningstider som uppkläring (RiR 2011).

När det gäller flaskhalsar för genomströmningstiderna visar granskningarna bland annat att ärenden ligger vilande för länge innan utredningarna aktiveras, att initiala utredningsåtgärder ofta är sena och bristfälliga, att det saknas effektiva rutiner för informationsöverföring, att polisen dröjer för länge med att slutföra förundersökningen samt att åklagare väntar för länge med att fatta beslut i åtalsfrågan. Brister som enligt Riksrevisionen huvudsakligen påverkar uppkläringens frekvens är bland annat kvalitetsbrister i anmälningar och att relevanta utredningsåtgärder inte alltid vidtas, till exempel förhör som inte alltid hålls samt som brister i kvalitet (ibid.). Särskild kritik har under de senaste åren riktats mot rättsväsendets hantering av ungdomsärenden. Riksrevisionen (2009) har bland annat visat att den genomsnittliga handläggningstiden är för lång, att de lagstadgade fristerna inte hålls, att rutiner och arbetssätt inte är tillräckligt väl utvecklade, att det finns brister i samverkan mellan de aktörer som hanterar ungdomsärenden och att kompetensen brister hos personalen som arbetar med ungdomsärenden.

I Brås rapport *Handläggningstider i rättskedjan – resultat för några centrala brott* (2011a) studerades handläggningstiderna i ungdoms- respektive vuxenärenden för misstankar registrerade år 2008. I rapporten konstaterades bland annat att den totala handläggningstiden (från anmälan till tingsrättsdom) var kortare vid ungdomsärenden jämfört med vuxenärenden för snatteri och misshandel utomhus, de två typiska ungdomsbrott som studerades. För misshandel utomhus berodde den snabbare handläggningen nästan enbart på en kortare handläggningstid i rättskedjans slutfas, från åtalsbeslut till dom, medan förundersökningen inte tog kortare tid vid misstankar som riktats mot unga personer jämfört med vuxna.

I den efterföljande rapporten *Rättsväsendets hantering av ungdomsärenden – handläggningstid och personuppkläring* (Brå 2012a) jämfördes handläggningstiden mellan vuxen- och ungdomsärenden för samtliga fem av de i regleringsbrevet angivna brottstyperna (misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning) för misstankar registrerade år 2008. Trots det särskilda skyndsamtalshetskravet i ungdomsärenden visade resultaten att den totala handlägg-

⁹ Läs mer om de olika effektiviseringsåtgärder som införts i rättsväsendet under senare år i bilaga 4.

ningstiden från brottsanmälan till dom var längre vid misstankar mot unga när det gäller tre av de studerade brottstyperna (våldtäkt, rån och utpressning), jämfört med om den misstänkte var över 18 år. I en fördjupande granskning av förundersökningsmaterial rörande misshandel utomhus med unga misstänkta i fyra län framkom att det fanns flera brister i förundersökningarna. Granskningen visade även att den lagstadgade sexveckorsfristen (4 § LUL) överskreds i majoriteten av fallen. I rapporten drogs slutsatsen att det finns en möjlighet att förbättra rättsväsendets utredningsprestationer när det gäller den aktuella typen av ungdomsären, något som skulle kunna leda till en ökad effektivitet i form av kortare handläggningstider och högre personuppläring.

Ett omfattande arbete för att modernisera rättskedjan

Under det senaste decenniet har omfattande förändringar genomförts inom rättsväsendet med syfte att modernisera och effektivisera rättskedjan. Inom Polisen utgörs förändringsarbetet bland annat av implementeringen av en ny arbetsmetod, Polisens nationella utredningskoncept (PNU), som utvecklades år 2004, lednings- och styrmodellen Polisens utredningsmodell (PUM) samt utvecklingen av det nya ärendehanteringssystemet PUST som togs i drift år 2011 och som syftar till att effektivisera handläggningen av brottsärenden. Andra viktiga förändringar inom rättsväsendet utgörs av en ökad ärendesamordning, förbättrad samverkan samt det omfattande arbete som bedrivs inom Sveriges domstolar för att effektivisera rättegångsförfarandet (t.ex. genom EMR-reformen och en förändrad delgivningsslag). När det gäller rättsväsendets hantering av ungdomsären utgörs några av de stora förändringarna av ett större fokus på att hålla den lagstadgade sexveckorsfristen, satsningar för att öka kompetensen bland ungdomsutredare samt ett upphävande av den tidigare särregleringen av förundersökningsledarskap i ungdomsären (se bilaga 4). I de intervjuer med representanter för polis, åklagare och socialtjänst från fyra län som Brå genomförde inom ramen för det föregående regeringsuppdraget om handläggningstider (Brå 2012a) framkom att flera förbättringsåtgärder för att effektivisera handläggningen av ungdomsären har ägt rum, men att flera flaskhalsar kvarstod.

Material och metod

Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS)

Man har länge efterfrågat en mer flödesorienterad brottsstatistik som gör det möjligt att följa ett ärende genom rättskedjans alla steg.¹⁰ RUS-databasen utvecklades genom ett samarbete mellan Rikspolisstyrelsen (RPS), Åklagarmyndigheten (ÅM) och Brottsförebyggande rådet (Brå) åren 2005–2006 och omfattar i dag uppgifter om samtliga polisanmälda brott som har registrerats i polisens ärendehanteringssystem RAR sedan 2001 samt uppgifter om efterföljande beslut och brottsmisstankar på brotten från Åklagarmyndighetens (tidigare Riksåklagarens) ärendehanteringssystem Brådis/Cåbra.¹¹ RUS innehåller således ett så kallat polisavgränsat urval av brott som registrerats vid en polismyndighet och de beslut och brottsmisstankar som följer på dessa brott.¹² Varje månad laddas databasen med nya uppgifter från de två ärendehanteringssystemen (Brå 2012c).

Databasen gör det möjligt att även koppla på uppgifter från andra statistikdatabaser. Liksom i de föregående två studierna har uppgifter om eventuell dom samt den misstänktes personuppgifter hämtats från SOR (Systemet för officiell rättsstatistik). I bilaga 2 redogörs närmare för RUS-databasen samt dess begränsningar.

Samtliga misstankar som registrerats 2008–2011

För att studera ärendeflödet i rättskedjan måste man bestämma vilken arbetsenhet som ska studeras, eftersom Polisen, åklagarna och domstolarna hanterar olika typer av arbetsenheter. Polisen arbetar i ärendehanteringssystemen RAR och DurTvå med *anmälningar* om brott, där ett ärende kan bestå av flera olika brott och flera misstänkta personer. Åklagarnas ärendehanteringssystem är i sin tur uppbyggt utifrån *misstankar* om brott, där en misstanke enkelt uttryckt kan beskrivas som en koppling mellan ett visst

¹⁰ De genomströmningstider som redovisas i Polisens, Åklagarmyndighetens samt Sveriges domstolars årsredovisningar är inte möjliga att summera för att få fram tider genom hela rättskedjan och hur de har utvecklats över tid, delvis på grund av att redovisningsenheterna skiljer sig åt mellan myndigheterna. Sveriges domstolar publicerar exempelvis inte (som Polisen och Åklagarmyndigheten) genomströmningstider i form av medelvärden kontinuerligt, vilket enligt Riksrevisionen gör att det inte går att få kunskap om utvecklingen av genomströmningstider genom hela rättskedjan (RiR 2011).

¹¹ I juli 2007 ändrades systemet från Brådis till Cåbra.

¹² Brott som registrerats av andra brottsutredande myndigheter än Polisen, såsom Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket eller Tullen (eller brottsmisstankar som följer på brott som registrerats av nämnda myndigheter) ingår inte i RUS-databasen (Brå 2012c).

brott och en person.¹³ Domstolen arbetar i sin tur med *mål*, där ett mål kan bestå av flera brottsärenden (anmälningar).

Urvalet i denna studie består av samtliga *registrerade misstankar* gällande brottstyperna misshandel, våldtäkt, rån, stöld (inkl. inbrott och tillgrepp av fortskaffningsmedel) och utpressning som registrerats under åren 2008, 2009, 2010 och 2011.¹⁴ Skälet till att utgå från misstankar är att det enligt uppdraget både är specifika brottstyper och vissa typer av gärningspersoner (unga lagöverträdare) som står i fokus, där det senare kräver att det finns en registrerad brottsmisstanke. Såväl misstankar där förundersökningen lagts ned tidigt som misstankar som passerat rättskedjans alla steg fram till en tingsrättsdom ingår i materialet.

Det finns givetvis anmälda brott där någon misstänkt person aldrig har kunnat identifieras. Dessa brott ingår inte i analyserna. Det är exempelvis rimligt att anta att brott där det funnits en misstänkt person i högre utsträckning leder till att förundersökning inleds, att färre brott skrivs av och att en högre andel leder till lagföring, jämfört med ärenden där någon misstänkt person inte har funnits. Det har givetvis en inverkan på personuppklaringsprocenten och rimligtvis även på handläggningstiderna. Vid tolkning av resultat är det alltså viktigt att ta hänsyn till att Brå enbart har studerat ärenden där misstanke registrerats.

Det bör noteras att de siffror som redovisas i den föreliggande studien baserat på misstankar som registrerats år 2008 kan skilja sig något från de siffror som redovisats i de två tidigare Brå-rapporterna (Brå 2011a, Brå 2012a) som också grundar sig på 2008 års misstankar för de fem brottstyperna. Skillnaderna beror bland annat på att en mer omfattande kvalitetsgranskning av datamaterialet har gjorts i den föreliggande rapporten, se bilaga 2.

Endast misstankar där förundersökning har inletts

I den kommande analysen av handläggningstider och personuppklaring studeras endast misstankar som registrerats i ärenden där förundersökning har inletts. Ett av skälen till det är det låga beviskrav som ställs för att inleda en förundersökning, där det räcker med att det finns ”anledning att anta” att brott har begåtts. Misstankar kan ha skrivits av direkt, exempelvis på grund av att något brott i juridisk mening inte har begåtts. Dessa direktavskrivna misstankar skulle bidra till en kraftig underskattning av handläggningstiderna om de togs med i studien. En förundersökning (eller förenklad utredning¹⁵) har inletts för 98,1 procent av misstankarna för de aktuella brottstyperna.¹⁶ I tabell 1 redovisas antalet registrerade misstankar för de fem brottstyperna under åren 2008–2011 där förundersökning har inletts.

¹³ En person kan ha flera brottsmisstankar riktade mot sig (gällande olika typer av brott vid samma tillfälle eller samma typ av brott under en given period), och en brotts handling kan ha flera misstänkta personer knutna till sig. En brottsmisstanke är alltså vare sig en person eller en handling, utan en koppling mellan en person och en brotts handling.

¹⁴ Uttag från RUS-databasen sker alltid utifrån polisanmälda brott, och från dessa inhämtas samtliga registrerade misstankar. Eftersom analysenheten är registrerade misstankar är det således möjligt att flera misstankar tillhör ett och samma ärende.

¹⁵ En förundersökning behöver inte genomföras om det ändå föreligger ”tillräckliga skäl” för åtal och det gäller ett brott som inte kan antas föranleda någon annan påföljd än böter. Förfarandet brukar kallas för en förenklad utredning och regleras i 23 kap. 22 § RB.

¹⁶ För resterande 1,9 procent av misstankarna har förundersökning inte inletts eller det saknas beslut om förundersökningens inledande, vilket såväl kan bero på att förundersökning inte har inletts, att beslutet saknas på grund av felaktigheter i polisens registrering eller att beslutet om förundersökningens inledande har fattats efter uppföljningsperiodens slutdatum den 31 december 2011.

Tabell 1. Antalet registrerade misstankar där förundersökning har inletts efter brottstyp. Åren 2008–2011.

	2008	2009	2010	2011
Misshandel	57 340	57 965	61 088	60 042
Våldtäkt	3 894	4 249	4 206	4 567
Stöld	77 042	80 484	77 710	70 044
Rån	3 936	4 209	4 223	4 035
Utpressning	1 181	1 647	1 694	1 955

De kommande analyserna baseras på sammanlagt 581 511 misstankar om misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning som registrerats av polis eller åklagare under perioden 2008 till 2011 och där förundersökning har inletts.¹⁷ I avsnittet där handläggningstiderna redovisas för de olika brotten baseras emellertid analysen på sammanlagt 568 542 misstankar för de aktuella brotten. Det beror på att 2,2 procent av materialet har rensats bort på grund av så kallade sekvensfel (ologiska tidsflöden mellan de tidpunkter som används i beräkningen av handläggningstider). En mer ingående beskrivning över de rensningar som gjorts av materialet ges i bilaga 3.

Det bör noteras att flera brottsmisstankar kan tillhöra ett och samma ärende.¹⁸ En särskilt lång handläggningstid i ett enskilt ärende kan således påverka resultatet i hög utsträckning om ärendet innehåller många brottsmisstankar. Detta bör hållas särskilt i åtanke vid den resultatredovisning som sker uppdelat på landets 21 län. I ärendena kan det även ingå misstankar för en rad olika brottstyper som faller utanför uppdraget. Även om dessa misstankar inte ingår i analysen kan de påverka handläggningstiden i det enskilda ärendet och således även handläggningen för de misstankar som studeras.¹⁹

Misstankarna följs fram till 31 december 2011

Analyserna baseras i första hand på misstankar som registrerats år 2008, 2009 och 2010, medan misstankar registrerade så sent som 2011 endast används i vissa delar av analysen. Det beror på målet att en så stor andel som möjligt av misstankarna ska ha hunnit avslutas vid uppföljningsperiodens slut (31 december 2011).²⁰ För misstankarna från 2008, 2009 och 2010 varierar uppföljningstiden från 1–4 år, vilket torde vara en så pass god tidsmarginal att majoriteten av misstankarna hunnit avslutas.

I tabell 2 redovisas andelen misstankar som vid tidpunkten för uppföljningsperiodens slut hunnit avslutas genom ett beslut om avskrivning alternativt att åklagaren valt att väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse (så kallad *personuppkläring*). För de resterande

¹⁷ Den totala siffran erhålls genom att utifrån tabell 1 summera ihop antalet registrerade misstankar där förundersökning har inletts för respektive brottstyp under 2008, 2009, 2010 samt 2011.

¹⁸ Totalt utgörs materialet av 435 192 anmälningar om brott (unika k-diarienummer). Oftast förekommer en brottsmisstanke för någon av de fem studerade brottstyperna per ärende (79 procent), medan 18 procent av ärendena består av 2–3 misstankar och 3 procent av ärendena består av fler än fyra brottsmisstankar för en eller flera av de i uppdraget angivna brottstyperna.

¹⁹ Några andra brottstyper som förekommer i de studerade ärendena (men inte i analysen) är hemfridsbrott, olaga hot, grov kvinnofridskränkning, ärekränkingsbrott, bedrägeri, häleri, olovligt förfogande, olovligt brukande, skadegörelse och våld mot tjänsteman, våldsamt motstånd, övergrepp i rättsak, rattfylleri, brott mot knivlagen, brott mot vapenlagen och brott mot narkotikastrafflagen.

²⁰ Enligt fastställda föreskrifter om offentliggörande av officiell statistik som kungjorts i SCB:s författningssamling (SCB-FS) 2002:16 (3 §) får inga uppgifter som ligger till grund för den officiella kriminalstatistiken lämnas ut innan den är publicerad. Eftersom 2012 års verksamhetsresultat publiceras först i maj 2013 kan misstankarna i den föreliggande studien senast följas fram till den 31 december 2011.

misstankarna saknas ett sådant beslut, vilket kan bero på att misstanken ännu inte hunnit avslutas, men även att beslutet kan ha fattats efter uppföljningsperiodens slut.²¹

Tabell 2. Andel av de registrerade misstankar för de olika brottstyperna där ett beslut har fattats på misstanken (personupplklaringsbeslut eller avskrivningsbeslut) vid uppföljningsperiodens slut (31 december 2011). Procent.

	2008	2009	2010	2011
Misshandel	98	99	98	76
Våldtäkt	97	96	98	76
Stöld	98	99	98	78
Rån	96	98	97	77
Utpressning	96	97	96	75

Som framgår av tabellen har misstankarna registrerade år 2008, 2009 och 2010 i ungefär lika hög utsträckning lett till ett personupplklarande eller ett avskrivningsbeslut för misstanken (96–99 procent), medan andelen misstankar som saknar beslut är högre för misstankar registrerade år 2011. Fördelen med att ändå inkludera 2011 års misstankar i analysen är att resultaten kan användas som en indikator på om det har skett någon förändring av rättsväsendets effektivitet sedan år 2010, då ett omfattande utvecklingsarbete bedrevs. De möjliga analyserna för dessa misstankar är dock begränsade på grund av den högre andelen öppna ärenden. I den föreliggande rapporten kommer 2011 års misstankar därför enbart att spåras bakåt i tiden, det vill säga hur lång tid det tog från brottsanmälan till att en förundersökning inleddes samt tiden från förundersökningsbeslutet till att brottsmisstanken registrerades (två faser i rättskedjan som samtliga misstankar har hunnit passera). De misstankar som registrerats under 2011 som också har hunnit avslutas samma år är med hög sannolikhet inte representativa för samtliga misstankar under det aktuella året (man kan exempelvis förvänta sig en högre andel snabba nedläggningar än vad som i verkligheten är fallet). Därför görs ingen redovisning för dessa gällande den totala handläggningstiden, utredningstiden eller för andelen misstankar som lett till personupplklärung.

Rättskedjan i korthet

Från det att ett brott kommer till polisens kännedom sker en rad händelser, vilket brukar kallas för rättskedja.²² Efter det att brottsanmälan har skrivits in ska den granskas och beslut ska fattas om huruvida en förundersökning ska inledas. En sådan ska inledas så snart det finns *anledning att anta* att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats. Syftet är att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om det finns tillräckliga skäl för åtal samt att sammanställa ett förundersökningsprotokoll. Eventuella vittnen och misstänkta ska höras och bevis säkras. Om någon registreras som misstänkt för brottet ska personen då den hörs underrättas om misstanken (enligt 23 kap. 18 § RB). När förundersökningen är slutförd ska den miss-

²¹ Att en del misstankar saknar beslut kan också bero på felregistreringar i polisens eller åklagarnas ärendehanteringssystem.

²² I den föregående rapporten (Brå 2012a) gavs i bilaga 1 en översiktlig beskrivning av rättskedjans olika steg.

tänkte och dennes försvarare enligt samma bestämmelse slutunderrättas.²³ Dessa har rätt att ange om det finns någon ytterligare utredningsåtgärd som bör genomföras eller om det finns något annat som kan anses vara nödvändigt. När eventuella kompletteringar av förundersökningen har vidtagits ska ärendet slutredovisas till åklagaren som beslutar ifall åtal ska väckas, strafföreläggande utfärdas eller åtalsunderlåtelse meddelas. Ärendet (eller enskilda brottsmisstankar) kan även skrivas av genom ett så kallat negativt åtalsbeslut, det vill säga att åklagaren vid sin bedömning av utredningsmaterialet tar beslutet att inte väcka åtal (läs mer nedan).

När åklagaren bedömer att det finns tillräckliga skäl för åtal inträder dennes åtalsplikt, som han eller hon uppfyller genom att lämna in en så kallad stämningsansökan till tingsrätten. Under huvudförhandlingen ska domstolens ledamöter bedöma skuldfrågan, och om personen bedöms vara skyldig till brottet ska han eller hon slutligen dömas och ges en påföljd. Med RUS-databasen kan ärendeflödet beskrivas från den tidpunkt då brottet registreras hos polisen till det datum då domen meddelas och den tilltalade ges en påföljd.

Prestationsindikatorer för att mäta rättsväsendets effektivitet

Effektiviteten i polisens arbete kan förklaras utifrån ett komplext mönster av faktorer som hänger samman och påverkar varandra. Några prestationsindikatorer som vanligtvis används inom rättsväsendets myndigheter är genomströmningstider, antal ärenden i balans (antal öppna ärenden), antal slutredovisade ärenden till åklagare och andel misstankar som lett till lagföring och personupplösning (Polisen 2011, Åklagarmyndigheten 2011). Det finns emellertid ett samspel mellan de olika prestationsindikatorerna som i vissa fall till och med kan vara motstridiga. Exempelvis kan ett ökat fokus på att arbeta bort stora ärendebalanser leda till att den genomsnittliga genomströmningstiden inledningsvis ökar, då gamla ärenden som legat länge arbetas av (Riksdagens revisorer 2002). Avbearbetning av balanser har också en negativ inverkan på personupplösningarnas nivå, då förutsättningarna att klara upp ett brott minskar med tiden (Åklagarmyndigheten 2011). För att få en flerdimensionell bild av rättsväsendets effektivitet bör därför flera prestationsindikatorer användas. Liksom i de föregående två rapporterna (Brå 2011a, Brå 2012a) mäts rättsväsendets effektivitet utifrån två aspekter: *handläggningstid* och *personupplösning*. Därtill särredovisas några typer av misstankebeslut som kan ses som indikatorer på en effektiv respektive ineffektiv handläggning av brottsärenden. Nedan beskrivs de prestationsindikatorer som i den föreliggande rapporten används för att mäta rättsväsendets effektivitet.

Handläggningstider

En viktig del av rättsväsendets utredningsprestationer är hur lång tid det tar att handlägga ett ärende. I den föreliggande studien har följande mätpunkter från rättskedjans olika faser använts för att beräkna handläggningstider:

²³ Underrättelsen om att det preliminära förundersökningsprotokollet är färdigt brukar ibland även kallas för "slutdelgivning", även om det inte alltid är nödvändigt att underrättelsen formligen delges enligt delgivningslagens (2010:1932) regler. Endast om det för brottet är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader ska den skriftliga underrättelsen formligen delges enligt delgivningslagens (2010:132) bestämmelser (FUK 12 a §).

Inskrivningsdatum för brottsanmälan – anger det datum då ärendet skrivs in i Polisens ärendehanteringssystem RAR.

Datum för förundersökningsbeslut – datum då beslut togs om att inleda en förundersökning (eller en förenklad utredning enligt 23 kap. 22 § RB).

Registrerad misstanke – datum då skälig brottsmisstanke registrerades i polisens eller åklagarnas ärendehanteringssystem.

Beslut på brottsmisstanken – anger vilket beslut som polis eller åklagare har tagit på brottsmisstanken, till exempel om misstanken har skrivits av eller om ett beslut har tagits om att väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse (s.k. personuppklaring) samt datum för beslutet.

Domdatum – datum då tingsrättens dom meddelades.

Misstankar som passerat rättskedjans samtliga steg fram till en tingsrättsdom följer vanligtvis en viss kronologi, se figur 1.

Figur 1. Förväntad kronologi i rättskedjan.

De flesta ärenden följer detta flöde, men det finns en del avvikelser, vilket såväl kan bero på direkta felkodningar som på myndigheternas sätt att registrera uppgifter. I bilaga 3 redogörs för den rensning av ologiska flöden som gjorts i studien. Det bör betonas att de handläggningstider som redovisas i den föreliggande rapporten baseras på när olika händelser registrerats i Polisens och åklagarnas ärendehanteringssystem. Det går inte att dra några säkra slutsatser om huruvida de datum som registrerats överensstämmer med de datum då besluten verkligen fattades.

Personuppklaring

En annan viktig del av utredningsprestationerna är utfallet för de förundersökningar som inleds och hur stor andel av de registrerade misstankarna om brott som leder till att åklagaren väcker åtal, utfärdar ett strafföreläggande eller meddelar åtalsunderlåtelse. Med detta menas att brottet personupplaras. När det gäller de två resultatmåttens handläggningstider och personuppklaring kan det finnas en motstridighet mellan de två måtten. En alltför stark reglering av handläggningstiderna riskerar att äventyra kvaliteten i utredningarna, till exempel att myndigheterna av tidsskäl avstår från att vidta en nödvändig utredningsåtgärd, vilket kan minska chansen till personuppklaring.²⁴

Personuppklaringsmålet syftar till att ge en generell bild av kvaliteten i polisens utredningsverksamhet genom att belysa i vilken utsträckning polisen genom sitt arbete lyckats binda en person till brottet. En låg personuppklaringsnivå kan innebära att polisen i alltför stor utsträckning väljer att lägga ned förundersökningar som i själva verket hade goda förutsättningar att klaras upp.²⁵ Samtidigt bör det betonas att alla brott varken kan eller

²⁴ Detta resonemang fördes bland annat när tidsfristen i 4 § LUL infördes (prop. 1994/95:12, s. 63).

²⁵ Flera rapporter har under de senaste åren kunnat visa att många av de brott där polisen väljer att lägga ned utredningen i själva verket hade goda förutsättningar att klaras upp och att det därmed finns en potential att öka andelen personupplarade ärenden (Persson 2005, Brå 2007, Brå 2008, Brå 2009, Polismyndigheten i Skåne 2009).

ska utredas (se t.ex. 23 kap. 4 § RB). Det finns i regel inte någon anledning att fullfölja förundersökningen om exempelvis inga spår efter brottslingen kunnat anträffas, om den misstänkte har avlidit eller avvikit, om den misstänkte är oskyldig eller det framkommer att det inte föreligger något brott (prop. 1981/82:41 s. 33). Syftet med att lägga ned förundersökningen är att det inte kan ses som ekonomiskt berättigat att hålla en utredning öppen om den inte fortskrider. Brottet kan även ha hunnit preskriberas eller vara dubbelanmänt, den misstänkte kan vara under 15 år med mera, faktorer som innebär att brottet därmed inte är lagföringsbart.

Personuppklaringsprocenten påverkas även negativt av vissa typer av misstankebeslut som i enlighet med gällande lagstiftning är helt korrekta och som används för att effektivisera utredningsverksamheten (till exempel förundersökningsbegränsning enligt rättegångsbalkens 23 kap. 4 a §).²⁶

Andra mått på effektivitet i utredningsverksamheten

För att få en mer nyanserad bild av den personuppklaringsprocent som redovisas i rapporten särredovisas ett antal av de avskrivningsbeslut som fattats på brottsmisstankarna. Dessa kan ses som indikatorer på en effektiv respektive ineffektiv handläggning av brottsärenden. De indikatorer på en effektiv handläggning som redovisas i rapporten är beslut om *förundersökningsbegränsning* och *konsumtion*. Det mått som används som indikator på en ineffektiv utredningsverksamhet är så kallade *negativa beslut*.²⁷

Förundersökningsbegränsning (enligt 23 kap. 4 a § RB)

I 23 kap. 4 a § RB finns processekonomiskt motiverade regler som anger att förundersökning får läggas ned (eller inte behöver inledas) om 1) fortsatt utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse och det dessutom kan antas att brottets straffvärde inte överstiger fängelse i tre månader eller 2) om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att ske till följd av bestämmelser om åtalsunderlåtelse i 20 kapitlet RB eller om särskild åtalsprövning samt något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom att förundersökningen läggs ned.²⁸ Denna typ av avskrivning kallas för *förundersökningsbegränsning* och syftar till att effektivisera brottsbekämpningen genom att utredningsresurserna koncentreras till de mest angelägna uppgifterna.

²⁶ Det bör understrykas att personuppklaringsnivån i den föreliggande rapporten beräknas annorlunda än inom den officiella kriminalstatistiken och att dessa siffror därmed inte är jämförbara. En viktig skillnad är att analyserna i denna rapport utgår från *misstankar* om brott, jämfört med den officiella statistiken som utgår från anmälda *brott*. I samtliga de ärenden som studeras i den föreliggande rapporten har det således funnits en identifierad gärningsperson som uppnått en viss bevisnivå (skäligen misstanke), vilket givetvis ökar polisens möjligheter att klara upp brottet. En annan viktig skillnad är att förundersökning har inletts i samtliga fall. En tredje skillnad är att misstankarna i den föreliggande rapporten följs hela vägen genom rättskedjan och att personuppklaringsprocenten beräknas utifrån andelen registrerade misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. I den officiella statistiken beräknas personuppklaringsprocenten i stället utifrån antalet personupplärade brott ett visst år dividerat med antalet anmälda brott samma år.

²⁷ En annan relevant och möjlig särredovisning är andelen brottsmisstankar som är *möjliga att lagföra* respektive *inte möjliga att lagföra* (t.ex. på grund av att den misstänkte avlidit, brottet preskriberats, brottet är dubbelregistrerat osv.). En sådan uppdelning förutsätter dock att det utifrån de valda nedläggningskoderna går att utläsa vad som varit skälet till nedläggningen. Eftersom en stor andel av de nedlagda misstankarna har motiverats med nedläggnings-skäl som "annat" eller genom en fritext som inte laddats över till RUS-databasen görs inte en sådan uppdelning i denna rapport.

²⁸ Reglerna om förundersökning har funnits länge, men år 2008 gav Riksåklagaren ut en vägledning, RÅR 2008:2, för åklagarnas tillämpning av reglerna om förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse (Åklagarmyndigheten 2008). År 2012 utökades utrymmet till förundersökningsbegränsning (tidigare gällde 23 kap. 4 a § 1 st. 1 p. enbart bötesbrottslighet) och från och med januari 2013 får ett beslut om förundersökningsbegränsning fattas av polisen.

Ett beslut om förundersökningsbegränsning görs oftast med hänvisning till att åklagaren i sin prognos av utfallet antar att brottet, om det utredes vidare, skulle leda till åtalsunderlåtelse (23 kap. 4 a § 1 st. 2 p.). Dessa bestämmelser om förundersökningsbegränsning grundar sig på reglerna om åtalsunderlåtelse i 20 kap. 7 § RB. Förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse kommer i fråga vid liknande situationer, men om åklagaren bedömer att förutsättningarna enligt 20 kap. 7 § RB är uppfyllda redan under den pågående förundersökningen ska beslutet tas i förväg. Åklagaren (numera även polisen) har möjlighet att lägga ned förundersökningen med förundersökningsbegränsning redan i den inledande fasen, om det står klart att åklagaren senare kommer att meddela en åtalsunderlåtelse (Bring & Diesen 2009). För att åtalsunderlåtelse ska kunna meddelas måste brottet anses vara styrkt, vilket innebär att en fullständig utredning måste ha gjorts och skuldfrågan vara klarlagd.²⁹ När ett brott läggs ned med förundersökningsbegränsning finns det däremot inget krav på att skuldfrågan är utredd, och beslutet kan därför fattas när som helst under utredningens gång (Åklagarmyndigheten 2008, Bring & Diesen 2009). För att effektivisera brottmålshanteringen förutsätts att reglerna om förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse används på ett aktivt sätt och på ett så tidigt utredningsstadium som möjligt (Åklagarmyndigheten 2008).

För län vars avskrivna brottsmisstankar i hög utsträckning utgörs av förundersökningsbegränsningar kan resultatet snarare tolkas som ett effektivt arbetssätt än en brist i utredningsverksamheten. Samtidigt kan en låg andel förundersökningsbegränsningar för brott där man normalt sett bör kunna använda sig av den möjligheten (i synnerhet om det sammanfaller med en hög andel beslut med motiveringen åtalsunderlåtelse exkl. LUL³⁰) ses som en indikator på att reglerna inte används så aktivt som de borde och att de polisiära förundersökningsledarna inte är tillräckligt uppmärksamma på möjligheterna till förundersökningsbegränsning. Detta leder i så fall till att utredningsresurserna inte används effektivt (Polisen & Åklagarmyndigheten 2012).³¹

Konsumtion

En kontroll har även gjorts för beslut om att misstanken har konsumerats av ett annat brott. Ett sådant scenario uppträder när det finns en konkurrens mellan brott föröväde av en och samma gärningsperson (se t.ex. Jareborg 2001). Konsumtion innebär att ett lindrigare brott konsumeras (upptas) av ett allvarigare brott och påföljden för detta. Misstanken för det lindrigare brottet skrivs därmed av.³² Beslut om konsumtion kan tas såväl under utredningsfasen som vid påföljdsbestämningen i domstolen. I

²⁹ I regel krävs att gärningen är erkänd, även om det inte är något absolut krav. Förundersökningen ska dessutom vara avslutad genom att den misstänkte och dennes försvarare har slutunderrättats om det preliminära förundersökningsprotokollet (eller utredningen genomförd med stöd av 23 kap. 22 § RB).

³⁰ När unga personer begår brott är den bärande tanken i LUL att samhället snabbt och tydligt reagerar på den unges brottslighet och att förundersökning och lagföring (även om det sker genom åtalsunderlåtelse) här fyller en viktig funktion. Samhällets intresse i detta avseende gör att det inte finns samma möjlighet att använda förundersökningsbegränsning när det gäller unga som när det gäller vuxna lagöverträdare, och lagstiftaren ger inte någon generell möjlighet att förundersökningsbegränsa om man förväntar sig åtalsunderlåtelse enligt LUL (Åklagarmyndigheten 2006a).

³¹ Resonemanget är hämtat från den så kallade *Tonymodellen*, vilket är en modell utvecklad i ett samverkansprojekt mellan Polisen och Åklagarmyndigheten för att åstadkomma en gemensam uppföljning och utvärdering av mängdbrott (Polisen & Åklagarmyndigheten 2012).

³² Ett sådant exempel kan vara när det initialt finns flera brottsmisstankar registrerade, som i ett senare skede kvalificerar till att utgöra ett grövre brott. I dessa fall registreras en brottsmisstanke om det nya brottet, medan de tidigare skrivs av med ett konsumtionsbeslut (trots att de ingår i den nya brottsmisstanken).

den föreliggande rapporten särredovisas beslut om konsumtion som sker under utredningsfasen. Detta på grund av att nedläggningsgrunden inte bör ses som en brist på polisens utredningsverksamhet, utan snarare som ett effektivt arbetssätt.

Negativa åtalsbeslut

Som mått på ineffektivitet i brottmålshanteringen används andelen ”negativa åtalsbeslut”, det vill säga den typ av avskrivning som sker efter det att ärendet har slutredovisats till åklagare genom protokoll. Åklagaren har således, vid genomgången av det färdigställda utredningsmaterialet, bedömt att åtal inte ska väckas. Enligt Riksåklagarens riktlinjer ska polisleda förundersökningar endast slutdelges och redovisas som färdiga protokoll i sådana fall där den polisiära förundersökningsledaren på goda grunder räknar med att åklagaren kommer att fatta ett positivt åtalsbeslut. Det förekommer dock att det redovisade materialet är behäftat med brister. Om åklagaren bedömer att åtal inte kommer att väckas, även om de identifierade bristerna skulle åtgärdas, ska ett negativt åtalsbeslut fattas (Åklagarmyndigheten 2010a). En hög andel negativa åtalsbeslut kan därmed ses som en indikator på brister i de förundersökningsprotokoll som redovisas till åklagare.³³ För att effektivisera rättskedjan bör dessa ärenden i stället skrivas av i ett tidigare skede.

Disposition

I rapportens första avsnitt redovisas *handläggningstiderna* för de fem brotts typerna och hur handläggningstiderna har förändrats sedan 2008. Såväl totala handläggningstider (från anmälan till meddelad tingsrättsdom) som handläggningstiden från förundersökningsbeslut till beslut på brottsmisstanken presenteras i avsnittet. Tiderna redovisas sedan separat för landets 21 län och därefter efter den misstänktes ålder. I slutet av det andra avsnittet redogörs även för tidsåtgången i olika faser av rättskedjan uppdelat på den misstänktes ålder.³⁴

I det andra avsnittet redovisas misstankarnas *utfall*, det vill säga om misstanken lett till att åklagaren har väckt åtal, utfärdat strafföreläggande eller meddelat åtalsunderlåtelse (om misstanken har personupplärdats). Det redogörs också för om personupplärandet har förändrats sedan 2008. Utfallet jämförs för misstankar som riktats mot unga (15–17 år) jämfört med vuxna (18 år eller äldre) gärningspersoner samt mellan landets 21 län. För att få en mer nyanserad bild av personupplärandet och se om det finns möjligheter till en effektivisering av brottmålshanteringen ges även en mer detaljerad redovisning av de beslut som fattats på brottsmisstankarna.

³³ De negativa åtalsbesluten utgör en del av beräkningen av den lagföringskvot som används inom Tonymodellen, där en låg lagföringskvot tolkas som en indikator på låg samstämmighet om bevisläget i de ärenden som redovisas (Polisen & Åklagarmyndigheten 2012).

³⁴ De redovisningar som presenteras i den här rapporten är omfattande och bygger på många olika resultatindelningar. Av denna anledning har inte redovisningen komplicerats ytterligare med uppdelningar för män och kvinnor, respektive pojkar och flickor.

Handläggningstider i rättskedjan – utvecklingen sedan 2008

I detta kapitel redovisas handläggningstiderna för brottstyperna misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning sedan 2008. Ett *första* steg redogör för den totala utvecklingen av handläggningstider sedan 2008 för de brottsmisstankar som har följt rättskedjans samtliga steg från anmälan till tingsrättsdom. Alla misstankar når dock inte ända fram till ett avgörande i tingsrätt, utan de flesta avslutas tidigare genom ett beslut om avskrivning, åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande. Därför redovisas även handläggningstiderna från det att förundersökning inleds till det att ett beslut har fattats i åtalsfrågan (avskrivningsbeslut eller ett personupplärande beslut i form av åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse). I ett *andra* steg jämförs handläggningstiderna mellan de 21 länen. För att se hur väl man efterlever det särskilda skyndsamhetskravet som står föreskrivet i LUL redovisas avslutningsvis handläggningstiderna uppdelat på misstankar mot 15–17-åringar jämfört med när misstanken riktas mot en person som är 18 år eller äldre.

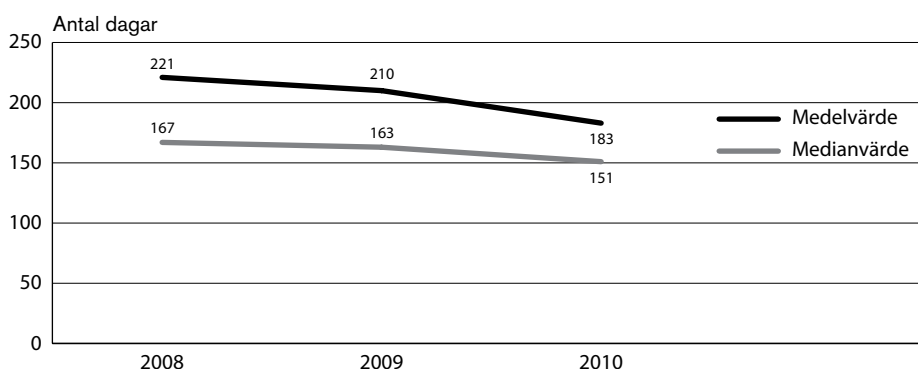
Fördelningen av handläggningstiden är mestadels skev, med en koncentration till relativt korta handläggningstider och ett mindre antal ärenden som dragit ut på tiden (i vissa fall väldigt länge). Därför redovisas både medelvärde och medianvärde för antalet dagar mellan de olika mätpunkterna. Median är ett mittenvärde i ett rangordnat material, och till skillnad från medelvärdet är det ett centralmått som inte är känsligt för extrema värden. I samtliga beräkningar av handläggningstider är misstankar som någonstans i rättskedjan uppvisar så kallade sekvensfel exkluderade från materialet (se bilaga 3).

De totala handläggningstiderna har minskat från 2008 till 2010

I figur 2 redovisas handläggningstiderna för de 141 331 misstankar som registrerades åren 2008, 2009 och 2010 och som ledde fram till en tingsrättsdom.³⁵ Som framgår av figuren minskade handläggningstiderna för de fem brottstyperna mellan åren 2008 och 2010. Genomsnittstiden minskade med 17 procent och mediantiden med 10 procent.

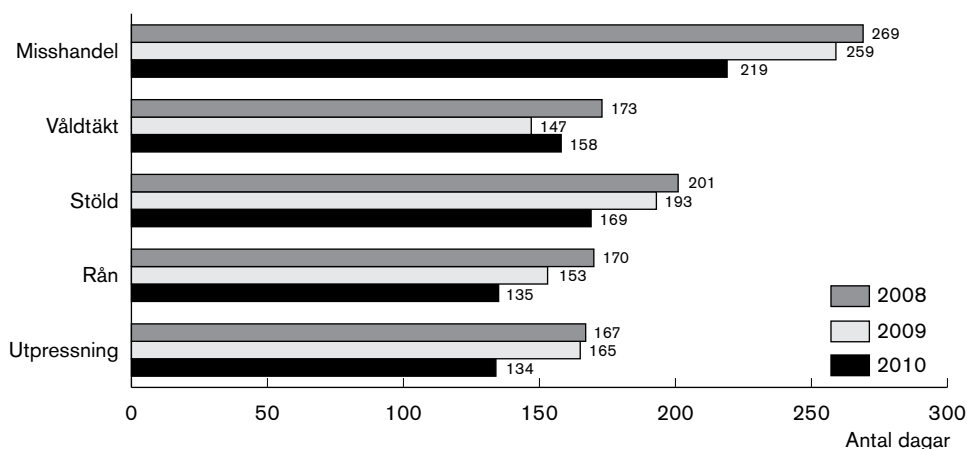
³⁵ Eftersom andelen misstankar som ännu inte avslutats är högre för misstankar registrerade år 2011 än de övriga åren exkluderas även dessa misstankar från redovisningen. Detta på grund av att de misstankar som registrerats år 2011 och hunnit avslutas samma år (december 2011) troligtvis inte är representativa för samtliga registrerade misstankar under det året.

Figur 2. Antalet dagar från anmälan till tingsrättsdom för misstankar om misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning åren 2008–2010. Medel- samt medianvärde.

I figur 3 redovisas de genomsnittliga handläggningstiderna från anmälan till dom för samtliga av de i uppdraget angivna fem brottstyperna. För misstankar som registrerades år 2010 var misshandel den brottstyp som det tog längst tid för rättsväsendet att handlägga (i genomsnitt 219 dagar från anmälan till dom). Sedan 2008 har handläggningstiden emellertid minskat med 19 procent. Motsvarande minskning för våldtäkt är 9 procent, stöld 16 procent, rån 21 procent samt utpressning 20 procent. Mätt i antal dagar varierar den genomsnittliga minskningen mellan de olika brottstyperna med 15 till 50 dagar mellan 2008 och 2010 (mest för misshandel och minst för våldtäkt).

Figur 3. Genomsnittlig tid i antal dagar från brottsanmälan till tingsrättsdom. Åren 2008–2010.

Även medianvärdet har minskat för de flesta av de studerade brottstyperna, vilket redovisas i figur 1B i bilaga 1. Medianvärdet för tiden från anmälan till dom har minskat för brottstyperna misshandel, stöld och rån, men är i princip oförändrat för utpressning (3 dagar/+4 procent). För våldtäkt ökade emellertid mediantiden (26 dagar/+32 procent) år 2010 jämfört med misstankar som registrerades år 2008.³⁶ Att medelvärdet minskar samtidigt som medianvärdet ökar för våldtäkt kan förklaras av att det har skett en utjämning av handläggningstiderna för våldtäkt från år 2008 till 2010. Andelen misstankar där handläggningen drog ut särskilt länge på tiden mins-

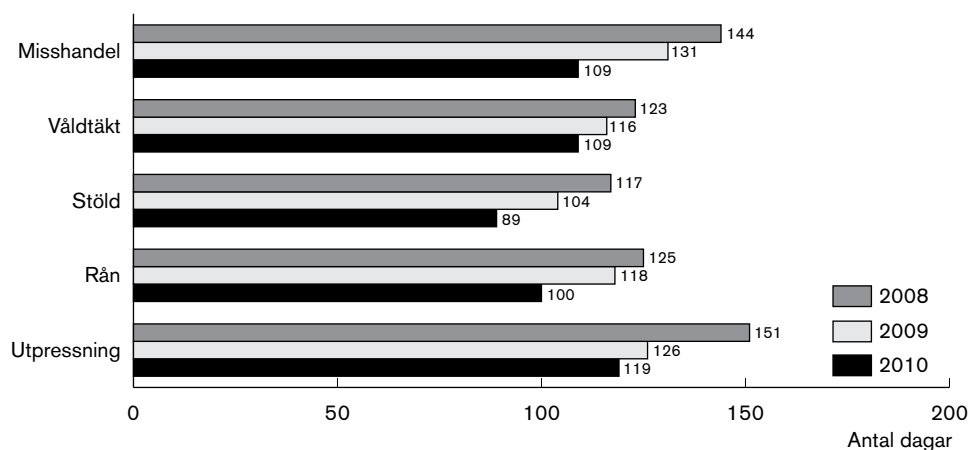
³⁶ Det bör noteras att de redovisade handläggningstiderna för 2008 års misstankar kan skilja sig något från de siffror som redovisades i de två tidigare rapporterna baserade på RUS-databasen. Skälen till det är bland annat en längre uppföljningsperiod, att fler brottskoder används och att flera rensningar har gjorts av materialet, läs mer i bilaga 2.

kade under perioden. Samtidigt minskade andelen misstankar som avgjordes särskilt snabbt (inom 100 dagar) från 58 procent år 2008 till 48 procent år 2010.

Utredningstiderna har förkortats

Alla misstankar leder inte till en tingsrättsdom, utan de flesta hinner avslutas tidigare i rättskedjan, till exempel genom att misstanken läggs ned av polis eller åklagare. I figur 4 redovisas handläggningstiden för de 425 901 misstankar³⁷ som registrerades år 2008, 2009 och 2010 och som hann få ett beslut i åtalsfrågan under uppföljningsperioden – antingen ett beslut om avskrivning eller om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (ett personupplärande beslut).³⁸ Denna tid kallas fortsättningsvis för *utredningstid*, även om den också inbegriper åklagarnas åtalsprövning i de fall ärendet slutredovisats genom protokoll.³⁹

Figur 4. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleds till det att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken). Åren 2008–2010.⁴⁰

Som framgår av figur 4 är misshandel en av de brottstyper där utredningstiden har minskat mest. För misstankar som registrerades år 2008 tog det i genomsnitt 144 dagar från det att förundersökningen inleddes till att ett beslut fattades om att skriva av alternativt väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse. För misstankar registrerade år 2010 tog det i genomsnitt 109 dagar, vilket motsvarar en minskning på drygt en månad (-24 procent). Att handläggningstiderna har minskat för misshandelsbrott har tidigare konstaterats i en rapport från Rädda barnen (2012), där handläggningstiderna vid misstänkt barnmisshandel har granskats. Rapporten visar att den genomsnittliga utredningstiden vid barnmisshandel har sjunkit från 140 dagar år 2007 till 90 dagar år 2011.

³⁷ 138 998 misstankar år 2008, 144 289 misstankar år 2009 och 142 614 misstankar år 2010.

³⁸ Resterande misstankar i materialet är antingen bortrensade på grund av att det förekommer ett eller flera sekvensfel i tidsordningen mellan mätpunkterna i rättskedjan (se bilaga 3), att beslutsdatum saknas eller att beslutet är fattat efter uppföljningsperiodens slutdatum. Även misstankar som registrerats år 2011 är exkluderade från redovisningen på grund av den relativt höga andel misstankar som saknar beslut.

³⁹ Det är utifrån RUS-databasen i dagsläget inte möjligt att dra en skiljelinje mellan polisens och åklagarnas handläggningstid. Ett datum som ofta används för att separera dessa tider från varandra är då ärendet slutredovisats till åklagare genom förundersökningsprotokoll. Datumet för slutredovisning finns i RUS, men kan i dagsläget inte användas på grund av variabelns bristande kvalitet.

⁴⁰ I figur 2B i bilaga 1 redovisas medianvärden samt antalet misstankar inom respektive brottskategori.

En procentuellt lika stor minskning observeras vid misstankar om stöld (28 dagar/-24 procent). Vid misstankar om utpressning har den genomsnittliga utredningstiden sjunkit med 32 dagar (-21 procent), vid rån med 25 dagar (-20 procent) och vid våldtäkt med 14 dagar (-11 procent). Även medianvärdet har minskat för samtliga brottskategorier, med undantaget våldtäkt där en viss ökning observeras (figur 2B i bilaga 1).

Resultatet är i linje med såväl Polisens som Åklagarmyndighetens årsredovisningar. I Polisens årsredovisning från 2011 (Polisen 2011) framgår att den totala genomsnittliga handläggningstiden för bearbetade ärenden har förkortats från 2008 till 2011. Minskningen av handläggningstid gäller för sju av elva brottskategorier, däribland våldsbrott, övriga brott mot person och tillgreppsbrott (exkl. tillgrepp i butik). Enligt Åklagarmyndighetens årsredovisning från samma år (Åklagarmyndigheten 2011) har de totala genomströmningstiderna minskat från 2009 till 2011.⁴¹ Den minskade tiden från anmälan till beslut har skett i alla ärendetyper, förutom i narkotika- och ekobrott. Vid ungdomsärenden har tiden från anmälan till beslut sjunkit från 108 dagar år 2009 till 84 dagar 2011. Det finns även en indikation på att efterlevnaden av sexveckorsfristen i LUL (4 §) har ökat mellan 2010 och 2011 (från 52 till 77 procent).

Riksrevisionen (2011), som granskat genomströmningstiderna i rättsväsendet utifrån Polisens, Åklagarmyndighetens och Domstolsverkets årsredovisningar, drar slutsatsen att handläggningstiderna tenderar att ligga på en relativt konstant nivå sett till hela 2000-talet.⁴² I rapporten görs emellertid ingen summering av handläggningstiderna för hela rättskedjan. Det saknas således kunskap om hur de totala handläggningstiderna har utvecklats över en längre tidsperiod än den som belyses i den här rapporten.

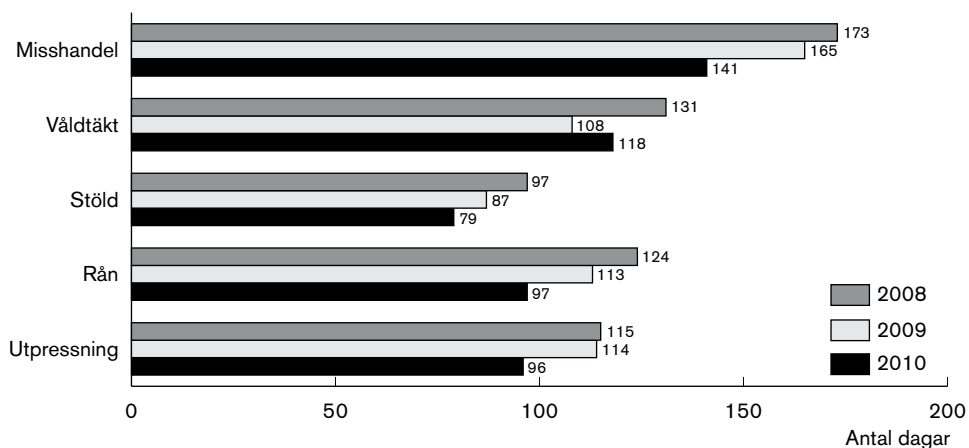
Tidsminskningen gäller både personupplärade och avskrivna misstankar

I figur 5 och 6 jämförs de genomsnittliga utredningstiderna för de fem brottstyperna för misstankar som lett till ett personupplärande beslut (åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse) jämfört med om misstanken skrivits av. Som framgår av resultatet gäller minskningen av handläggningstid såväl de personupplärade som de avskrivna brottsmisstankarna, men tiderna har förkortats något mer för de misstankar som skrivits av. För de personupplärade misstankarna har utredningstiderna förkortats med 10–22 procent (mest för rån och minst för våldtäkt). Det kan jämföras med utredningstiderna för de avskrivna brottsmisstankarna som har förkortats med mellan 13 och 30 procent (mest för stöld och minst för våldtäkt). Utredningstiden baserat på medianvärden redovisas i figur 3B–4B i bilaga 1.

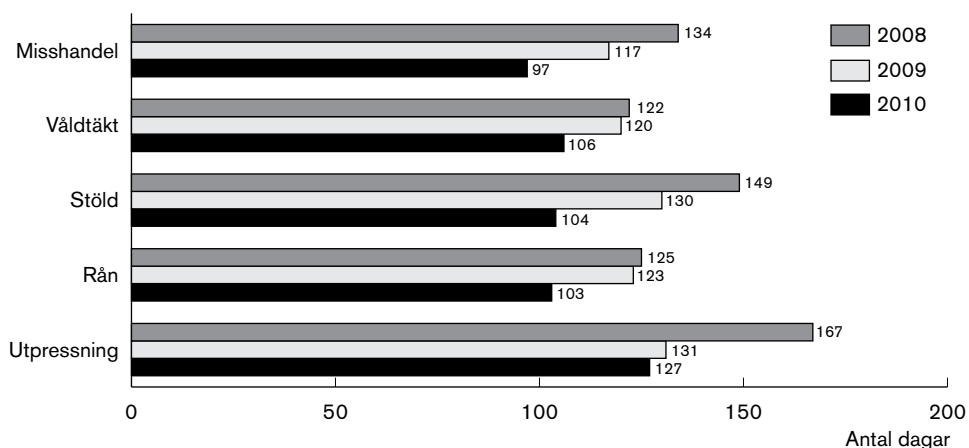
⁴¹ Tiden från inkommen anmälan till beslut har minskat med 16 dagar (från 126 till 110 dagar) och från inkommet beslutsunderlag till beslut av åklagare med 9 dagar (från 33 till 24 dagar).

⁴² Enligt Polisens årsredovisningar har genomströmningstiden (från anmälan till det att ärendet avslutas hos polisen) varierat under 2000-talet, men är oförändrad mellan år 2000 och 2010. Även Åklagarmyndighetens genomströmningstider (från färdig förundersökning till beslut i åtalsfrågan) har varierat under 2000-talet, men mellan 2000 och 2010 kan en minskning på 19 dagar (-40 procent) observeras. Tingsrätterna har kortat sina handläggningstider något under åtminstone andra halvan av 2000-talet, innan dess finns inte uppgifter tillgängliga (Riksrevisionen 2011).

Figur 5. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar för *personupklarade misstankar* (från det att förundersökning inleds till det att ett beslut om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse fattats på misstanken). Åren 2008–2010.

Figur 6. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar för *avskrivna misstankar* (från det att förundersökning inleds till det att ett beslut om avskrivning fattats på misstanken). Åren 2008–2010.

Handläggningstider i landets 21 län

I det följande avsnittet särredovisas handläggningstiderna för landets 21 län för de två antalsmässigt stora brottstyperna *misshandel* och *stöld*.⁴³ Redovisningen gäller dels den *totala handläggningstiden* för de misstankar som gått hela vägen till tingsrätten (från anmälan till det datum då tingsrättsdom meddelades), dels tiden från det att förundersökning inleddes till att ett beslut fattades på misstanken (ett avskrivningsbeslut eller beslut om att väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse). Liksom ovan benämns denna senare tid *utredningstiden*. Jämförelserna mellan åren gäller i första hand 2010 jämfört med 2008.

När man tolkar de länsspecifika resultaten bör man återigen vara uppmärksam på att ett enskilt brottsåre som tagit särskilt lång tid att utreda kan få stor betydelse för resultatet för det aktuella länet. Som ovan nämnts är därför medianvärdet i vissa fall ett mer rättvisande centralmått. Eftersom det kan finnas flera misstankar i ett och samma ärende riskerar dock även medianvärdet att öka om ett ärende innefattar många brottsmisstankar som alla tagit lång tid för myndigheten att utreda. Dessa omständigheter bör beaktas, i synnerhet när det gäller mindre län där antalet

⁴³ I RUS-databasen finns även ett mindre antal misstankar som har handlagts av Rikskriminalpolisen. Dessa redovisas inte i rapporten.

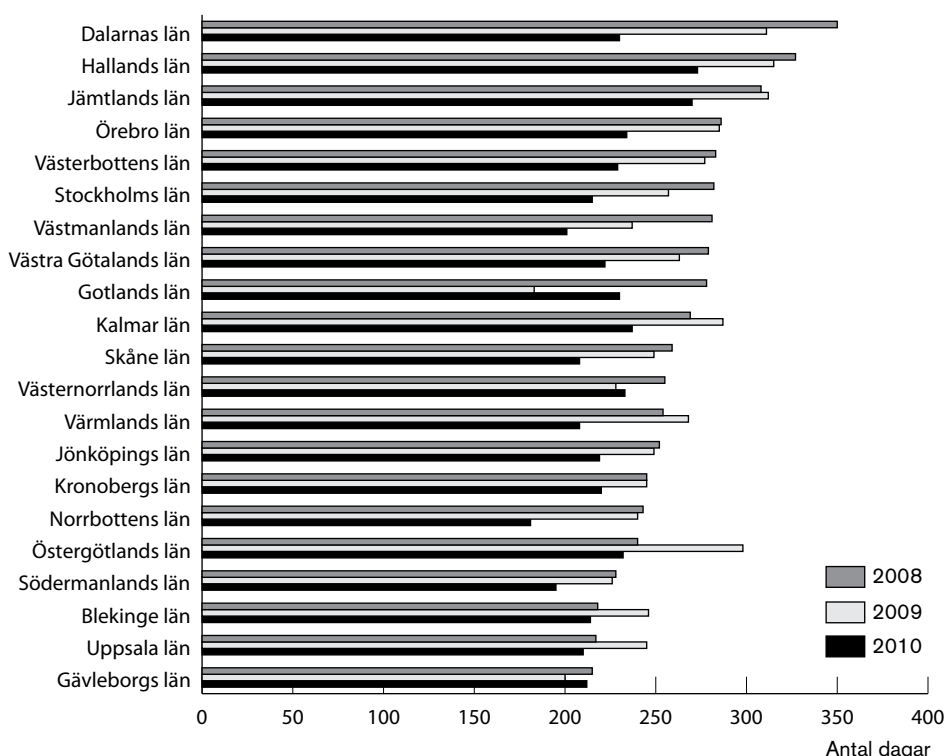
misstankar är lågt och där extremvärden därmed kan få ett större inflytande över resultatet det aktuella året.

Genomsnittstiden från anmälan till dom för misshandelsbrott har minskat i de flesta län

I figur 7 redovisas den genomsnittliga *totala handläggningstiden* för misstankar om misshandel från det att anmälan kom in till polisen till det att en dom meddelades från tingsrätten. Medianvärden redovisas i tabell 1B i bilaga 1, där även antalet registrerade misstankar som lett till dom redovisas. Resultatet visar att det inom de flesta län har skett en minskning av de totala handläggningstiderna sedan 2008, men att den procentuella minskningen av genomsnittstiden varierar kraftigt mellan länen (från -1 procent i Gävleborgs län till -34 procent i Dalarnas län). I Dalarna, som uppvisar den procentuellt sett största minskningen, har den totala genomsnittstiden från anmälan till dom sjunkit från 350 dagar för misstankar registrerade år 2008 till 230 dagar för misstankar registrerade år 2010 (figur 7). Resultatet visar således en positiv utvecklingstrend, där de största minskningarna av handläggningstiderna generellt sett kan observeras i de län som tidigare uppvisade de längsta tiderna. Det har lett till en utjämning av handläggningstiderna mellan länen år 2010. Även medianvärdet har minskat i majoriteten av länen, med undantag för mindre ökningarna i Gävleborgs, Jämtlands, Värmlands, Östergötlands och Södermanlands län (tabell 1B i bilaga 1).

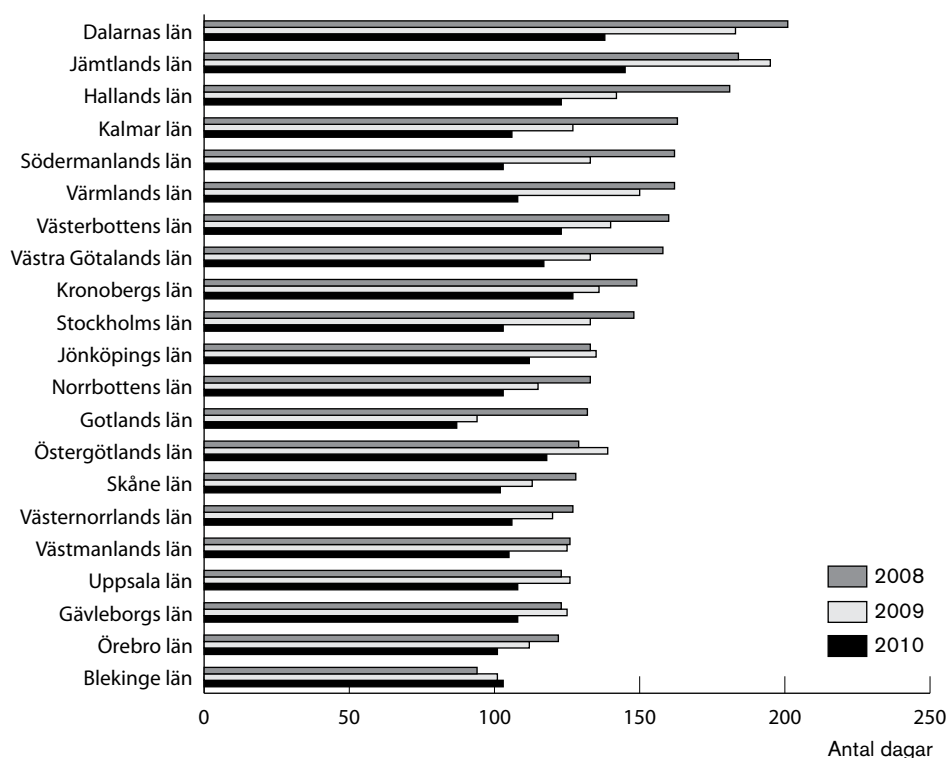
Av figuren framgår att genomsnittstiderna från anmälan till dom ökade kraftigt i Östergötlands län år 2009, vilket till viss del även gäller medianvärdet. Detta tycks bero på något enstaka ärende med många misstankar som handlades särskilt länge. Motsvarande förklaring tycks emellertid inte finnas för den observerade ökningen av genomsnittstiden i exempelvis Blekinge och Uppsala län samma år.

Figur 7. Genomsnittlig tid i antal dagar från brottsanmälan till tingsrättsdom för misstankar om misshandel i landets 21 län. Åren 2008–2010.

Även när det gäller *utredningstiden* för misshandelsbrott uppvisar de flesta län en minskning, i synnerhet de län som år 2008 uppvisade de längsta utredningstiderna (figur 8). Den procentuella minskningen varierar mellan -9 procent i Östergötland och -36 procent i Södermanlands län. I Södermanlands län har genomsnittstiden för att utreda misshandel minskat från 162 dagar för misstankar registrerade år 2008 till 103 dagar för misstankar registrerade 2010. Blekinge är det enda länet där det skett en ökning av den genomsnittliga utredningstiden under denna period, från 94 dagar år 2008 till 103 dagar 2010 (ökning på 10 procent). Även medianvärdet har ökat inom länet, med 16 procent (se tabell 3B i bilaga 1). Det bör dock noteras att Blekinge var det län som år 2008 uppvisade de kortaste utredningstiderna.

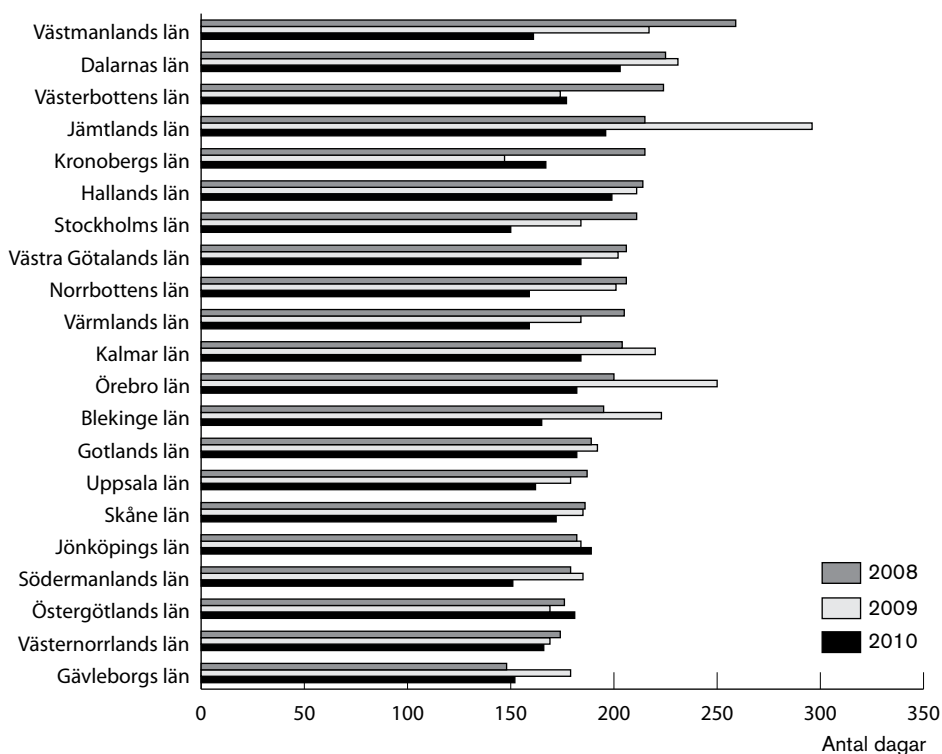
Figur 8. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleds till det att avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken) för misstankar om *misshandel* i landets 21 län. Åren 2008–2010.

Minskning av den totala handläggningstiden för stöldbrott i majoriteten av länen

I figur 9 jämförs den genomsnittliga *totala handläggningstiden* från anmälan till tingsrättsdom för misstankar om stöld som registrerats år 2008, 2009 och 2010 i de 21 länen.

Figur 9. Genomsnittlig tid i antal dagar från brottsanmälan till tingsrättsdom för misstankar om stöld i landets 21 län. Åren 2008–2010.

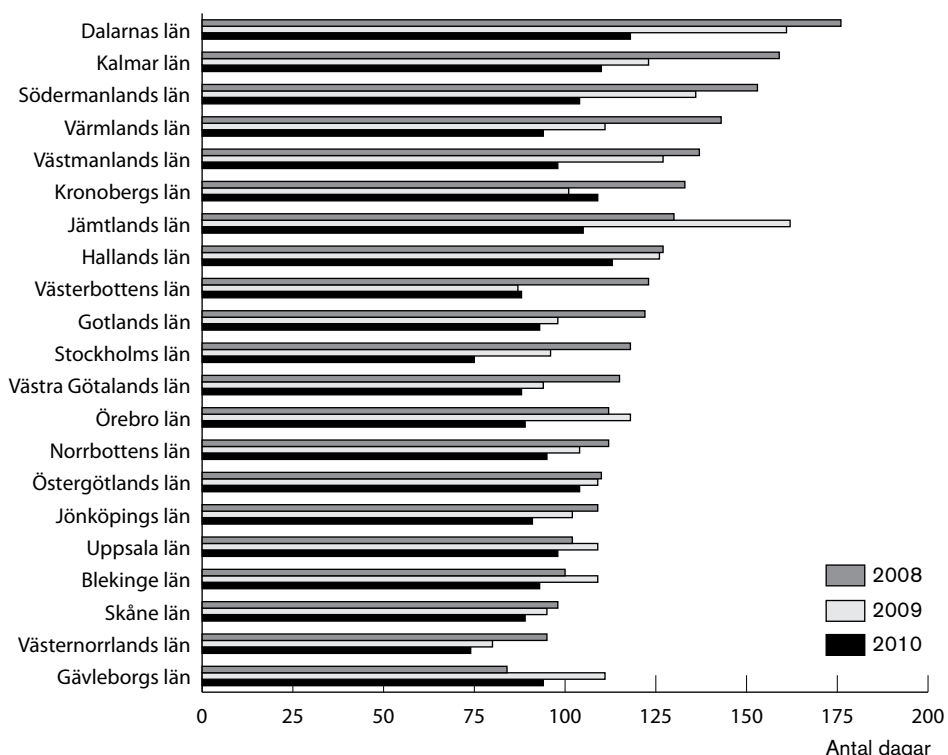

Liksom för misshandelsbrott har det skett en minskning av den totala handläggningstiden för stöldbrott i den stora majoriteten av länen mellan 2008 och 2010. Den största minskningen har skett i Västmanlands län, där genomsnittstiden har minskat från 259 dagar till 161 dagar (-38 procent) för misstankar registrerade år 2010 jämfört med 2008. Även medianvärdet har minskat i de flesta län, undantaget Jämtlands, Gotlands, Skåne, Östergötlands, Västernorrlands samt Gävleborgs län, där medianvärdet har ökat. Den största procentuella ökningen av handläggningstid har skett i Gävleborg. Där har medianvärdet ökat från 95 dagar år 2008 till 124 dagar år 2010 (en ökning på 31 procent), se tabell 2B i bilaga 1.⁴⁴ I Gävleborg hänger utvecklingen samman med en större koncentration av misstankar med ”medellånga” handläggningstider år 2010 jämfört med 2008, då spridningen var större.

I figur 10 redovisas hur den genomsnittliga *utredningstiden* för stöldbrott har utvecklats under perioden 2008 till 2010. Som framgår av figuren visar resultatet på minskningar i nästan samtliga län, även om variationerna är stora (från -4 procent i Uppsala län till -36 procent i Stockholms län). I Stockholms län, där den största procentuella minskningen har skett, har den genomsnittliga utredningstiden för stöldbrott sjunkit från 118 dagar år 2008 till 75 dagar år 2010 (figur 10). Det enda län där utredningstiden för stöldbrott inte har minskat är Gävleborgs län, där tiden tvärtom har ökat med 12 procent (från 84 till 94 dagar) för misstankar registrerade 2010 jämfört med 2008. Medianvärdet har under samma period ökat med 32 procent (tabell 4B i bilaga 1).

⁴⁴ Som framgår av figur 9 skedde en kraftig ökning av den totala genomsnittstiden för misstankar om stöld för Jämtlands län år 2009, något som åtminstone delvis kan förklaras av enstaka ärenden där handläggningen dragit särskilt länge ut på tiden. Även Örebro läns markanta ökning av genomsnittstiden år 2009 kan delvis förklaras av extremärenden.

Figur 10. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleds till det att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken) för misstankar om *stöld* i landets 21 län. Åren 2008–2010.

Län med de kortaste respektive längsta handläggningstiderna år 2010

I tabell 3 och 4 presenteras de län som uppvisade de kortaste respektive längsta genomsnittliga handläggningstiderna för misstankar om misshandel som registrerats år 2010. Såväl den totala handläggningstiden (från anmälan till dom) som utredningstiden (från förundersökningsbeslut till misstankebeslut) redovisas i tabellerna. Som framgår av tabellerna uppvisade Norrbottens län år 2010 den kortaste totala handläggningstiden vid misshandelsbrott. Halland och Jämtland var däremot två län där både den totala handläggningstiden och utredningstiden hörde till de längsta i landet.

Tabell 3. Län med längst och kortast total handläggningstid (från anmälan till dom) vid misstankar om misshandel registrerade år 2010.

Kortast tid	Medelvärde i antal dagar	Längst tid	Medelvärde i antal dagar
Norrbottens län	181	Hallands län	273
Södermanlands län	195	Jämtlands län	270
Västmanlands län	201	Kalmar län	237
Skåne län	208	Örebro län	234
Värmlands län	208	Västernorrlands län	233

Tabell 4. Län med längst och kortast utredningstid (från förundersökningsbeslut till misstankebeslut) vid misstankar om *misshandel* registrerade år 2010.

Kortast tid	Medelvärde i antal dagar	Längst tid	Medelvärde i antal dagar
Gotlands län	87	Jämtlands län	145
Örebro län	101	Dalarnas län	138
Skåne län	102	Kronobergs län	127
Blekinge län	103	Hallands län	123
Stockholms län	103	Västerbottens län	123

Notera: Även i Södermanlands län och Norrbottens län var den genomsnittliga utredningstiden 103 dagar år 2010.

I tabell 5 och 6 redovisas vidare de län som år 2010 hade de kortaste respektive längsta handläggningstiderna avseende stöldbrott. Den kortaste handläggningstiden observeras i Stockholms län, där även utredningstiden var bland landets kortaste. Längst handläggningstid vid stöldbrott uppvisar Dalarnas län, där såväl den totala tiden som utredningstiden var längst i landet.

Tabell 5. Län med längst och kortast total handläggningstid (från anmälan till dom) vid misstankar om *stöld* registrerade år 2010.

Kortast tid	Medelvärde i antal dagar	Längst tid	Medelvärde i antal dagar
Stockholms län	150	Dalarnas län	203
Södermanlands län	151	Hallands län	199
Gävleborgs län	152	Jämtlands län	196
Värmlands län	159	Jönköpings län	189
Norrbottens län	159	Västra Götalands län	184

Tabell 6. Län med längst och kortast utredningstid (från förundersökningsbeslut till misstankebeslut) vid misstankar om *stöld* registrerade år 2010.

Kortast tid	Medelvärde i antal dagar	Längst tid	Medelvärde i antal dagar
Västernorrlands län	74	Dalarnas län	118
Stockholms län	75	Hallands län	113
Västra Götalands län	88	Kalmar län	110
Västerbottens län	88	Kronobergs län	109
Skåne län	89	Jämtlands län	105

Notera: Även i Örebro län var år 2010 den genomsnittliga utredningstiden 89 dagar.

Det är värt att notera att tre av de län som uppvisar de kortaste totala handläggningstiderna för misshandel år 2010 (Norrbottens, Södermanlands och Värmlands län) även uppvisar de kortaste handläggningstiderna i landet när det gäller stöldbrott. Halland och Jämtland tillhör de län som har de längsta handläggningstiderna för både misshandelsbrott och stöldbrott.

Handläggningstider för unga respektive vuxna misstänkta

I det följande avsnittet jämförs handläggningstiderna för misstankar som riktats mot ungdomar mellan 15 och 17 år rörande de fem brottstyperna, jämfört med om misstanken riktats mot en person som är 18 år eller äldre. Som tidigare nämnts finns ett särskilt skyndsamhetskrav föreskrivet i 4 §

LUL samt en lagstadgad sexveckorsfrist som gäller när ungdomar som inte har fyllt 18 år misstänks för brott på vilket fängelse kan följa. När allmänt åtal väcks mot den som inte har fyllt 18 år finns även en tvåveckorsfrist föreskriven som avser tiden från åtal till huvudförhandling när det gäller brott som kan ge fängelse i mer än sex månader.⁴⁵

Det är inte möjligt att utifrån RUS-databasen närmare analysera om den i 4 § LUL föreskrivna sexveckorsfristen efterlevs, eftersom startpunkten för tidsfristen (underrättelse om misstanke) fram till nyligen inte har registrerats i polisens ärendehanteringssystem. Datumet har därmed inte heller förts över till RUS-databasen.⁴⁶ RUS-databasen möjliggör emellertid jämförelser mellan handläggningstider för unga respektive vuxna misstänkta, vilket gör att uppfyllandet av det särskilda skyndsamhetskravet kan studeras. I studien betraktas det särskilda skyndsamhetskravet vara uppfyllt om handläggningen av brottsmisstänkarna går snabbare då den som misstänks är under 18 år, jämfört med när den misstänkte är 18 år eller äldre. I rapporten görs även ett försök att mäta efterlevnaden av den lagstadgade tvåveckorsfristen som gäller när åtal väcks mot den som inte har fyllt 18 år.

Den totala handläggningstiden har minskat mest för unga misstänkta

I figur 11 och 12 redovisas den genomsnittliga *totala handläggningstiden* från anmälan till meddelad tingsrättsdom för misstankar för de fem brotts typerna som riktas mot unga (15–17 år) respektive vuxna (18 år eller äldre) lagöverträdare. Resultatet visar att den genomsnittliga handläggningstiden år 2010 var kortare vid misstankar om misshandel, stöld och våldtäkt när den som misstänktes var 15–17 år jämfört med om den misstänkte var 18 år eller äldre. Vid misstankar om utpressning var genomsnittstiden ungefär densamma, och det var endast misstankar om rån som tog längre tid för rättsväsendet att hantera när den som misstänktes var ung.⁴⁷ År 2008 var de totala handläggningstiderna kortare endast vid misshandel och stöld när den som misstänktes var ung, än om den misstänkte var vuxen. Sedan 2008 har det således skett en positiv utveckling när det gäller hur rättsväsendet efterlever det särskilda skyndsamhetskravet i ungdomsärenden.⁴⁸

Resultatet visar att den procentuella minskningen av den totala handläggningstiden är något större för misstankar riktade mot ungdomar än för misstankar som riktats mot vuxna. Vid misstankar om misshandel som har

⁴⁵ Se 29 § LUL och 45 kap. 14 § 2 st. RB.

⁴⁶ Från och med hösten 2012 har sexveckorsfristens startdatum (datumet när den unge underrättas om brottsmisstanken) börjat föras in i polisens ärendehanteringssystem DurTvå, och datumet förs därmed också över till åklagarnas ärendehanteringssystem Cåbra. Förutsatt att detta görs konsekvent och på ett enhetligt sätt kan det eventuellt bli möjligt att i framtiden beräkna hur tidsfristens uppfylls utifrån de uppgifter som registreras i polisens ärendehanteringssystem. I dagsläget kräver dock analyser av sexveckorsfristens efterlevnad en mer omfattande studie än den föreliggande, där akter granskas och datumet för misstankeunderrättelsen kodas in manuellt. För analyser av sexveckorsfristens efterlevnad, se Brå 2012a.

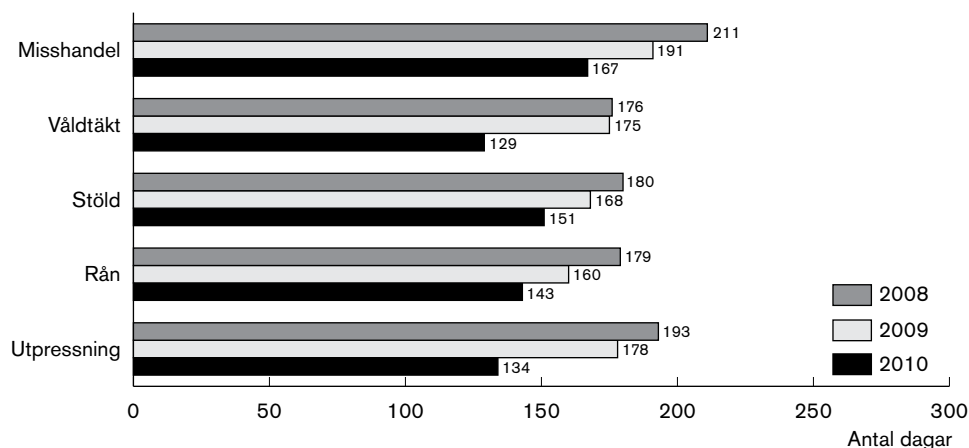
⁴⁷ Om i stället medianvärdena beaktas är den totala handläggningstiden kortare endast för brotts typerna misshandel och stöld när den som misstänks är 15–17 år jämfört med 18 år eller äldre (figur 5B och 6B i bilaga 1).

⁴⁸ Mätt med medelvärde är det små skillnader i handläggningstid vid misstankar om utpressning när den som misstänks är 15–17 år jämfört med 18 år eller äldre. Det bör dock noteras att mediantiden vid utpressning är betydligt kortare i vuxenärenden än i ungdomsärenden, i synnerhet för misstankar som registrerats år 2008 (figur 5B och 6B i bilaga 1). I detta fall ger medianvärdet en bättre bild av handläggningstiderna eftersom medelvärdet för vuxna dras upp av ett litet antal ärenden med mycket långa handläggningstider. I de flesta fall är handläggningstiderna avsevärt kortare när vuxna misstänks för utpressning, vilket delvis kan hänga samman med att fler vuxna än unga sitter frihetsberövade fram till dom.

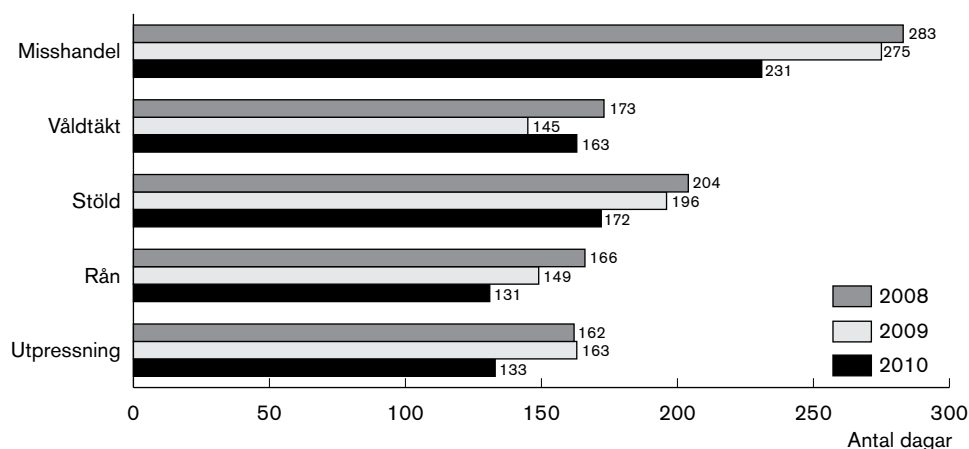

begåtts av personer från 15–17 år har handläggningstiden minskat med 21 procent, jämfört med 18 procent vid misstankar mot vuxna. Skillnaden är störst för brottstyperna våldtäkt (-27 procent för unga och -6 procent för vuxna) och utpressning (-31 procent för unga och -18 procent för vuxna).⁴⁹ För misstankar om stöld och rån har handläggningstiderna minskat ungefär lika mycket för misstankar riktade mot unga jämfört med misstankar mot vuxna. Medianvärden samt antal misstankar inom respektive brottskategori redovisas i figur 5B och 6B i bilaga 1.

Figur 11. Genomsnittlig tid i antal dagar från brottsanmälan till tingsrättsdom där den som misstänks är 15–17 år. Åren 2008–2010.

Figur 12. Genomsnittlig tid i antal dagar från brottsanmälan till tingsrättsdom där den som misstänks är 18 år eller äldre. Åren 2008–2010.

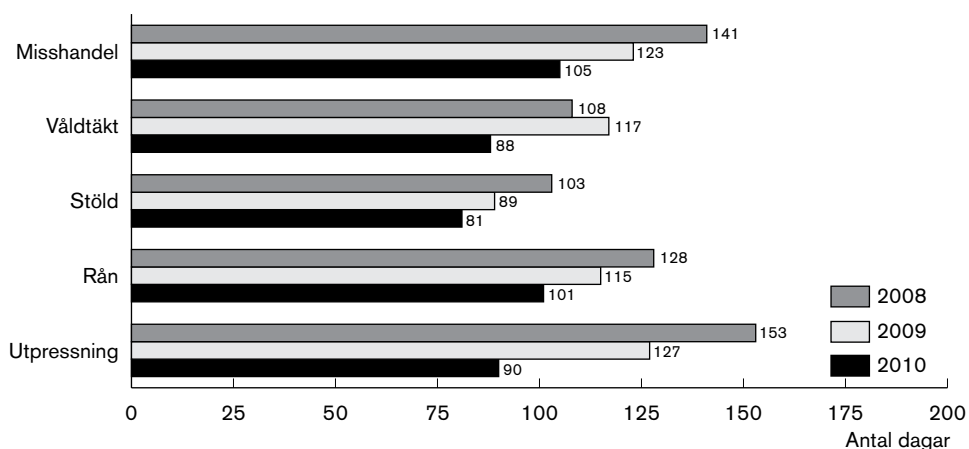
Utredningstiderna minskar mest i ungdomsärenden

I figur 13 och 14 jämförs den genomsnittliga *utredningstiden* (från det att förundersökning inleds till det att ett beslut har fattats på misstanken) för misstankar för de fem brottstyperna uppdelat på om den som misstänktes för brottet var 15–17 år eller 18 år eller äldre. Resultatet visar att även utredningstiden har minskat för samtliga studerade brottstyper under perioden 2008 till 2010, både för misstankar som riktas mot unga och för misstankar mot vuxna personer. Som framgår av figurerna var den genomsnittliga utredningstiden år 2010 kortare för misstankar mot ungdomar för samtliga brottstyper, med undantaget rån, som tog lika lång tid att utreda

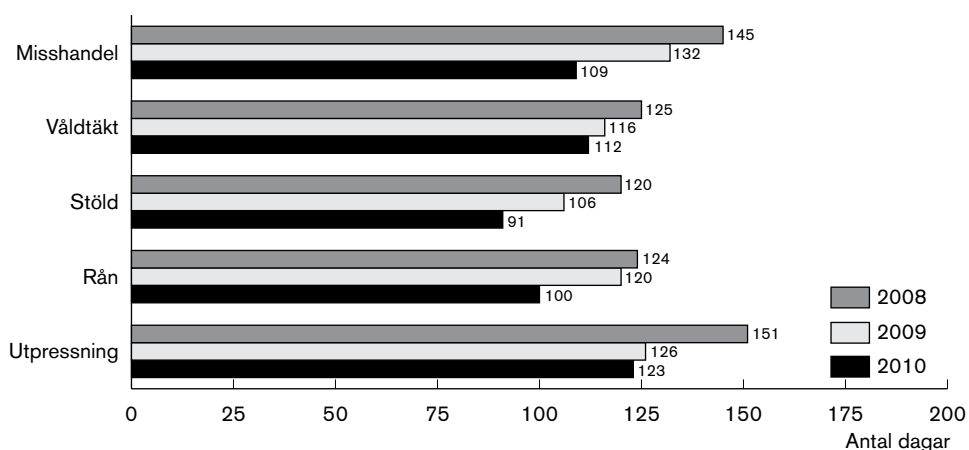
⁴⁹ För några av brottstyperna visar medianvärdena på ännu större procentuella minskningar av handläggningstiden.

om den som misstänktes var 15–17 år eller äldre (cirka 100 dagar). Vid misshandel var skillnaderna i utredningstid små.⁵⁰

Figur 13. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleds till det att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken). *Misstänkt 15–17 år. Åren 2008–2010.*

Figur 14. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleds till det att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken). *Misstänkt 18 år eller äldre. Åren 2008–2010.*

Under perioden 2008 till 2010 har utredningstiden generellt sett minskat något mer när misstanken riktas mot en ung person, jämfört med en vuxen. Störst är skillnaden vid misstankar om utpressning som har minskat med hela 63 dagar (-41 procent) vid misstankar mot unga, jämfört med 28 dagar (-19 procent) vid misstankar mot vuxna. Det bör noteras att mediantiden vid misstankar om våldtäkt har ökat något under perioden, såväl för unga som för vuxna (se figur 7B–8B i bilaga 1, där även antalet misstankar inom respektive kategori redovisas).

Handläggningstider i olika faser av rättskedjan

Genom att studera handläggningstiden separat för rättskedjans olika faser är det möjligt att identifiera om det finns någon del av rättskedjan som drar

⁵⁰ Det bör dock noteras att utredningstiden för misstankar riktade mot unga är längre än för vuxna om medianvärdena beaktas. Det beror på att spridningen i handläggningstider är större i vuxenärenden, där det finns en koncentration till mycket korta handläggningstider, men även fler ärenden som dragit särskilt länge ut på tiden. En tänkbar förklaring är att det förekommer fler snabba avskrivningar av brottsärenden när den som misstänks är 18 år eller äldre.

särskilt ut på tiden och där det finns möjligheter att effektivisera handläggningen ytterligare. Medan de ovan redovisade analyserna förutsatte att misstankarna hunnit leda fram till tingsrättsdom eller i det andra steget fram till ett beslut på brottsmisstanken, finns inte motsvarande krav i den analys som redovisas nedan. Misstankarna följs helt enkelt genom de faser som de hunnit passera. För de två inledande faserna i rättskedjan (från anmälan till förundersöknings inledande och från förundersöknings inledande till registrerad brottsmisstanke) kan i princip hela materialet användas. Det gör att även 2011 års brottsmisstankar kan analyseras, vilket kan ge en indikation på om det har skett någon förändring av handläggningstiderna mellan misstankar som registrerats år 2011 jämfört med 2010.⁵¹

Förundersökning inleds snabbt efter anmälan

I tabell 7–11 redovisas handläggningstiderna för de i uppdraget fem angivna brottstyperna uppdelat på rättskedjans olika faser för misstankar mot personer 15–17 år jämfört med om den misstänkte är 18 år eller äldre. Av figurerna framgår att den *första* fasen, från det att anmälan kommer in till polisen till det att förundersökning inleds, i normalfallet går mycket snabbt. I genomsnitt tar det en dag att inleda förundersökning. För stöldbrott tar det emellertid något längre tid: 2–3 dagar om den som misstänks är ung och 4–9 dagar om den som misstänks är vuxen.

En tänkbar förklaring är att en högre andel av stöldbrotten anmäls via internet och att det därför tar längre tid för polisen att granska anmälan jämfört med om polisen kommer till brottsplatsen. En annan förklaring är att det i materialet finns ett fåtal misstankar där det tagit mycket lång tid innan förundersökningsbeslutet fattats och att polisen i dessa ärenden först valt att inte inleda förundersökning för att långt senare fatta ett förundersökningsbeslut.

Medianvärdet är 0 dagar för samtliga brottstyper, vilket innebär att vid minst hälften av misstankarna har förundersökning inletts samma dag som anmälan kom in. Såväl medel- som medianvärdet är oförändrat under perioden 2008 till 2011.

Minskad tidsåtgång för att registrera någon som skäligen misstänkt för brottet

I tabell 7–11 redovisas även den genomsnittliga tiden för den *andra* fasen av utredningen, det vill säga från det att förundersökning inleds till det att polisen kunnat identifiera (och registrera) en misstänkt gärningsperson till brottet. År 2011 tog det, beroende på brottstyp, i genomsnitt 13–30 dagar för polisen att registrera en skäligen brottsmisstanke när den som misstänktes var 15–17 år och 14–35 dagar om den misstänkte var 18 år eller äldre. Eftersom medianvärdet för de flesta brottstyper är 0 eller 1 innebär det att misstanken i minst hälften av fallen registreras samma dag eller dagen efter att förundersökningen inleddes. Några undantag är rån samt utpressning med unga misstänkta, där medianvärdet är 3–6 respektive 1–4 dagar.

Vid en jämförelse av tidsåtgång för den aktuella fasen mellan 2008 och 2011 framgår att det för de flesta av brottskategorierna har skett en viss minskning av tiden, såväl när misstanken riktas mot en ung som mot en vuxen. Tidsåtgången för att registrera en person som skäligen misstänkt för ett misshandelsbrott sjönk mellan 2008 och 2011 med 5 dagar (-22 procent) för misstankar mot unga. En liknande minskning observeras för misstankar

⁵¹ Eftersom misstankar som någonstans i rättskedjan har ett ologiskt tidsflöde i kronologin mellan de registrerade datumen har rensats från samtliga analyser som rör handläggningstider förekommer dock ett mindre bortfall även i dessa analyser (läs mer om rensning av sekvensfel i bilaga 3).

mot vuxna (-5 dagar/-26 procent). Vid våldtäkt har genomsnittstiden minskat med 3 dagar för såväl unga (-17 procent) som vuxna misstänkta (-9 procent). Vid misstankar om stöld motsvaras minskningen av 3 dagar (-19 procent) för misstankar mot unga och 8 dagar (-30 procent) för misstankar mot vuxna. Vid rån har en viss minskning skett, men endast när misstanken riktas mot en ung person (-15 procent). När det gäller utpressning observeras inga nämnvärda förändringar av tidsåtgången under denna fas.

För misstankar som registrerats år 2011 efterlevdes det särskilda skyndsamhetskravet i denna fas av utredningen vid våldtäkt, stöld och rån genom att det tog kortare tid när den som misstänktes var 15–17 år, jämfört med när den misstänkta var 18 år eller äldre. Det tog emellertid längre tid att identifiera och registrera en misstänkt person vid brottstyperna misshandel och utpressning när den som misstänktes var under 18 år. En tänkbar förklaring är att misshandelsbrotten med unga misstänkta ofta är svåra att utreda, och många ärenden innefattar flera misstänkta personer och/eller målsägande. Det är också vanligt att målsäganden inte vill delta i utredningen och att det finns en motanmälan mot målsäganden (Brå 2012a).

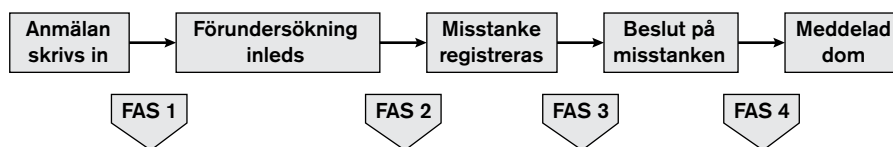
Tabell 7. Handläggningstider för olika delar av rättskedjan vid misstankar om *misshandel*. Åren 2008–2011. Medelvärde och median i antal dagar.

Misstänkt 15–17 år									
År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	
2008	1	0	23	0	118	93	36	22	
2009	1	0	21	0	103	83	33	22	
2010	1	0	18	0	88	74	30	20	
2011	1	0	18	0	-	-	-	-	

Misstänkt 18 år eller äldre									
År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	
2008	1	0	19	0	126	75	111	78	
2009	1	0	20	0	112	70	110	83	
2010	0	0	17	0	93	60	99	82	
2011	1	0	14	0	-	-	-	-	

Tabell 8. Handläggningstider för olika delar av rättskedjan vid misstankar om *våldtäkt*. Åren 2008–2011. Medelvärde och median i antal dagar.

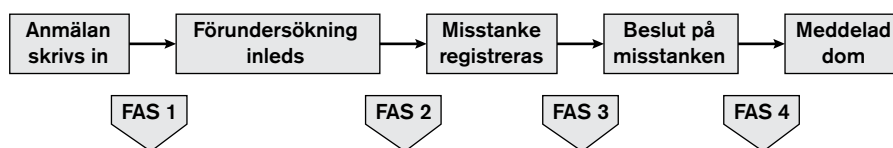
Misstänkt 15–17 år

År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median
2008	0	0	18	0	90	60	34	23
2009	1	0	30	1	87	66	32	24
2010	1	0	22	1	67	51	29	23
2011	0	0	15	0	-	-	-	-

Misstänkt 18 år eller äldre

År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median
2008	1	0	33	0	92	41	43	22
2009	0	0	44	1	74	30	39	22
2010	1	0	34	0	79	44	45	26
2011	0	0	30	0	-	-	-	-

Tabell 9. Handläggningstider för olika delar av rättskedjan vid misstankar om *stöld*. Åren 2008–2011. Medelvärde och median i antal dagar.

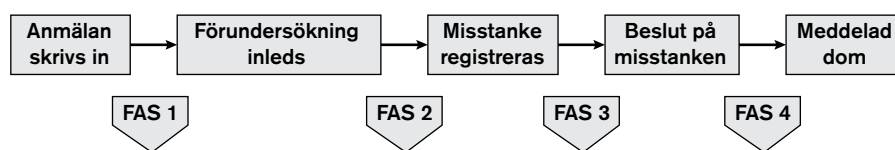
Misstänkt 15–17 år

År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median
2008	3	0	16	0	87	60	34	21
2009	3	0	14	0	75	51	32	20
2010	3	0	15	0	66	48	32	20
2011	2	0	13	0	-	-	-	-

Misstänkt 18 år eller äldre

År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median
2008	5	0	27	0	93	45	95	55
2009	9	0	23	0	83	39	91	55
2010	4	0	20	0	71	35	81	52
2011	5	0	19	0	-	-	-	-

Tabell 10. Handläggningstider för olika delar av rättskedjan vid misstankar om *rån*. Åren 2008–2011. Medelvärde och median i antal dagar.

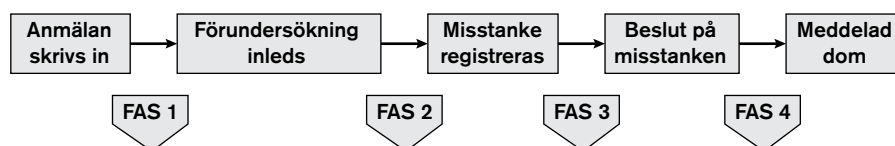

Misstänkt 15–17 år									
År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	
2008	1	0	27	6	101	77	40	27	
2009	1	0	26	5	90	72	32	25	
2010	0	0	23	3	78	63	36	23	
2011	0	0	23	4	-	-	-	-	

Misstänkt 18 år eller äldre									
År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	
2008	0	0	34	1	91	44	51	21	
2009	0	0	40	1	80	36	46	20	
2010	0	0	36	1	64	36	44	23	
2011	0	0	35	0	-	-	-	-	

Tabell 11. Handläggningstider för olika delar av rättskedjan vid misstankar om *utpressning*. Åren 2008–2011. Medelvärde och median i antal dagar.

Misstänkt 15–17 år									
År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	
2008	1	0	31	4	122	98	40	39	
2009	1	0	28	2	106	85	34	26	
2010	1	0	21	1	68	54	32	28	
2011	1	0	30	2	-	-	-	-	

Misstänkt 18 år eller äldre									
År	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	Medel	Median	
2008	1	0	24	0	127	57	57	20	
2009	1	0	21	1	105	48	55	22	
2010	1	0	34	1	88	47	46	24	
2011	1	0	22	0	-	-	-	-	

Störst minskning av tiden från registrerad brottsmisstanke till beslut på misstanken

Den *tredje* fasen av rättskedjan, det vill säga från det att någon registreras som skäligen misstänkt för brottet till det att ett beslut har fattats på brottsmisstanken, är en fas som rättsväsendet har goda möjligheter att själv påverka när det gäller tidsåtgången. Resultaten visar också att det är i denna fas i rättskedjan som den största procentuella minskningen av handläggningstiden har skett under perioden 2008 till 2010 (tabell 7–11).⁵² Tidsåtgången för den tredje fasen har minskat för samtliga av de studerade brottstyperna både när det gäller unga och vuxna misstänkta. För misstankar mot unga observeras den största minskningen vid misstankar om utpressning, där tidsåtgången i fasen nära på har halverats år 2010 jämfört med år 2008 (-44 procent). Samma fas har vid misstankar om misshandel med ung misstänkt minskat med 25 procent, vid våldtäkt med 26 procent, vid stöld med 24 procent och rån 23 procent. En minskning observeras även för misstankar mot vuxna. Även medianvärdet har minskat för flertalet av brotten, med undantag för våldtäkt där medianvärdet har ökat något för misstankar mot vuxna.

År 2010 tog det (beroende på brottskategori) mellan 66 och 88 dagar från det att misstanken registrerades till det att ett beslut fattades på brottsmisstanken om den som misstänktes var 15–17 år och 64 till 93 dagar när den som misstänktes var 18 år eller äldre. Inom samtliga brottskategorier (förutom rån) var den genomsnittliga tidsåtgången år 2010 kortare under denna fas när den misstänkta personen var 15–17 år jämfört med om den som misstänktes var 18 år eller äldre, vilket innebär att det lagstadgade särskilda skyndsamhetskravet för utredningar med unga misstänkta generellt sett uppfylldes.

Handläggningstiderna i tingsrätterna har minskat minst

Den *fjärde* fasen beräknas från den tidpunkt då åklagaren väcker åtal till det att tingsrättsdom meddelas och är även en av de faser som rättsväsendet torde ha relativt goda möjligheter att effektivisera. Resultatet visar att det har skett en minskning av tidsåtgången för denna fas av rättskedjan, men att minskningen procentuellt sett är lägre än i den föregående fasen (tabell 7–11). För såväl misstankar mot unga som mot vuxna observeras den största minskningen vid brottstypen utpressning, där det för misstankar mot unga skett en minskning med 20 procent och för vuxna med 19 procent mellan 2008 och 2010. För de övriga brottstyperna har handläggningstiden i tingsrätten minskat med 6–17 procent för misstankar mot ungdomar och med 11–15 procent för misstankar mot vuxna. När det gäller misstankar om våldtäkt riktade mot vuxna har tidsåtgången ökat något (+5 procent) mellan 2008 och 2010.

En tänkbar förklaring till de relativt små minskningarna av handläggningstiderna i denna fas är problemet med inställda huvudförhandlingar, vilket är ett stort bekymmer för tingsrätterna. Trots att ett arbete har lagts på att minska problemet visar en granskning från Riksrevisionen (2010) att andelen huvudförhandlingar som ställs in i stort sett är oförändrad. Under de senaste åren har ungefär var fjärde huvudförhandling i landets tingsrätter ställts in. De två huvudsakliga orsakerna är delgivningssvårigheter och utevaror. Svårigheter att delge personer kallelsen till huvudförhandlingen

⁵² Eftersom relativt många av 2011 års misstankar saknar beslut på brottsmisstanken samt tingsrättsdom kan dessa misstankar dock inte användas för att beräkna tiden fram till beslut på misstanken eller tingsrättsdom. Jämförelserna av tidsåtgång för fas 3 och 4 gäller således år 2008 jämfört med år 2010.

kan bero på långa handläggningstider i rättskedjans tidigare faser, då de kontaktuppgifter som samlats in riskerar att bli inaktuella.

Trots att tingsrätternas handläggningstid är den fas som procentuellt sett har minskat minst jämfört med de tidigare faserna av rättskedjan, är det just i denna del av rättskedjan som det särskilda skyndsamhetskravet uppfylls i högst utsträckning. Vid misstankar om misshandel som registrerades år 2010 var exempelvis genomsnittstiden från åtalsbeslut till meddelad dom hela 70 procent kortare om den som misstänktes var 15–17 år, jämfört med om den misstänkte var vuxen (30 dagar för unga och 99 dagar för vuxna). För stöld var handläggningstiden 60 procent kortare (32 dagar för unga och 81 dagar för vuxna).

Indikation på att domstolsfristen för unga tilltalade efterlevs i majoriteten av fallen

Som ovan nämnts finns en lagstadgad tidsfrist föreskriven när allmänt åtal väcks mot en person som är under 18 år för ett brott som kan ge fängelse i mer än sex månader. Enligt gällande lagstiftning får tiden från det att åklagaren väcker åtal till att en huvudförhandling hålls inte vara längre än 14 dagar.⁵³ RUS-databasen kan inte ge något säkert svar på huruvida tvåveckorsfristen i ungdomsmålen efterlevs. Det beror dels på att datumet för huvudförhandling i tingsrätten inte finns i RUS-databasen, dels på att det inte heller finns information om omständigheter som utgjort giltiga skäl till att överskrida tidsfristen.⁵⁴ Ett försök att mäta tidsfristens efterlevnad görs dock här genom att använda ett i tiden närliggande datum: datumet för meddelande av tingsrättsdom.

På grund av att mätpunkten inte är exakt den som tidsfristen avser har de 14 dagar som utgör den lagstadgade tidsfristen i analysen utökats till 28 dagar. Inom denna tid från åtalsbeslutet bör således huvudförhandlingen ha hållits och domen meddelats i ungdomsmålen. Enligt 17 kap. 9 § 2 st. RB ska domen som huvudregel beslutas och avkunnas samma dag (eller senast nästa helgfria dag) som huvudförhandling ägt rum. På grund av målets beskaffenhet kan anstånd med avkunnande beslutas. Dom ska dock meddelas senast två veckor efter förhandlingens avslutande, om det inte finns synnerligt hinder för det. Den extra säkerhetsmarginalen på två veckor kan förefalla generös då det enligt 30 § LUL står föreskrivet att ”i mål mot den som inte har fyllt tjuogoett år, om det inte möter synnerliga hinder, skall domen avkunnas muntligen vid huvudförhandlingen”.

Resultatet kan av ovan nämnda anledningar endast ge en indikation på i vilken grad rättsväsendet lever upp till den lagstadgade domstolsfristen i ungdomsmål. Eftersom tidsfristen endast gäller ungdomsbrott som kan ge fängelse i mer än sex månader omfattas således inte snatteribrott eller ringa misshandel av tidsfristen. Eftersom det inte finns någon brottskod som särskiljer misshandel av normalgraden från ringa misshandel, eller snatterier

⁵³ Fram till 30 juni 2010 var tvåveckorsfristen angiven i 29 § LUL. Enligt de nuvarande bestämmelserna i 29 § LUL ska i stället de tidsfrister iakttas som gäller i mål där den tilltalade är häktad. Liksom tidigare gäller dock, som huvudregel, en tidsfrist på två veckor för utsättande av huvudförhandling i mål mot tilltalade som inte har fyllt 18 år (se 45 kap. 14 § 2 st. RB).

⁵⁴ JO har i ett inspektionsprotokoll 2006 (dnr: 776-2006) uttalat att uppskov kan medges ”när förundersökningen bör fulländigas eller förundersökning företas, när en förberedande åtgärd av ett visst slag behöver vidtas eller när det är nödvändigt till följd av målets omfattning eller annan omständighet”. I uttalandet nämns också att frågan om huruvida det föreligger skäl för uppskov ska bedömas genom en avvägning av förhållandena i varje enskilt mål.

från övriga stöldbrott från butik ingår såväl ringa misshandel och snatteri-brott i analysen. Det bör hållas i åtanke vid tolkningen av resultaten.⁵⁵

I tabell 12 redovisas andelen misstankar som registrerats år 2008, 2009 och 2010, där åtal väckts och där domen från tingsrätten meddelats inom 28 dagar från och med tidpunkten för åtalet. Resultatet visar att den lagstadgade tidsfristen tycks efterlevas i majoriteten av fallen, och att det har skett en viss ökning sedan 2008 i andelen misstankar där tidsfristen har hållits, i synnerhet vid misstankar om våldtäkt. År 2010 hanterades 69 procent av de registrerade brottsmisstankarna inom 28 dagar, medan motsvarande andel år 2008 var 67 procent. Våldtäkt var den brottstyp där fristen tycks ha efterlevts i högst utsträckning (78 procent) år 2010 och utpressning i lägst utsträckning (54 procent).

Tabell 12. Andelen misstankar mot personer 15–17 år där tiden från väckt åtal till meddelande av tingsrättsdom tagit 0–28 dagar. Procent.

	2008	2009	2010
Totalt (n = 6 685–7 642)	67	66	69
Misshandel (n = 2 834–3 012)	67	66	69
Våldtäkt (n = 81–153)	67	64	78
Stöld (n = 2 991–3 920)	69	68	69
Rån (n = 585–727)	59	60	63
Utpressning (n = 39–55)	46	62	54

⁵⁵ Den aktuella tidsfristen gäller endast för fall där åtal har väckts innan den misstänkte har fyllt 18 år. Det bör noteras att åldersuppdelningen i analysen baseras på den misstänkta personens ålder när misstanken registrerades. Det är dock möjligt att en del misstänkta hunnit fylla 18 år när åtalet väcks och därmed heller inte omfattas av fristen.

Andelen personuppklarade misstankar 2008–2010

I det följande avsnittet redogörs för hur stor andel av de registrerade misstankarna för misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning som ledde till ett personuppklarande beslut (åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse).⁵⁶ Personuppklaringsnivån för de fem brottstyperna särredovisas därefter för landets 21 län och därefter uppdelat på den misstänktes ålder. Resultaten redovisas i procent, så kallad personuppklaringsprocent. Det är dock viktigt att understryka att personuppklaringsnivån som redovisas i den föreliggande rapporten skiljer sig från den som redovisas i Brås officiella kriminalstatistik (se t.ex. Brå 2012d).⁵⁷

Som framgick av tabell 2 ovan hade det för 96–99 procent av de studerade brottsmisstankarna fattats ett beslut om avskrivning alternativt åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse vid uppföljningsperiodens slut (31 december 2011). De kommande analyserna baseras på de brottsmisstankar som det fattats beslut om. Under 2008–2010 varierar antalet från 56 272–59 759 misstankar om misshandel, 3 793–4 113 misstankar om våldtäkt, 75 703–79 385 misstankar om stöld, 3 796–4 118 misstankar om rån samt 1 135–1 622 misstankar om utpressning.⁵⁸

Personuppklaringsnivån stabil 2008–2010

I figur 15 redovisas andelen misstankar som lett till ett personuppklarande beslut och hur denna andel har förändrats för misstankar registrerade under perioden 2008–2010. År 2010 ledde totalt 45 procent av de studerade misstankarna till ett personuppklarande beslut, vilket kan jämföras med 47 procent år 2008. Vid en analys av hur personuppklaringsnivån utvecklats för de i uppdraget fem angivna brottstyperna framgår att nivån är i stort sett oförändrad för misshandel och rån, med en tendens till svaga minskningar mellan 2008 och 2010. För stöld och utpressning är personuppklaringsnivån oförändrad. Endast för våldtäkt observeras en tydlig minskning

⁵⁶ Bland de avskrivna (ej personuppklarade) misstankarna ingår förutom olika typer av nedläggningar under förundersökningen (till exempel med beslutsmotiveringarna att brott inte kunnat styrkas, att den misstänkte är oskyldig eller spaningsuppslag saknas) även så kallade förundersökningsbegränsningar (enligt 23 kap. 4 a § RB), beslut om konsumtion, negativa åtalsbeslut (för definitioner, se rapportens metoddel) samt beslut om att lägga ned åtal.

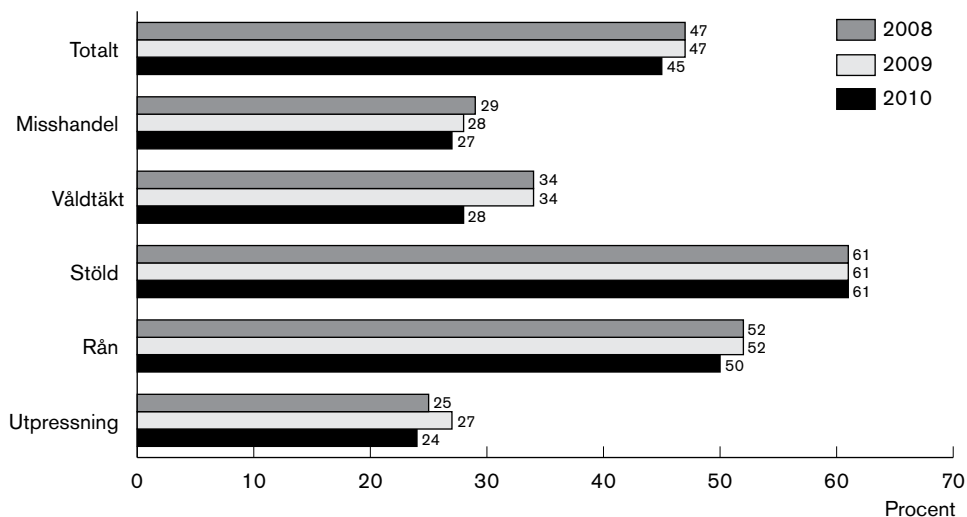
⁵⁷ En viktig förklaring är att personuppklaringsprocenten i den här rapporten beräknas utifrån misstankar om brott där förundersökning har inletts, medan den i Brås officiella statistik beräknas utifrån anmälda brott (se rapportens metoddel, s. 19–27).

⁵⁸ Som tidigare nämnts ingår 2011 års brottsmisstankar inte i denna redovisning, på grund av den relativt höga andelen misstankar som saknar beslut på brottsmisstanken. Att antalet analyserade brottsmisstankar inom respektive brottskategori inte stämmer exakt överens med dem som redovisats i det föregående resultatavsnittet beror på att det inte gjorts någon rensning av ologiska tidsflöden i dessa analyser.

av andelen personuppklarade misstankar under perioden (34 procent år 2008 jämfört med 28 procent år 2010).

Våldtäkt är således den brottskategori som uppvisar den minst goda utvecklingen när det gäller rättsväsendets utredningsprestationer sedan 2008, för såväl handläggningstider som personuppklaring. Som redovisats i det föregående resultatavsnittet var våldtäkt den brottskategori där minskningen av handläggningstider var lägst, både för den totala tiden från anmälan till dom och för utredningstiden. Samtidigt ökade mediantiden under perioden (figur 3 och 4 samt figur 1B och 2B i bilaga 1).

Figur 15. Andelen misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (s.k. personuppklaring) för misstankar om misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning åren 2008–2010. Procent.

Även den mer detaljerade redovisningen av de beslut som fattats på brottsmisstankarna visar att utvecklingen under perioden 2008 till 2010 i huvudsak är stabil. För samtliga brottstyper utgörs majoriteten av de personuppklarande besluten nästan uteslutande av åtalsbeslut, med undantag för stöldbrott, där även strafförelägganden och åtalsunderlåtelser förekommer (tabell 13). De flesta nedläggningsbeslut är sådana som har fattats under förundersökningens gång, oftast av polisen och med motiveringen att brott inte kunnat styrkas (67 procent av de misstankar som lagts ned under förundersökningen).

Tabell 13. Detaljerad redovisning över de misstankebeslut som fattats på misstankarna om misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning åren 2008–2010. Procent.

Misstanken personupplärd					Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföreläggande	Åtalsunderlåtelse LUL	Åtalsunderlåtelse (exkl. LUL)	Förundersökning nedlagd av polis/ åklagare	FU-begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
2008								
Misshandel	28	1	0	0	62	2	2	5
Våldtäkt	34	0	0	0	63	0	2	2
Stöld	41	10	5	5	25	7	1	6
Rån	51	0	0	0	42	1	2	4
Utpressning	25	0	0	0	68	2	1	5
2009								
Misshandel	27	1	0	0	63	2	2	5
Våldtäkt	34	0	0	0	63	0	2	1
Stöld	40	10	5	6	25	8	1	5
Rån	52	0	0	0	42	1	2	3
Utpressning	27	0	0	0	65	1	2	6
2010								
Misshandel	26	1	0	0	64	2	2	5
Våldtäkt	28	0	0	0	68	0	2	3
Stöld	40	9	4	6	26	8	1	5
Rån	50	0	0	0	44	2	2	3
Utpressning	24	0	0	0	69	1	3	3

Observera: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent. Avrundning av tal leder också till att den totala summan personupplärande beslut eller avskrivningsbeslut ibland skiljer sig från den som redovisas i figur 15.

För en mindre del av misstankarna har beslutet om avskrivning fattats genom ett så kallat *negativt åtalsbeslut*, vilket har skett efter det att polisen sammanställt ett förundersökningsprotokoll som slutdelgivits den misstänkte och redovisats till åklagare. För misshandel och stöld uppgår denna andel till 5–6 procent under 2008–2010 och beror till övervägande del på att brott inte kunnat styrkas (87 procent).⁵⁹ Som ovan beskrivits kan de negativa åtalsbesluten ses som en indikator på brister i de förundersökningsprotokoll som redovisas till åklagare. För att effektivisera rättsväsendet ytterligare bör negativa åtalsbeslut därmed i högsta möjliga mån undvikas.⁶⁰

Resultaten visar att andelen beslut om så kallad *förundersökningsbegränsning* är oförändrad under den studerade perioden, trots de nya riktlinjerna om åklagarnas tillämpning av reglerna om förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse som utgavs av Riksåklagaren år 2008 (Åklagarmyndigheten 2008). För stöldbrott (den brottstyp där förundersökningsbegränsning framför allt är aktuell) varierade andelen mellan 7 och 8 procent under 2008–2010. Samtidigt visar tabell 13 att kategorin *åtalsunderlåtelser* (exkl. LUL) är oförändrad under perioden (5–6 procent), vilket tyder på att Riksåklagarens riktlinjer om ett ökat användande av förundersöknings-

⁵⁹ I ungefär var tionde fall kan inte motiveringen till beslutet utläsas på grund av att åklagaren skrivit in en fritextkod som inte läses in i RUS tillsammans med misstankebeslutet. För endast en mindre del (3 procent) av misstankarna kan det negativa åtalsbeslutet förklaras av omständigheter som inte är möjliga för rättsväsendet att påverka, t.ex. att den misstänkte avlidit, lämnat landet eller att brottet har preskriberats.

⁶⁰ Under våren 2011 har ett arbete bedrivits hos Åklagarmyndigheten för att höja kompetensen hos de polisiära förundersökningsledarna och höja kvaliteten i de slutredovisade förundersökningsprotokollen. Arbetet syftar till att i högre utsträckning kunna finna systematiska fel och brister i de polisleda förundersökningarna (se bilaga 4).

begränsningar när åklagaren antar att misstanken kommer att leda till en åtalsunderlåtelse inte har implementerats.

Åtalsunderlåtelse är ett relativt ovanligt utfall för stöldmisstankarna, men stöld är en antalsmässigt stor kategori (år 2010 ledde exempelvis närmare 4 800 misstankar till åtalsunderlåtelse exkl. LUL för misstankar om stöld).⁶¹ Majoriteten av dessa misstankar rör (eller handlar om) snatterier (90 procent) med en vuxen person som misstänkt och där åtalsunderlåtelsen motiveras med att den misstänkte också har gjort sig skyldig till andra brott (20 kap. 7 § 1 st. 3 p. RB). Inom denna kategori finns en möjlig effektivitetsvinst för rättsväsendet, då en stor del av dessa misstankar troligtvis kan avslutas tidigare i rättskedjan. Enligt Riksåklagaren är det just i dessa fall, det vill säga när gärningspersonen har begått andra brott, som det största praktiska användningsområdet för förundersökningsbegränsning finns, och där torde också resursbesparingen kunna bli störst (Åklagarmyndigheten 2008).

Personuppklaringsnivån skiljer sig åt mellan landets 21 län

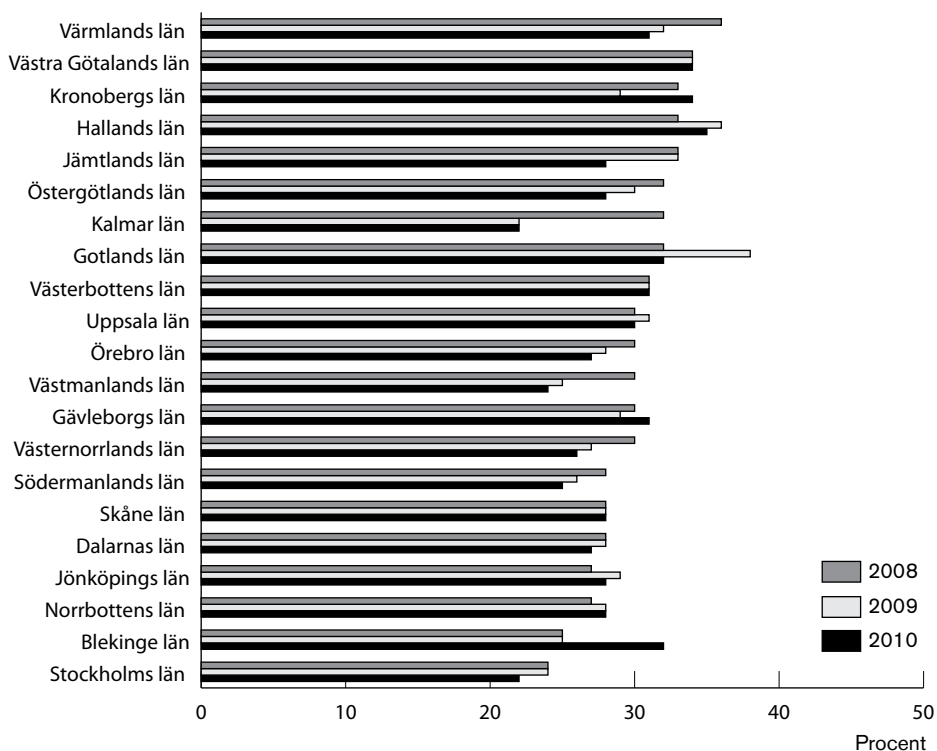
Nedan redovisas andelen personuppklarade misstankar uppdelat på landets 21 län. Analyserna på regional nivå begränsar sig till misstankar om misshandel och stöld, det vill säga de brottskategorier som på grund av sin stora omfattning tillåter en analys uppdelad på län.

I figur 16 redovisas utvecklingen av personuppklaringsnivån när det gäller misstankar om *misshandel* under perioden 2008 till 2010. De flesta län uppvisar en relativt likartad nivå. I elva av länen har personuppklaringsnivån minskat, i sex län har den ökat och i fyra län är nivån oförändrad mellan åren 2008 och 2010. Den största minskningen observeras i Kalmar län, där andelen personuppklarade misstankar om misshandel har sjunkit från 32 procent år 2008 till 22 procent år 2010.

Blekinge län hade den största ökningen av personuppklaringsnivån, från 25 procent år 2008 till 32 procent 2010 (figur 16 eller tabell 5B i bilaga 1 för exakta siffror). Det bör noteras att utredningstiderna i Blekinge län under samma period ökade med 10 procent och mediantiden med 16 procent (tabell 3B i bilaga 1). År 2008 hade Blekinge landets kortaste utredningstider för misshandelsbrott. Samtidigt var personuppklaringsnivån landets näst lägsta. Även om utredningstiderna därefter har ökat inom länet har å andra sidan personuppklaringsnivån höjts, vilket bör tolkas som en positiv utveckling.

⁶¹ Lagstiftaren ger som ovan nämnts inte någon generell möjlighet att förundersökningsbegränsa om man förväntar sig åtalsunderlåtelse enligt LUL (Åklagarmyndigheten 2006a).

Figur 16. Andelen misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (s.k. personuppklaring) för misstankar om *misshandel* åren 2008–2010 uppdelat på landets 21 län. Procent.

Vid tolkningen av dessa resultat bör man hålla i åtanke att polismyndigheterna har olika inflöde av brott, såväl när det gäller volym som komplexitet i ärendena. I Brås granskning av förundersökningsprotokoll om misshandel utomhus med unga misstänkta (där utredningsprestationerna i fyra län jämfördes) framkom exempelvis att andelen ”komplicerade ärenden” var högre i Stockholm och i Dalarna än i Västra Götalands och Gävleborgs län (Brå 2012a).

Högst personuppklaring för misshandel i Hallands län

I tabell 14 redovisas de län som år 2010 uppvisade de högsta respektive lägsta personuppklaringsnivåerna i landet för misstankar om misshandel.

Tabell 14. Län med högst och lägst andel personuppklarade misstankar om *misshandel* registrerade år 2010. Procent.

Län med högst andel personuppklarade misstankar		Län med lägst andel personuppklarade misstankar	
Län	Andel	Län	Andel
Hallands län	35	Stockholms län	22
Västra Götalands län	34	Kalmar län	22
Kronobergs län	34	Västmanlands län	24
Gotlands län	32	Södermanlands län	25
Blekinge län	32	Västernorrlands län	26

Som tidigare nämnts kan det finnas en motstridighet mellan de olika mått som används för att mäta rättsväsendets utredningsprestationer. Ett sådant tydligt exempel är Hallands län, som är det län som år 2010 uppvisade de längsta totala handläggningstiderna i landet vid misstankar om misshandel (tabell 3), samtidigt som personuppklaringsnivån var den högsta (tabell 14). Södermanland och Västmanland är två län där handläggningstiderna år 2010 var bland landets kortaste, samtidigt som personuppklaringsnivån var bland landets lägsta. Det bör betonas att även andra scenarier finns. Ett

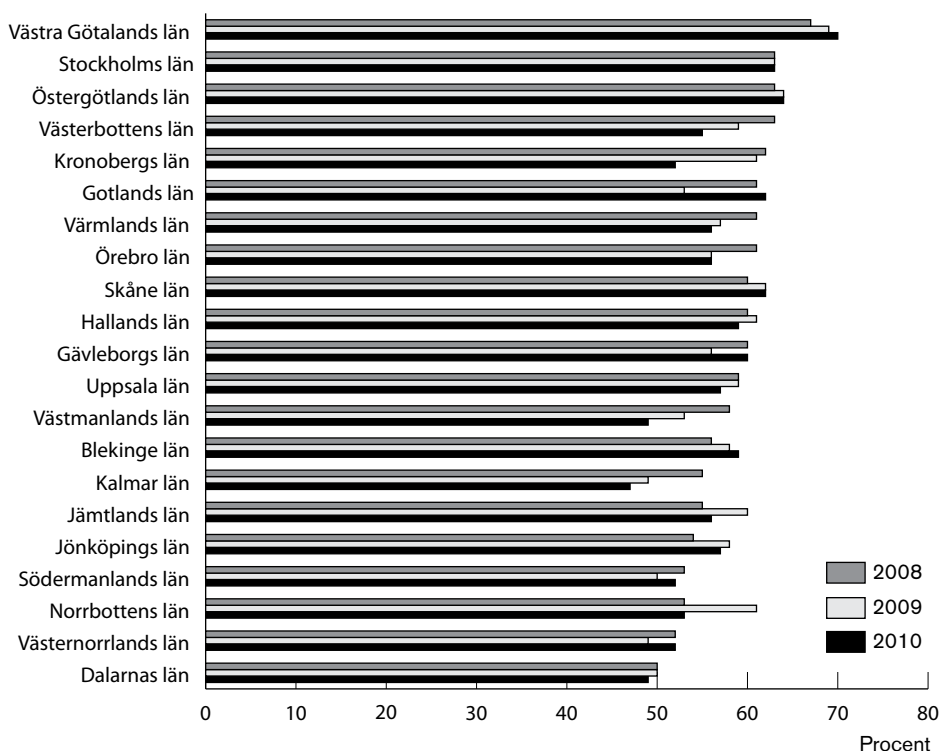
exempel är Västernorrlands län som uppvisar bland landets längsta handläggningstider, samtidigt som personupplklaringsnivån är bland landets lägsta avseende misshandelsbrott.

Den detaljerade redovisningen av de beslut som fattats på misstankarna visar på små regionala variationer.⁶² Resultatet visar att från 3–10 procent av misstankarna om misshandel avslutades med ett negativt åtalsbeslut år 2010 (se tabell 12B i bilaga 1). Den högsta observerade nivån återfinns i Västmanlands län, där det troligtvis finns en viss möjlighet att förbättra kommunikationen mellan polis och åklagare i fråga om vilka ärenden som ska slutredovisas och att misstankar som ska läggas ned skrivs av i ett tidigare skede av rättskedjan.⁶³

En relativt oförändrad personupplklaringsnivå för stöldbrott i de flesta län

I figur 17 redovisas hur personupplklaringsnivån har utvecklats under perioden 2008 till 2010 när det gäller misstankar om stöldbrott i landets 21 län.

Figur 17. Andelen misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (s.k. personupplklärung) för misstankar om stöld åren 2008–2010 uppdelat på landets 21 län. Procent.

Liksom för misshandelsbrott uppvisar de flesta län en relativt oförändrad personupplklaringsnivå för stöldbrott mellan 2008 och 2010, med tendens till svaga minskningar i ungefär hälften av länen. De län där den största procentuella minskningen har skett är Kronobergs och Västmanlands län. I fyra län är personupplklaringsnivån för stöldbrott oförändrad och i sju län (bland annat Västra Götalands, Blekinge och Jönköpings län) kan en viss

⁶² När det gäller misshandelsbrott finns ett begränsat utrymme för förundersökningsbegränsning. Enligt Riksåklagarens riktlinjer (Åklagarstyrelsen 2008) kan utrymmet för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning övervägas vid ringa misshandel där förmildrande omständigheter föreligger, exempelvis provokation.

⁶³ Det har i länet även skett en viss ökning av andelen negativa åtalsbeslut under perioden (7 procent år 2008, 8 procent år 2009 och 10 procent år 2010).

ökning av personupplklaringsnivå observeras under perioden, se figur 17 eller tabell 6B i bilaga 1.

Hög personupplklärung för stöldbrott i de tre storstadslänen år 2010

I tabell 15 redovisas de län som uppvisar de högsta respektive lägsta personupplklaringsnivåerna för stöld avseende misstankar som registrerats år 2010. Liksom för misshandelsbrott är Västra Götaland ett län som uppvisar en hög personupplklaringsnivå även för stöldbrott. Under hela undersökningsperioden uppvisar länet den högsta andelen stöldbrottsmisstankar som lett till personupplklärung i landet. Från 2008 har dessutom en ökning av personupplklaringsnivån skett, och 2010 ledde 70 procent av misstankarna om stöld till ett personupplklarande beslut. Även Östergötlands och Stockholms län uppvisar höga personupplklaringsnivåer när det gäller stöldbrott (figur 17 eller tabell 6B i bilaga 1 för exakta siffror).⁶⁴

Tabell 15. Län med högst och lägst andel personupplklarade misstankar om stöld registrerade år 2010.

Län med högst andel personupplklarade misstankar		Län med lägst andel personupplklarade misstankar	
	Andel		Andel
Västra Götalands län	70	Kalmar län	47
Östergötlands län	64	Västmanlands län	49
Stockholms län	63	Dalarnas län	49
Gotlands län	62	Västernorrlands län	52
Skåne län	62	Södermanlands län	52

Notera: Även i Kronobergs län uppgick år 2010 personupplklaringsnivån till 52 procent.

Det är värt att notera att fyra av de fem län som enligt resultaten uppvisar de lägsta personupplklaringsnivåerna i landet avseende misshandelsbrott år 2010 (tabell 14) även har bland landets lägsta personupplklaringsnivå när det gäller stöldbrott (tabell 15). Det gäller Kalmar, Västmanlands, Västernorrlands samt Södermanlands län.

För att få en mer samlad bild av respektive läns totala utredningsprestationer kan en jämförelse göras med de handläggningstider som redovisats i det föregående resultatavsnittet. När det gäller hanteringen av stöldbrott uppvisar de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne särskilt goda utredningsprestationer. För dessa län är personupplklaringsnivån för stöldbrott bland landets högsta (tabell 15), samtidigt som utredningstiden samma år är bland landets kortaste (tabell 6). Ett motsatt scenario finns i Kalmar och Dalarna, där personupplklaringsnivån är bland de lägsta i landet samtidigt som utredningstiderna hör till landets längsta.

Ett effektivt arbetssätt för stöldbrott i Södermanlands och Västmanlands län

Som framgick i tabell 15 var Södermanland och Västmanland två län som uppvisade bland landets lägsta personupplklaringsnivåer avseende misstankar om stöldbrott 2010. En viktig förklaring är att dessa två län frekvent använder sig av förundersökningsbegränsning, och år 2010 avskrevs 15 procent av stöldbrottsmisstankarna i vardera länet med förundersökningsbegränsning som nedläggningsgrund (tabell 13B i bilaga 1). Förundersök-

⁶⁴ Det bör återigen understrykas att dessa siffror skiljer sig markant från de siffror som redovisas i Brås officiella kriminalstatistik, där personupplklaringsnivån är betydligt lägre (se tex. Brå 2012d).

ningsbegränsningarna motiverades (enligt besluts-koden) med att åklagaren i sin prognos av utfallet bedömde att misstankarna (om de utreddes vidare) troligtvis skulle leda till åtalsunderlåtelse. Oftast berodde det på att den misstänkte hade begått ett eller flera andra brott och att det inte krävdes någon ytterligare påföljd för de brott som skrevs av.⁶⁵ Resultatet bör således tolkas som en effektiv handläggning av stöldbrotten och i enlighet med gällande lagstiftning och riktlinjer.

Trots Riksåklagarens nya riktlinjer som kom 2008, och som syftade till en större enhetlighet i tillämpningen av förundersökningsbegränsning, visar resultatet på stora länsvisa variationer (mellan 4 och 15 procent). Även om det delvis kan bero på skillnader i inflödet av brott mellan de olika myndigheterna speglar resultatet troligtvis skillnader i arbetssätt och visar på en möjlighet att effektivisera handläggningen ytterligare inom de län som i liten utsträckning förundersökningsbegränsar.

Samband mellan kort handläggningstid och hög personupplärning

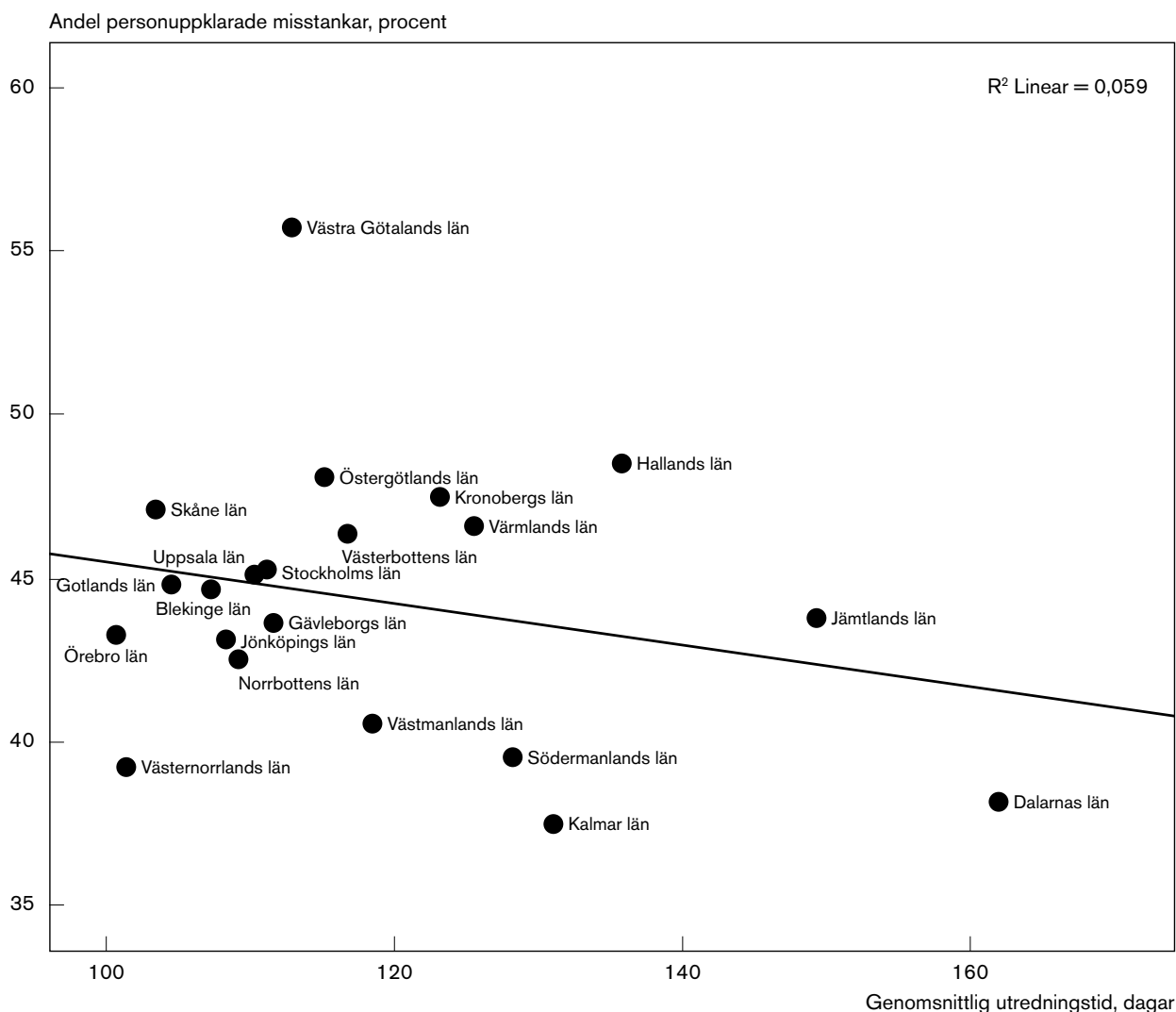
Resultaten i rapporten visar att det finns län som har den längsta handläggningstiden i landet, samtidigt som personupplärningen hör till landets högsta. Samtidigt finns det län där handläggningstiderna hör till landets kortaste och personupplärningsnivån är bland de högsta i landet. Sambandet mellan handläggningstid och personupplärning är därmed komplext, vilket kan förklaras av de olika orsaker som kan finnas till att ärendet har dragit ut på tiden. En lång handläggningstid kan troligtvis oftast förklaras av att ärendet har legat länge i väntan på att utredas, men kan också ha föranletts av att flera tidskrävande utredningsåtgärder har vidtagits i ärendet.

I figur 18 redovisas sambandet mellan utredningstid (från förundersökningsbeslut till beslut på misstanken) och personupplärning för hela materialet, det vill säga för samtliga fem studerade brottstyper registrerade 2008, 2009 och 2010. Resultatet visar att det finns ett svagt negativt linjärt samband mellan handläggningstid och personupplärning.⁶⁶ Det innebär att en kort utredningstid ökar chanserna för personupplärning, medan längre utredningstider samvarierar med lägre personupplärning på länsnivå. Att rättsväsendet snabbt hanterar de brott som anmäls till polisen är således inte bara mer humant mot de inblandade parterna. Det ökar dessutom rättsväsendets möjligheter att klara upp brottet, eftersom möjligheterna att åstadkomma god stödbevisning minskar med tiden. Bland annat riskerar en lång handläggningstid leda till att vittnen hinner glömma viktiga detaljer om händelsen.

⁶⁵ 23 kap. 4 a § och 20 kap. 7 § 1 st. 3 p. rättegångsbalken (RB).

⁶⁶ Som också framgår av figur 18 tenderar dock län med mycket korta utredningstider (t.ex. Västerbottens län) även ha låg personupplärningsnivå.

Figur 18. Samband mellan andel personuppljade misstankar för misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning registrerade åren 2008–2010 och utredningstiderna för samma brottstyper i landets 21 län.

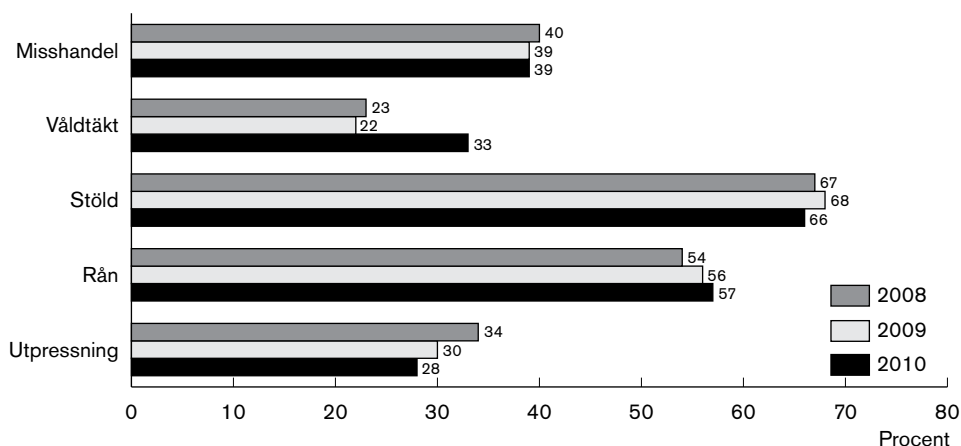

Misstankar mot unga klaras oftare upp

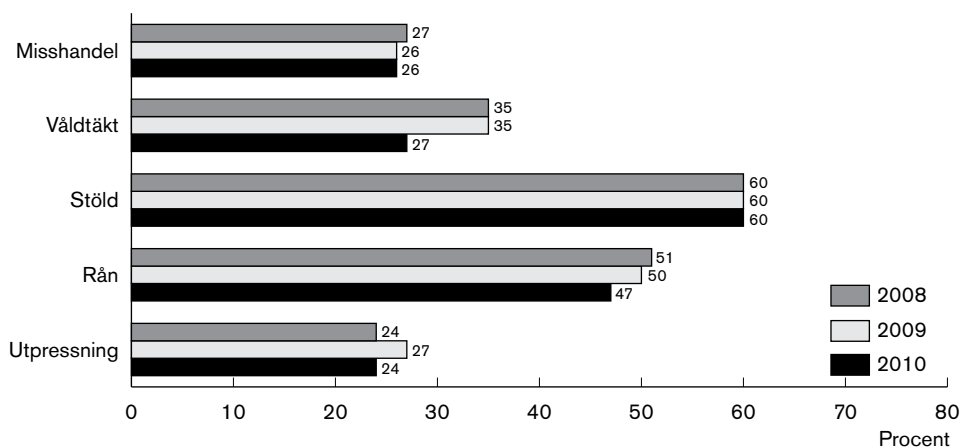
Resultatet visar att misstankar som riktats mot en person som är 15–17 år i högre utsträckning leder till ett personuppljande beslut, jämfört med om den som misstänks för brottet är 18 år eller äldre. Det gäller för samtliga fem studerade brottstyper avseende misstankar som registrerats år 2010 (figur 19 och 20).

För misstankar om misshandel och stöld har andelen misstankar som lett till personuppljaring varit närmast oförändrad under perioden 2008 till 2010, såväl när den som misstänktes var 15–17 år som 18 år eller äldre. Vid misstankar om våldtäkt och till viss del även rån observeras en ökning av personuppljarningsnivån vid misstankar riktade mot unga, medan en motsatt utveckling observeras när det gäller personer som är 18 år eller äldre. Vid utpressning har i stället personuppljarningsnivån minskat något när den som misstänks är 15–17 år, medan den är oförändrad när den misstänkte är 18 år eller äldre.

Figur 19. Andelen misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (s.k. personupplärning) för misstankar om misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning åren 2008–2010. *Misstänkt person 15–17 år. Procent.*

Figur 20. Andelen misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (s.k. personupplärning) för misstankar om misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning åren 2008–2010. *Misstänkt person 18 år eller äldre. Procent.*

Det vanligaste personupplärande beslutet, såväl för unga som för vuxna, är att åklagaren väljer att väcka *åtal* (se tabell 7B–11B i bilaga 1). *Åtalsunderlåtelse* och *strafföreläggande* är däremot ovanliga utfall för både unga och vuxna, såvida inte misstanken gäller stöldbrott, där åtalsunderlåtelse med stöd av LUL är det vanligaste utfallet när den som misstänks är 15–17 år. År 2010 resulterade cirka en tredjedel av stöldmisstankarna mot unga i en åtalsunderlåtelse med stöd av bestämmelserna (16–17 §§ LUL).⁶⁷ För vuxna som misstänktes för stöld var ett relativt vanligt utfall att åklagaren utfärdade ett strafföreläggande (11 procent).

Negativa åtalsbeslut – ett oväntat utfall för ungdomsären

Då man jämför utfallet av brottsmisstankar mot unga respektive vuxna framkommer att en ungefär lika hög andel misstankar har avslutats genom ett så kallat *negativt åtalsbeslut* (tabell 7B–11B i bilaga 1). Resultatet kan

⁶⁷ I LUL finns särskilda regler om åtalsunderlåtelse för den som har begått brott före 18 års ålder. Reglerna återfinns i lagens 16–22 §§ och är enligt 1 § LUL primära i förhållande till motsvarande regler i rättegångsbalken (RB). Det innebär att åtalsunderlåtelse enligt RB får meddelas endast då förutsättningar för åtalsunderlåtelse enligt LUL inte föreligger (Åklagarmyndigheten 2006a).

ses som något oväntat, då en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år enligt de tidigare bestämmelserna (fram till mars 2012) alltid skulle ledas av en åklagare, om den unge skäligen misstänktes för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader.⁶⁸ Vid åklagarledda förundersökningar kan negativa åtalsbeslut ses som ett särskilt oväntat utfall, då åklagaren är den som bär ansvaret för att utredningen drivs framåt och att polisen vidtar relevanta utredningsåtgärder och även är den som ger direktiv om när ärendet ska slutredovisas. Slutredovisning ska enbart ske om bevisningen bedöms vara tillräckligt god för att väcka åtal. I annat fall ska utredningen läggas ned i ett tidigare skede. Negativa åtalsbeslut kan i detta sammanhang ses som en indikator på en ineffektiv handläggning av ärenden och bör i möjligaste mån undvikas.

I den föregående RUS-rapporten (Brå 2012a), där fokusgruppsintervjuer genomfördes med bland annat åklagare och poliser, diskuterades möjliga förklaringar till att det förekommer negativa åtalsbeslut i åklagarledda förundersökningar. Enligt de intervjuade var negativa åtalsbeslut i ungdomsutredningar ett mycket oväntat utfall, då det vid åklagarledda förundersökningar knappt bör förekomma över huvud taget. En tänkbar förklaring är att åklagaren brustit i sitt ledarskap under förundersökningen och inte lyckats vara så aktiv som han eller hon borde ha varit. I intervjuerna framkom att utfallet ofta kan förklaras av bristande kommunikation mellan polis och åklagare eller av att polisen slutredovisar ärendet trots att åklagaren uppgett sig vilja stämma av innan. Enligt de intervjuade är en del av förklaringen den tidspress som präglar ungdomsbrottsutredningarna, där saker glöms bort eller att åklagaren i vissa fall chansar och ger ett direktiv om att höra den misstänkte, slutdelge och slutredovisa ärendet. Oftast uppstår inga problem, men ibland framkommer nya uppgifter som kan leda till att åklagaren tvingas fatta ett negativt åtalsbeslut.

---

⁶⁸ Den 1 mars 2012 upphävdes bestämmelsen 3 § LUL, vilket innebär att polismyndighet numera kan leda förundersökning mot en ung lagöverträdare i flera fall än tidigare (se prop. 2011/12:10, s. 23–26).

Avslutande diskussion

Stora förändringar inom rättsväsendet tycks ha haft önskad effekt på handläggningstiderna

Under det senaste decenniet har rättsväsendet präglats av stora förändringar som syftat till att effektivisera handläggningen av brottmål. Moderniseringarna av rättsväsendet har både syftat till att förkorta handläggningstiderna och öka kvaliteten i utredningarna. Även om det inte går att dra några slutsatser om effekter av enskilda åtgärder kan Brå konstatera att det omfattande arbete som har bedrivits och fortfarande bedrivs inom rättsväsendet tycks ha haft en önskad effekt. Resultaten i föreliggande rapport visar att såväl de genomsnittliga totala handläggningstiderna från anmälan till dom som utredningstiden har minskat mellan 2008 och 2010 för samtliga av de fem i uppdraget studerade brottstyperna. Minskningen av tidsåtgång har skett i nästan alla faser av rättskedjan och gäller både när den som misstänks är 15–17 år och 18 år eller äldre. Förkortade handläggningstider kan dessutom observeras i majoriteten av landets 21 län. Resultatet är i linje med såväl Polisens som Åklagarmyndighetens årsredovisningar (Polisen 2011, Åklagarmyndigheten 2011).

Finns det möjlighet att effektivisera handläggningen ytterligare?

Resultaten visar således på en positiv utveckling av handläggningstiderna. Det är emellertid viktigt att goda utredningsprestationer inte enbart definieras som snabba handläggningstider, utan även att utredningarna håller en hög kvalitet och att många brott klaras upp. Med hjälp av RUS-databasen går det att besvara frågor om hur handläggningstiderna har utvecklats, men det går inte att på samma sätt belysa hur utredningarnas kvalitet har utvecklats under samma tidsperiod. Den främsta indikatorn som i denna studie används som mått på kvalitet är andelen misstankar som lett till personuppläring. Resultatet visar att andelen i huvudsak är stabil för fyra av de fem studerade brottstyperna under perioden. När det gäller misstankar om våldtäkt observeras emellertid en tydlig minskning av personuppläringsnivån.

Trots att personuppläringsnivån generellt sett är förhållandevis stabil, finns det i flera län tendenser till att nivån minskar. Det är av stor vikt att utvecklingen av personuppläringsnivån följs lika noga som utvecklingen av handläggningstiderna, och att det stora fokus som finns på att öka rättsväsendets effektivitet inte i slutändan får en negativ inverkan på utredningarnas kvalitet och de enskildas rättssäkerhet.

Det är även väsentligt att genomföra fler fördjupande granskningar av exempelvis förundersökningsmaterial, så att utredningskvaliteten kan belysas närmare. I den aktgranskning som Brå genomfört gällande misshandelsärenden med unga misstänkta (ärenden som avslutats år 2010) framkom att det fortfarande finns en stor potential att förbättra utredningsarbetet. Några exempel på identifierade brister är uteblivna förhör med centrala personer i utredningen, lång tid innan personer hördes och bristande skadedokumentation. Den lagstadgade sexveckorsfristen i ungdomsärenden överskreds dessutom i majoriteten av fallen (Brå 2012a). Det har även nyligen framkommit att det fortfarande ofta tar för lång tid innan polisen håller det första förhöret när det gäller utredningar av misstänkt barnmisshandel (Rädda barnen 2012). Även när det gäller butiksrån har Brå nyligen visat att det finns en möjlighet att öka andelen personupplärade ärenden genom ett förbättrat utredningsarbete. Även om utredningarna generellt sett höll en hög kvalitet, visade granskningen på en viss förbättringspotential som skulle kunna leda till en något ökad personuppläring för denna brottstyp. Några exempel var att polisen skulle kunna genomföra fler vittnesförhör och göra fler tekniska brottsplatsundersökningar samt i högre utsträckning granska material från kameraövervakning (Brå 2013).

En kort handläggningstid ökar chansen för att brottet klaras upp

I de analyser som gjordes på länsnivå identifieras län som har bland landets längsta handläggningstider, samtidigt som personuppläringarnivån hör till de högsta för samma brottstyp. Samtidigt finns det län som uppvisar de kortaste handläggningstiderna i landet men där personuppläringarnivån också hör till de högsta. Sambandet mellan handläggningstid och personuppläring är därmed komplext, vilket beror på att många olika orsaker kan finnas till att ett brottsärende har dragit ut på tiden. En lång handläggningstid kan bero på att ärendet ligger länge i väntan på att utredas utan att några utredningsåtgärder vidtas över huvud taget. I dessa fall har den långa handläggningstiden givetvis en negativ inverkan på möjligheterna att klara upp brottet, eftersom förutsättningarna för att åstadkomma en tillräckligt god stödbevisning minskar med tiden. En lång handläggningstid kan emellertid även ha föranletts av att polisen genomfört flera viktiga, men tidskrävande utredningsinsatser, vilket kan ha varit en förutsättning för att brottet ska kunna klaras upp. En lång handläggningstid kan således i det *enskilda fallet* vara motiverad, även om korta handläggningstider generellt sett är att eftersträva.

Det råder dock inga tvivel om att en snabb hantering av brottmål har flera fördelar. Förutom att det kan öka allmänhetens förtroende för rättsväsendet är det mer humant för de inblandade. En alltför lång tid mellan brott och påföljd kan upplevas som psykiskt påfrestande såväl för den som misstänks för brottet som för den som utsatts. Att som brottsutsatt behöva vänta lång tid tills utredningen är klar och gärningspersonen lagförs är många gånger påfrestande. Det gäller även personer som misstänks för brott och som väntar på att få sin skuld prövad i domstol (se t.ex. Brå 2002b). För barn som utsatts för våldsbrott av en närstående person riskerar långa handläggningstider dessutom att få särskilt allvarliga konsekvenser. En lång utredningstid kan innebära att beslut om vårdnad fattas på bristfälligt underlag samt att barnet i värsta fall fortsätter att utsättas för våld (Rädda barnen 2012).

Brå har i den föreliggande rapporten visat att det finns ett samband mellan korta handläggningstider och bättre personupplärning på länsnivå, även om sambandet är svagt. Även i den föregående rapporten om handläggningstider drogs samma slutsats. Granskningen av akter gällande misshandel utomhus visade bland annat att utredningsåtgärderna i de personupplärade ärendena hade vidtagits snabbare än i de nedlagda (Brå 2012a). Att snabba utredningsåtgärder är en framgångsfaktor har tidigare även konstaterats vid utredningar om misshandel mellan obekanta (Brå 2009).

Sexveckorsfristens utformning och tillämpning

I rapporten framgår att det har skett påtagliga förbättringar i rättsväsendets hantering av ungdomsärenden. Dock finns det troligtvis fortfarande en potential att ytterligare förbättra handläggningen, och det är av stor vikt att arbetet med att effektivisera hanteringen av brott med unga misstänkta fortskrider. Som tidigare nämnts kan dock den särskilda lagstiftning som gäller i ungdomsärenden påverka rättsväsendets möjligheter till en skyndsamt handläggning, till exempel de särskilda krav på rättsväsendets aktörer när det gäller samverkan i ungdomsärenden. I de intervjuer som gjordes i den föregående rapporten (Brå 2012a) framkom att det även finns problem med den nuvarande sexveckorsfristens utformning och tillämpning som kan påverka möjligheterna till en effektiv handläggning av ungdomsärenden. Nedan redogörs kortfattat för några av de problem som berördes i den tidigare rapporten.⁶⁹

Sexveckorsfristen i LUL är svår att följa upp

Att handläggningstiderna minskar innebär inte per automatik att den lagstadgade tidsfristen i 4 § LUL efterlevs i högre utsträckning än förut. RUS-databasen kan inte ge svar på frågan hur väl man följer den i LUL föreskrivna sexveckorsfristen, vilket beror på att startdatumet för tidsfristen (när den unge underrättas om misstanken) fram till nyligen inte har registreras i polisens ärendehanteringssystem. Datumet förs därmed inte heller över till RUS-databasen. Att den lagstadgade sexveckorsfristens startdatum tidigare inte har registrerats i polisens ärendehanteringssystem innebär att den har varit svår att följa upp. För att mäta hur väl fristen efterlevs är det nödvändigt att detta datum registreras. Eftersom datumet för misstankeunderrättelsen sedan hösten 2012 registreras i polisens ärendehanteringssystem kan det eventuellt bli möjligt att i framtiden studera hur väl sexveckorsfristen efterlevs, förutsatt att registreringen görs konsekvent och på ett enhetligt sätt.

Delade meningar om hur tidsfristen ska tillämpas

I ett ärende där en *ung* person är misstänkt för endast *ett* brott är tidsfristens utformning oproblematiske, men ofta ser ungdomsärenden ut på ett helt annat sätt. Flera olika personer kan vara misstänkta för ett eller flera olika brott, och personerna kan även ha underrättats om misstanken vid olika tillfällen. Det kan således löpa ett stort antal tidsfrister i ett och samma ärende. I Brås intervjuer framkommer att det inte råder någon konsensus om hur ärenden med flera misstänkta ska hanteras. Bland annat råder det oklarhet om vad som menas med ”utredningens beskaffenhet eller andra

⁶⁹ Regeringen har år 2012 tillsatt en utredning vars uppgift är att ta ställning till hur tidsfrister ska vara utformade i förundersökningar som rör barn under 18 år som är misstänkta eller målsägande (Ju 2012: L Skyndsamtahetskrav och tidsfrister i ungdomsmål).

särskilda omständigheter”, vilket är ett av de giltiga skälen till att överskrida tidsfristen.

Krav på att hålla tidsfristen kan strida mot samordningskravet

I 45 kap. 3 § RB finns ett krav som föreskriver att ett ärende ska prövas i rätten vid ett och samma tillfälle när åtal väcks mot någon för flera brott eller mot flera för delaktighet i samma brott. Detta så kallade samordningskrav är inte helt tillämpligt i ungdomsärenden, där det ofta löper en eller flera tidsfrister i ärendet. Enligt Åklagarmyndighetens nationella åtgärdsplan (2010b) är reglerna om samordning och kravet på att hålla fristen enligt LUL i viss mån motstridiga. I de intervjuer som genomfördes i den föregående RUS-rapporten (Brå 2012a) framkom att ett dilemma kan uppstå i ärenden där en eller flera unga personer misstänks för flera olika brott och där det löper flera separata tidsfrister i samma ärende. Även om Åklagarmyndigheten i sin åtgärdsplan (2010b) fastslår att åtal ska väckas så snart den misstänkte är slutunderrättad, även om den unge är misstänkt i andra pågående utredningar, visar intervjuerna att både rutinerna kring arbetssättet och tolkningen av Åklagarmyndighetens direktiv skiljer sig åt runt om i landet (Brå 2012a).

Tidsfristens utformning riskerar att förlänga tiden till första förhör

Av 4 § LUL framgår att sexveckorsfristen i ungdomsutredningar startar när den unge underrättas om brottsmisstanken enligt 23 kap. 18 § 1 st. RB. Det innebär i praktiken att polisen själv kan välja när tidsfristen i ungdomsärenden ska börja löpa. En risk med den nuvarande fristens startpunkt är att polisen ibland medvetet dröjer med att höra den misstänkte och underrätta om misstanken, något som strider såväl mot det särskilda skyndsamhetskravet som mot lagstiftarens intentioner (RiR 2009, Rikspolisstyrelsen 2009, Brå 2012a).⁷⁰

Hur snabbt är ”lagom” snabbt?

En viktig fråga är hur lång tid som bör vara en rimlig tidsgräns i ungdomsbrottsutredningarna. Brå har utan framgång sökt information om huruvida beslutet om LUL-fristens exakta längd (först fyra, nu sex veckor) vilar på en empirisk grund och om den föreskrivna tidsgränsen verkligen grundar sig på en rimlig bedömning att, givet rättskedjans alla steg, på ett rättssäkert och effektivt sätt utreda ungdomsbrott. I de intervjuer som Brå genomförde i det föregående uppdraget framkom att det ofta finns en hög ambition att hålla tidsfristen i ungdomsutredningarna, men att den stressnivå som ungdomsutredarna ofta arbetar under i vissa fall kan äventyra utredningarnas kvalitet och utfall (Brå 2012a).

⁷⁰ Både Brå (Brå 2010) och Åklagarmyndigheten (Åklagarmyndigheten 2010d) har tidigare påtalat att ett alternativ till den nuvarande startpunkten för tidsfristen är att startpunkten flyttas från det datum då den unge underrättas om misstanken till själva registreringen av misstanken (samma startpunkt som gäller i ärenden med unga målsägande, enligt 2 a § FUK). Förutom att en sådan justering skulle innebära att det inte finns samma incitament för att vänta med att förhöra den misstänkta personen, skulle justeringen innebära goda möjligheter att följa upp tidsfristens efterlevnad utifrån dagens ärendehanteringssystem samt genom RUS-databasen.

Viktigt att kunna analysera rättsväsendets effektivitet

Flera prestationsindikatorer behövs

Handläggningstider är och bör vara en central prestationsindikator för att mäta rättsväsendets effektivitet. I studier av effektiviteten bör man dock i regel använda flera prestationsindikatorer för att få en mer nyanserad bild av resultaten. En förkortning av handläggningstider bör exempelvis inte tolkas som en positiv utveckling om detta har åstadkommit genom en ökad andel avskrivna (lagföringsbara) ärenden. En ökning av andelen slutredovisade ärenden till åklagare är heller inte värt att eftersträva om det innebär en ökning av andelen negativa åtalsbeslut, då åklagaren i sin bedömning av utredningsmaterialet finner sådana brister som innebär att han eller hon inte kan väcka åtal. Vidare behöver en hög personuppläringsnivå inte nödvändigtvis innebära ett effektivt arbetssätt, i synnerhet inte om de personupplärande besluten i hög utsträckning utgörs av åtalsunderlåtelse. I dessa fall kan det ses som mer effektivt att i högre utsträckning använda sig av förundersökningsbegränsning.

Sammantaget kan slutsatsen dras att rättsväsendet behöver flera jämförande och gemensamma resultatmått för att mäta effektivitet och måluppfyllelse. Ett exempel är den så kallade *Tonymodellen*, som utvecklats i ett samverkansprojekt mellan Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten med syftet att ta fram ett underlag som kan användas för en gemensam uppföljning, utvärdering och analys när det gäller mängdbrott (Polisen & Åklagarmyndigheten 2012). Ett annat exempel är det arbete som just nu pågår inom Polisen och Åklagarmyndigheten utifrån regeringsuppdrag i 2012 års regleringsbrev.⁷¹ I det arbetet utgörs en viktig del av att ta fram gemensamma resultatmått för att belysa effektivitet och kvalitet.

Skillnader i utfallsmått gör det svårt att mäta handläggningstider

Enligt Riksrevisionen utgörs en av bristerna inom rättsväsendet av att det inte finns något gemensamt mål för genomströmningstiderna från anmälan till verkställighet. Det finns heller inget krav på att de tider som enskilda myndigheter redovisar ska kunna läggas samman och följas upp, vilket dessutom försvåras av att Polisen, Åklagarmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården använder olika resultatmått. Då det är svårt att på ett enkelt sätt mäta genomströmningstider blir därmed måluppfyllelsen oklar (RiR 2011). Som ovan nämnts har det länge dessutom funnits stora svårigheter att mäta hur väl de lagstadgade tidsfristerna i ungdomsärenden efterlevs.

För att kunna effektivisera rättsväsendet ytterligare krävs att utredningsprestationerna på ett enkelt sätt går att följa upp. Det bör kunna ske genom att rättsväsendet i högre utsträckning använder sig av samma resultatmått för sina verksamheter och att tiderna därmed blir enklare att lägga samman för att få en total bild. Det stora arbete som just nu pågår, det så kallade RIF-arbetet (Rättsväsendets informationsförsörjning), förväntas kunna leda till mer gynnsamma förutsättningar för att i framtiden kunna arbeta

⁷¹ Enligt detta ska Åklagarmyndigheten, tillsammans med Rikspolisstyrelsen, analysera resultatet av verksamheten utredning och lagföring. I det andra gemensamma uppdraget ska Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen utifrån respektive myndighets ansvars- och kompetensområde granska kvaliteten i handläggningen i den brottsutredande verksamheten (regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Åklagarmyndigheten).

fram gemensamma verksamhetsmål och ge bättre förutsättningar för uppföljningar av rättsväsendets effektivitet (se bilaga 4).

Fler uppföljningsstudier behövs

Det omfattande arbete som bedrivs för att effektivisera rättsväsendet fortgår, och flera av de förändringar som har skett under de senaste åren kan ha inneburit ännu större förbättringar av resultatet än vad som framgår i den här rapporten. Inom Polisen utgörs en viktig förändring bland annat av det nya it-baserade utrednings- och metodstödet PUST, som driftsattes år 2011. Till skillnad från det tidigare ärendehanteringssystemet RAR har PUST direktkommunikation med åklagarnas ärendehanteringssystem Cåbra. Det är dessutom nationellt, vilket underlättar samordningen av ärenden över länsgränser. En annan viktig förändring som rör både polis och åklagare är att särregleringen när det gäller förundersökningsledarskap i ärenden med unga misstänkta upphörde att gälla i februari år 2012.⁷² Förändringen innebär att betydligt fler ungdomsärenden än förut kommer att ledas av en polisär förundersökningsledare, vilket förväntas leda till förkortade handläggningstider. Inom domstolarna utgörs de senaste årens förändringar bland annat av utarbetandet av den nya delgivningslagen (2010:1932) som trädde i kraft den 1 april 2011. Den nya lagen förväntas bland annat kunna leda till färre inställda huvudförhandlingar (läs mer i bilaga 4). I såväl 2012 som 2013 års regleringsbrev till Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten finns dessutom flera återrapporteringskrav som rör myndigheternas arbete för att öka effektiviteten i handläggningen av brottsärenden, och särskilt när det gäller handläggningen av mängdbrott och ungdomsbrott.⁷³

Det stora arbetet med att modernisera och effektivisera rättsväsendet fortsätter således. I den föreliggande studien redovisas hur rättsväsendets utredningsprestationer har förändrats för fem olika brottskategorier huvudsakligen under perioden 2008 till 2010. Det är angeläget att med fler studier belysa om utvecklingen är lika positiv för andra brottstyper än dessa fem samt hur utredningsprestationerna har förändrats sedan 2010 i synnerhet då flera av de stora förändringarna har ägt rum efter 2010.

⁷² Enligt den tidigare bestämmelsen 3 § LUL skulle förundersökning mot den som inte fyllt 18 år alltid ledas av åklagare om den unge var skäligen misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader.

⁷³ När det gäller ungdomsärenden ska exempelvis Rikspolisstyrelsen, enligt 2013 års regleringsbrev, redovisa vilket fortsatt arbete som bedrivs för att hålla hög effektivitet och kvalitet i ärenden där ungdomar och barn är inblandade, antingen som brottsmisstänkta eller som brottsoffer. Av redovisningen ska framgå i vilken utsträckning de lagstadgade tidsfrister som gäller i dessa ärenden har hållits. När det gäller handläggningen av mängdbrott ska Rikspolisstyrelsen bland annat (mot bakgrund av de befogenheter som den 1 januari 2013 tilldelades polismyndigheter i fråga om förundersökningsbegränsning), redovisa hur möjligheterna att besluta om förundersökningsbegränsning har använts av polismyndigheterna och bedöma vad reformen inneburit för effektiviteten och kvaliteten i det brottsutredande arbetet.

Referenser

Bring, T. & Diesen, C. (2009). *Förundersökning*. Fjärde upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2002a). *Vad händer med unga lagöverträdare? Om överlämnande till vård inom socialtjänsten*. Rapport 2002:19. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2002b). *Sju ungdomar om sin rättegång*. Rapport 2002:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?* Del 1. Rapport 2007:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer*. Rapport 2008:25. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?* Del 2. Rapport 2009:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). Remissvar. *Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet (Ds 2010:9) och Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp (SOU: 2010:15)*. Diarienummer: D 1.1-2010/0075.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011a). *Handläggningstider i rättskedjan. Resultat för några centrala brott*. Rapport 2011:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011b). *Ungdomsvård och ungdomstjänst. En utvärdering av 2007 års påföljdsreform för unga lagöverträdare*. Rapport 2011:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012a). *Rättsväsendets hantering av ungdomsären. Handläggningstid och personupplärning*. Rapport 2012:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012b). *Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*. Rapport 2012:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012c). *Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS)*. Version: 1.0. Datum: 2012-09-14. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012d). *Uppklarade brott. Preliminär statistik för första halvåret 2012 samt prognoser för helåret*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Polisens utredningar av butiksrån. Kan fler brott klaras upp?* Rapport 2013:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Jareborg, N. (2001). *Allmän kriminalrätt*. Göteborg: Iustus förlag AB.

Justitiedepartementet (2008). *En modernare rättegång*. Faktablad.

Justitiedepartementet (2010). *Straffprocessutredningen*. Ju 2010:10.

Justitiedepartementet (2010). *Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet*. Ds 2010:9. Stockholm: Justitiedepartementet.

Justitieombudsmannen (JO). *Inspektion vid Västmanlands tingsrätt den 20–23 februari 2006*. Beslutsdatum: 2006-04-04. Diarienummer: 776-2006.

Persson, L. GW. *Högre uppklaring av mängdbrotten. Rikspolisstyrelsen. PM 2005-12-08*.

Proposition 1981/82:41. *Om förundersökningsbegränsningar m.m.*

Proposition 1994/95:12. *Handläggning av ungdomsmål*.

Proposition 2004/05:131. *En modernare rättegång – reformering av processen i allmän domstol*.

Proposition 2009/10:237. *Ny delgivningslag*.

Proposition 2011/12:10. *Ändrade regler om förundersökningsledning och förundersökningsbegränsning*.

Polisen 2011. *Polisens årsredovisning för år 2011*.

Polisen och Åklagarmyndigheten (2012). *Tony-modellen – en modell för gemensam uppföljning och utvärdering av mängdbrott*.

Polismyndigheten i Skåne (2009). *Brott i nära relation. En analys av möjliga framgångsfaktorer för ökat antal förundersökningsprotokoll och ökad lagföring inom Polisområde Nordvästra Skåne*. 2009-07-24. AA-400-27159/09.

Polismyndigheten i Stockholms län (2012). *2 500 poliser tränas i att bemöta unga*. Pressmeddelande 2012-02-24.

Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Brottsförebyggande rådet.

Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen.

Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen.

Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen.

Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Åklagarmyndigheten.

Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende Åklagarmyndigheten.

Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Åklagarmyndigheten.

Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende Åklagarmyndigheten.

Riksdagens revisorer (2002). *Polisens avskrivningar av brott*. Rapport 2002/03:19. Stockholm: Riksdagens revisorer.

Rikspolisstyrelsen, RPS (2005). *Sammanfattning av Polisens underrättelsemodell PUM*. Version 1.0. Diarienummer: USE-400-2173/05. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen, RPS (2009). *Polisens hantering av ungdomsverksamhet*. Inspektionsrapport 2009:2. Enheten för inspektionsverksamhet. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen, RPS (2010a). *Utvärdering av den nationella ungdoms-satsningen 2009–2010*. Version 1.0. Handläggare: Agnes Alm. Diarie-nummer: POA-100-1208/09. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket (2011). *Förbättrad hantering av mängdbrott*. Redovisning i oktober 2011 av uppdrag i regleringsbrev för 2011 avseende Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen, Åklagarmyndigheten och Sveriges domstolar. Stockholm: Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket.

Riksrevisionen, RiR (2009). *Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process*. RiR 2009:12. Stockholm: Riksrevisionen.

Riksrevisionen, RiR (2010). *Inställda huvudförhandlingar i brottmål*. RiR 2010:7. Stockholm: Riksrevisionen.

Riksrevisionen, RiR (2011). *Att hantera brottmål effektivt – en utmaning för regeringen och rättsväsendet*. RiR 2011:27. Stockholm: Riksrevisionen.

Rädda barnen (2012). *Brott mot vuxna går före. Polis och åklagares handläggningstider vid misstänkt barnmisshandel 2011*. Stockholm: Rädda barnen.

SOU 2001:59. *Snabbare lagföring 1 – Några förslag till förenklingar*. Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2001:93. *Snabbare lagföring 2 – Förenklad brottsutredning*. Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2002:44. *Snabbare lagföring 3 – Snatteribrott*. Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2002:45. *Snabbare lagföring 4 – Ett snabbförfarande för brottmål*. Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2003:74. *Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen*. Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2003:114. *Läget i rättsväsendet och förslag till fortsatta reformer inom brottsutredningsverksamheten m.m.* Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2005:38. *Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m.* Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2005:84. *En ny uppgifts- och ansvarsfördelning mellan polis och åklagare.* Delbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2005:117. *Ett effektivare brottmålsförfarande – några ytterligare åtgärder.* Slutbetänkande från Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU). Stockholm: Fritzes.

SOU 2010:43. *Förundersökningsbegränsning.* Stockholm: Fritzes.

SOU 2012:93. *En modernare rättegång II – en uppföljning.* Stockholm: Fritzes.

Åklagarmyndigheten (2006a). *Handläggningen av ungdomsärenden.* Riksåklagarens riktlinjer. RÅR 2006:3. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Åklagarmyndigheten (2006b). *Åklagarprövningen av slutdelgivna polisleda förundersökningar.* Riksåklagarens riktlinjer. RÅR 2006:2. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Åklagarmyndigheten (2007). *Framtidens åklagarkammare – en idéskift.* Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Åklagarmyndigheten (2008). *Förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse.* Riksåklagarens riktlinjer. RÅR 2008:2. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Åklagarmyndigheten (2010a). *Åklagarprövningen av slutdelgivna polisleda förundersökningar.* Riksåklagarens riktlinjer. RÅR 2010:1. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Åklagarmyndigheten (2010b). *Nationell åtgärdsplan för riktade insatser mot ungdomsbrott.* Utvecklingscentrum Stockholm. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Åklagarmyndigheten (2010c). *Strategi för ungdomsärenden.* Stockholm: Åklagarmyndigheten.

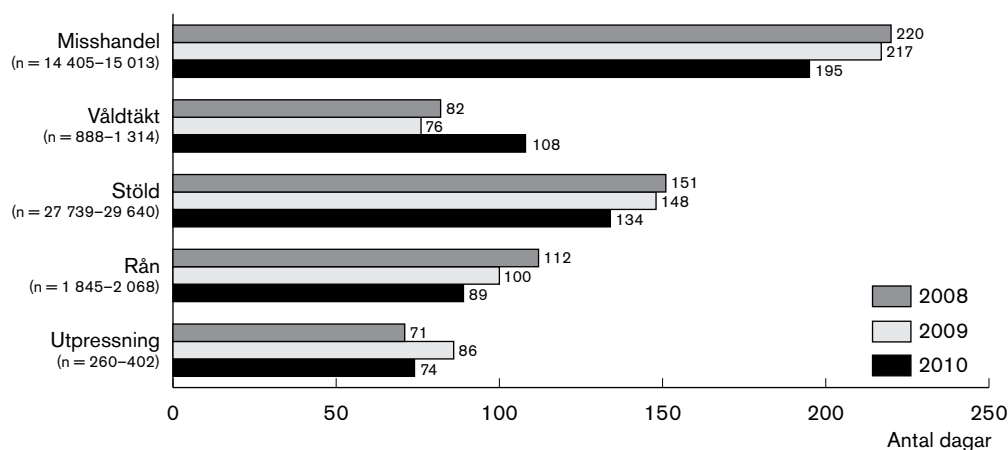
Åklagarmyndigheten (2010d). *Remissvar över promemorian Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet (Ds 2010:9).* Diarienummer: ÅM-A 2010/0513.

Åklagarmyndigheten (2011). *2011 årsredovisning.*

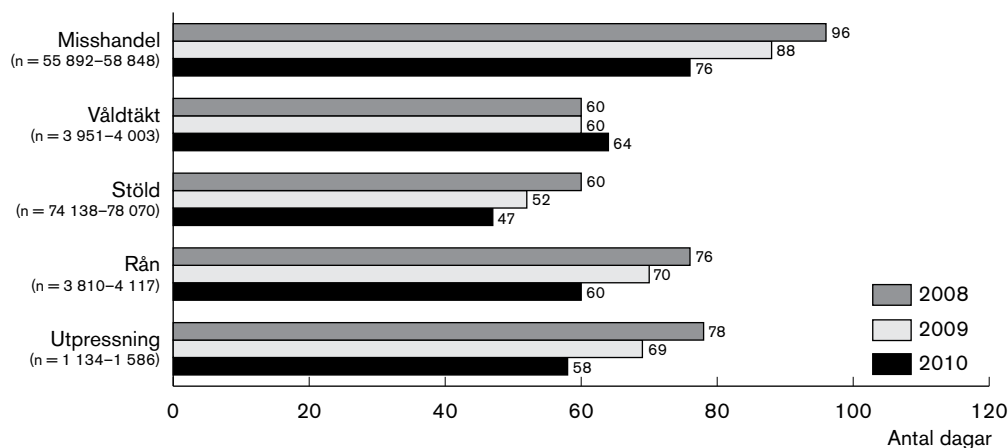
Åklagarmyndigheten (2012). *Ungdomsbrott – några framgångsfaktorer.* Utvecklingscentrum Stockholm. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Bilaga 1. Tabeller

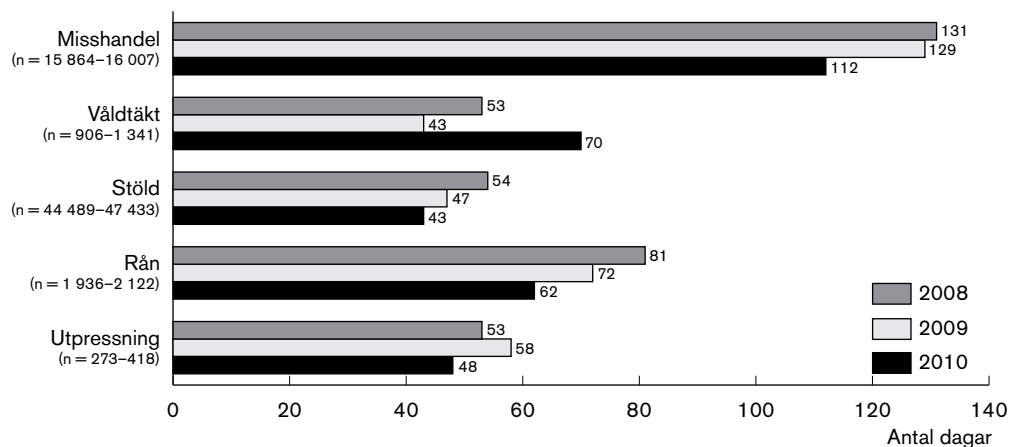
Figur 1B. Antal dagar från brottsanmälan till meddelad tingsrättsdom. Medianvärde. Åren 2008–2010.

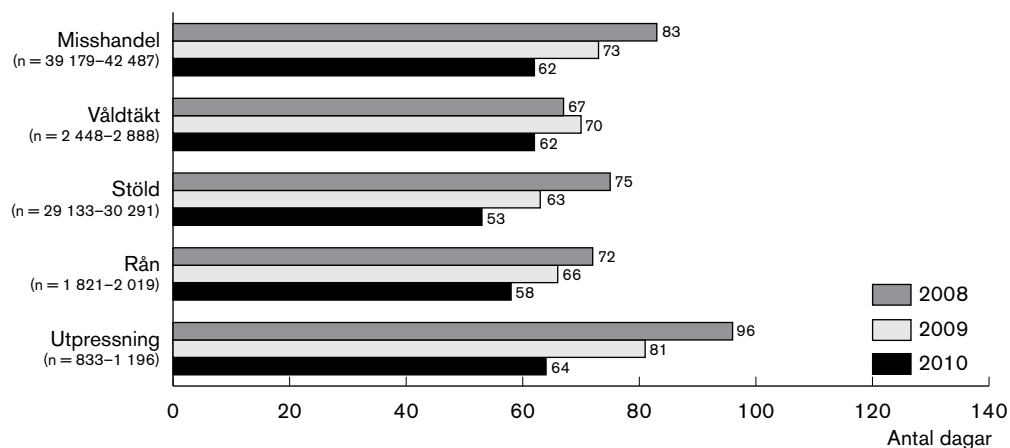
Figur 2B. Utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleddes till att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken). Medianvärde. Åren 2008–2010.

Figur 3B. Utredningstid i antal dagar för *personupklarade misstankar* (från det att förundersökning inleds till att ett beslut om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse fattats på misstanken). Medianvärde. Åren 2008–2010.

Figur 4B. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar för *avskrivna misstankar* (från det att förundersökning inleds till att ett beslut om avskrivning fattats på misstanken). Medianvärde. Åren 2008–2010.

Tabell 1B. Genomsnittlig tid i antal dagar från brottsanmälan till tingsrättsdom för misstankar om *misshandel* i landets 21 län. Medel- och medianvärde samt antalet registrerade misstankar som lett till tingsrättsdom. Åren 2008–2010.

	Medel			Median		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Dalarnas län (n = 460–492)	350	311	230	300	264	223
Hallands län (n = 429–510)	327	315	273	272	263	267
Jämtlands län (n = 193–230)	308	312	270	246	283	258
Örebro län (n = 474–565)	286	285	234	235	243	218
Västerbottens län (n = 398–440)	283	277	229	242	242	220
Stockholms län (n = 2 994–3 323)	282	257	215	236	219	187
Västmanlands län (n = 464–621)	281	237	201	245	211	180
Västra Götalands län (n = 2 011–2 071)	279	263	222	223	220	195
Gotlands län (n = 121–166)	278	183	230	239	144	185
Kalmar län (n = 305–429)	269	287	237	214	251	215
Skåne län (n = 1863–1931)	259	249	208	212	211	186
Västernorrlands län (n = 418–459)	255	228	233	221	207	212
Värmlands län (n = 440–523)	254	268	208	183	221	190
Jönköpings län (n = 390–417)	252	249	219	235	222	195
Kronobergs län (n = 226–257)	245	245	220	199	196	188
Norrbottnens län (n = 351–462)	243	240	181	196	213	167
Östergötlands län (n = 687–844)	240	298	232	202	222	207
Södermanlands län (n = 502–525)	228	226	195	179	185	182
Blekinge län (n = 213–253)	218	246	214	191	221	185
Uppsala län (n = 501–591)	217	245	210	178	211	178
Gävleborgs län (n = 529–567)	215	200	212	181	165	200
Hela landet (n = 14 405–15 013)	269	259	219	220	217	195

Tabell 2B. Genomsnittlig tid i antal dagar från brottsanmälan till tingsrättsdom för misstankar om stöld i landets 21 län. Medel- och medianvärde samt antalet registrerade misstankar som lett till tingsrättsdom. Åren 2008–2010.

	Medel			Median		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Västmanlands län (n = 675–992)	259	217	161	205	181	129
Dalarnas län (n = 511–612)	225	231	203	169	201	147
Västerbottens län (n = 514–718)	224	174	177	189	148	155
Jämtlands län (n = 345–435)	215	296	196	183	223	216
Kronobergs län (n = 352–545)	215	147	167	132	118	116
Hallands län (n = 670–731)	214	211	199	160	161	145
Stockholms län (n = 6 835–7 340)	211	184	150	165	149	121
Västra Götalands län (n = 5 012–5 484)	206	202	184	151	151	146
Norrbottnens län (n = 507–895)	206	201	159	158	155	129
Värmlands län (n = 686–751)	205	184	159	155	117	107
Kalmar län (n = 477–604)	204	220	184	156	182	152
Örebro län (n = 814–961)	200	250	182	160	169	146
Blekinge län (n = 356–458)	195	223	165	166	231	135
Gotlands län (n = 154–222)	189	192	182	133	149	157
Uppsala län (n = 799–912)	187	179	162	143	142	128
Skåne län (n = 4 018–4 404)	186	185	172	129	130	136
Jönköpings län (n = 636–709)	182	184	189	154	138	143
Södermanlands län (n = 755–780)	179	185	151	149	151	121
Östergötlands län (n = 1 285–1 539)	176	169	181	140	124	156
Västernorrlands län (n = 579–650)	174	169	166	118	133	143
Gävleborgs län (n = 708–962)	148	179	152	95	132	124
Hela landet (n = 27 739–29 640)	201	193	169	151	148	134

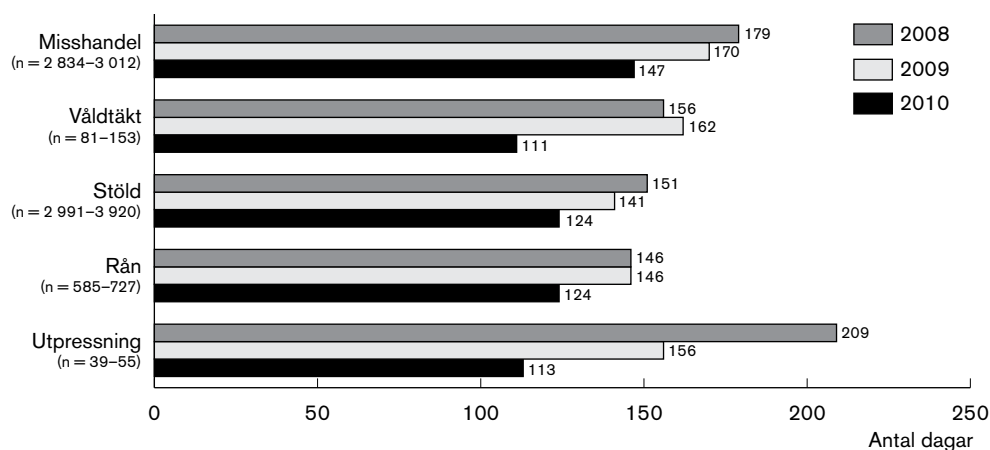
Tabell 3B. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar (från förundersökningsbeslut till det att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken) för misstankar om *misshandel* i landets 21 län. Medel- och medianvärde samt antalet registrerade misstankar som lett till ett beslut. Åren 2008–2010.

	Medel			Median		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Dalarnas län (n = 1 739–1 918)	201	183	138	138	130	109
Jämtlands län (n = 730–754)	184	195	145	120	133	113
Hallands län (n = 1 452–1 687)	181	142	123	135	101	88
Kalmar län (n = 1 434–1 560)	163	127	106	128	94	74
Södermanlands län (n = 2 041–2 256)	162	133	103	111	89	70
Värmlands län (n = 1 535–1 660)	162	150	108	104	104	71
Västerbottens län (n = 1 366–1 514)	160	140	123	108	101	94
Västra Götalands län (n = 6 362–6 840)	158	133	117	108	90	83
Kronobergs län (n = 807–884)	149	136	127	105	92	89
Stockholms län (n = 13 706–15 260)	148	133	103	96	90	69
Jönköpings län (n = 1 571–1 676)	133	135	112	103	105	85
Norrbottnens län (n = 1 421–1 709)	133	115	103	89	69	65
Gotlands län (n = 390–491)	132	94	87	74	71	58
Östergötlands län (n = 2 462–2 816)	129	139	118	90	86	82
Skåne län (n = 7 313–7 503)	128	113	102	85	76	72
Västernorrlands län (n = 1 654–1 842)	127	120	106	83	82	78
Västmanlands län (n = 2 043–2 153)	126	125	105	80	88	83
Uppsala län (n = 1 811–2 135)	123	126	108	86	93	75
Gävleborgs län (n = 1 900–2 061)	123	125	108	81	80	73
Örebro län (n = 1 943–2 009)	122	112	101	87	78	71
Blekinge län (n = 833–918)	94	101	103	62	68	72
Hela landet (n = 55 892–58 848)	144	131	109	96	88	76

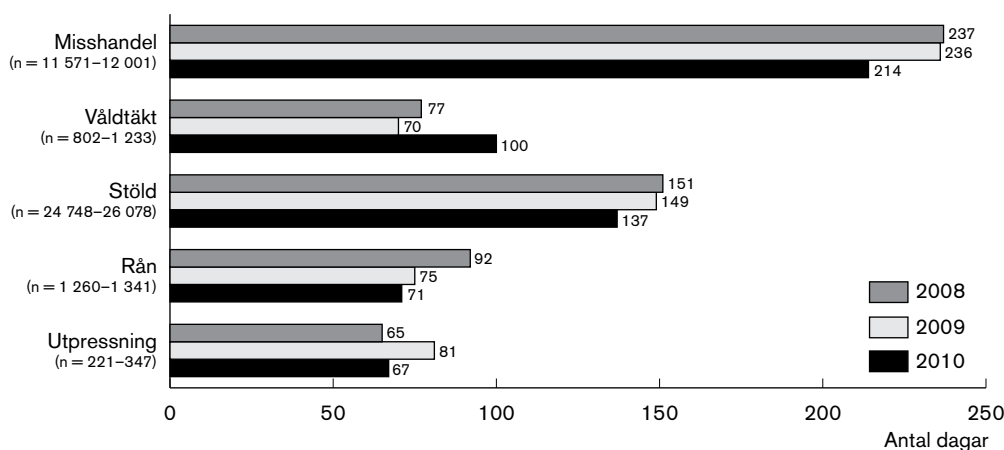
Tabell 4B. Genomsnittlig utredningstid i antal dagar (från förundersökningsbeslut till det att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken) för misstankar om stöld i landets 21 län. Medel- och medianvärde samt antalet registrerade misstankar som lett till ett beslut. Åren 2008–2010.

	Medel			Median		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Dalarnas län (n = 1 778–1 945)	176	161	118	90	85	63
Kalmar län (n = 1 463–1 545)	159	123	110	95	82	60
Södermanlands län (n = 2 155–2 298)	153	136	104	95	85	59
Värmlands län (n = 1 875–1 998)	143	111	94	83	49	41
Västmanlands län (n = 2 222–2 545)	137	127	98	75	70	57
Kronobergs län (n = 1 123–1 362)	133	101	109	63	51	60
Jämtlands län (n = 838–1 046)	130	162	105	78	103	61
Hallands län (n = 1 804–1 975)	127	126	113	65	60	68
Västerbottens län (n = 1 749–2 047)	123	87	88	70	48	50
Gotlands län (n = 417–489)	122	98	93	98	59	56
Stockholms län (n = 18 576–20 062)	118	96	75	64	49	38
Västra Götalands län (n = 11 882–12 263)	115	94	88	57	44	48
Örebro län (n = 2 184–2 502)	112	118	89	65	70	44
Norrbottnens län (n = 1 566–2 131)	112	104	95	61	52	48
Östergötlands län (n = 3 163–3 624)	110	109	104	63	57	59
Jönköpings län (n = 2 095–2 239)	109	102	91	55	46	47
Uppsala län (n = 2 086–2 373)	102	109	98	50	60	49
Blekinge län (n = 1 023–1 211)	100	109	93	53	69	54
Skåne län (n = 10 785–11 626)	98	95	89	49	45	46
Västernorrlands län (n = 1 704–1 889)	95	80	74	46	46	38
Gävleborgs län (n = 2 042–2 372)	84	111	94	31	41	41
Hela landet (n = 74 138–78 070)	117	104	89	60	52	47

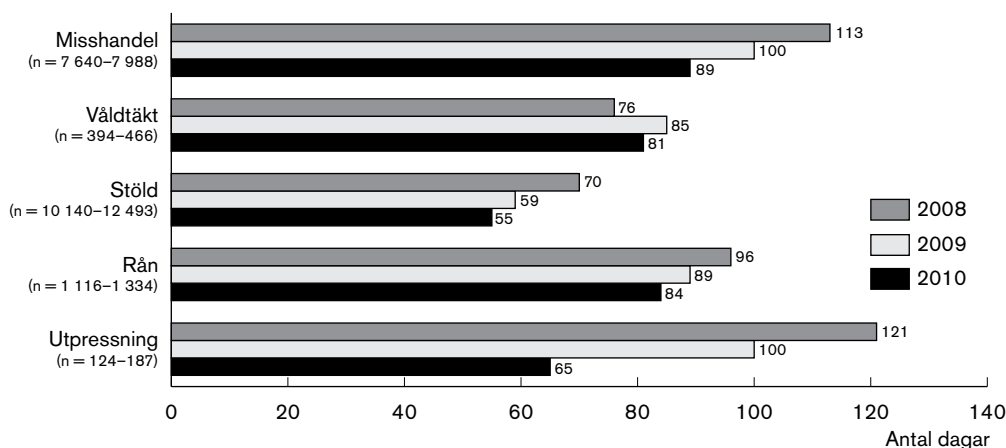
Figur 5B. Antal dagar från brottsanmälan till meddelad tingsrättsdom där den som misstänks är 15–17 år. Medianvärde. Åren 2008–2010.

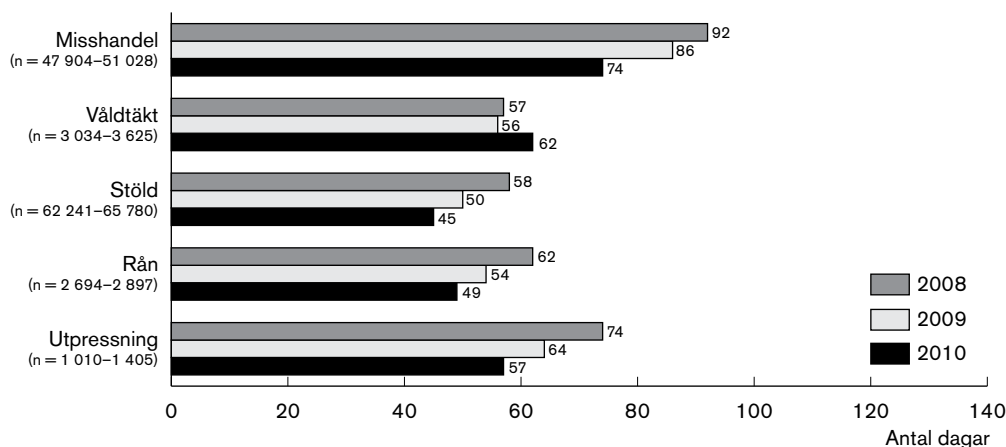
Figur 6B. Antal dagar från brottsanmälan till meddelad tingsrättsdom där den som misstänks är 18 år eller äldre. Medianvärde. Åren 2008–2010.

Figur 7B. Utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleds till att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken). Medianvärde. Misstänkt 15–17 år. Åren 2008–2010.

Figur 8B. Utredningstid i antal dagar (från det att förundersökning inleds till att ett avskrivningsbeslut alternativt ett personupplärande beslut har fattats på misstanken). Medianvärde. Misstänkt 18 år eller äldre. Åren 2008–2010.

Tabell 5B. Andelen misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (s.k. personupplärning) för misstankar om *misshandel* åren 2008–2010 uppdelat på landets 21 län. Procent.

	2008	2009	2010
Värmlands län (n = 1 561–1 681)	36	32	31
Västra Götalands län (n = 6 458–6 948)	34	34	34
Kronobergs län (n = 816–900)	33	29	34
Hallands län (n = 1 534–1 759)	33	36	35
Jämtlands län (n = 741–783)	33	33	28
Östergötlands län (n = 2 504–2 882)	32	30	28
Kalmar län (n = 1 450–1 583)	32	22	22
Gotlands län (n = 398–491)	32	38	32
Västerbottens län (n = 1 379–1 541)	31	31	31
Uppsala län (n = 1 818–2 146)	30	31	30
Örebro län (n = 1 961–2 028)	30	28	27
Västmanlands län (n = 2 066–2 176)	30	25	24
Gävleborgs län (n = 1 915–2 077)	30	29	31
Västernorrlands län (n = 1 624–1 854)	30	27	26
Södermanlands län (n = 2 051–2 279)	28	26	25
Skåne län (n = 7 410–7 530)	28	28	28
Dalarnas län (n = 1 773–1 969)	28	28	27
Jönköpings län (n = 1 568–1 705)	27	29	28
Norrbottnens län (n = 1 419–1 721)	27	28	28
Blekinge län (n = 847–927)	25	25	32
Stockholms län (n = 13 755–15 436)	24	24	22
Hela landet (n = 56 272–59 759)	29	28	27

Tabell 6B. Andelen misstankar som lett till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (s.k. personuppläkning) för misstankar om stöld åren 2008–2010 uppdelat på landets 21 län. Procent.

	2008	2009	2010
Västra Götalands län (n = 12 026–12 428)	67	69	70
Stockholms län (n = 18 791–20 397)	63	63	63
Östergötlands län (n = 3 283–3 673)	63	64	64
Västerbottens län (n = 1 800–2107)	63	59	55
Kronobergs län (n = 1 185–1 385)	62	61	52
Gotlands län (n = 417–499)	61	53	62
Värmlands län (n = 1 926–2 041)	61	57	56
Örebro län (n = 2 269–2 572)	61	56	56
Skåne län (n = 10 852–11 699)	60	62	62
Hallands län (n = 1 865–2 002)	60	61	59
Gävleborgs län (n = 2 109–2 429)	60	56	60
Uppsala län (n = 2 126–2 429)	59	59	57
Västmanlands län (n = 2 290–2 592)	58	53	49
Blekinge län (n = 1 041–1 229)	56	58	59
Kalmar län (n = 1 474–1 546)	55	49	47
Jämtlands län (n = 884–1 095)	55	60	56
Jönköpings län (n = 2 104–2 254)	54	58	57
Södermanlands län (n = 2 213–2 337)	53	50	52
Norrbottnens län (n = 1 607–2 202)	53	61	53
Västernorrlands län (n = 1 749–1 893)	52	49	52
Dalarnas län (n = 1 832–1 985)	50	50	49
Hela landet (n = 75 703–79 385)	61	61	61

Tabell 7B. Detaljerad redovisning över de misstankebeslut som fattats på misstankar om misshandel registrerade åren 2008–2010 uppdelat på ålder. Procent.*

	Misstanken personupplärad				Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföreläggande	Åtalsunderlåtelse LUL	Åtalsunderlåtelse (exkl. LUL)	Misstanken nedlagd av polis/åklagare under FU	FU-begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
2008								
15–17 år	38	1	1	0	53	1	2	4
18 år>	26	1	0	0	64	2	2	6
2009								
15–17 år	37	0	1	0	54	1	2	5
18 år>	26	1	0	0	65	2	2	5
2010								
15–17 år	38	0	1	0	55	2	2	3
18 år>	25	1	0	0	65	2	2	6

* Observerva: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent.

Tabell 8B. Detaljerad redovisning över de misstankebeslut som fattats på misstankar om våldtäkt registrerade åren 2008–2010 uppdelat på ålder. Procent.*

	Misstanken personupplärd				Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföre- läggande	Åtalsunder- låtelse LUL	Åtals- underlåtelse (exkl. LUL)	Misstanken nedlagd av polis/åklagare under FU	FU- begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
2008								
15–17 år	23	0	0	0	69	0	4	4
18 år>	35	0	0	0	62	0	1	1
2009								
15–17 år	22	0	0	0	73	1	3	2
18 år>	35	0	0	0	62	0	2	1
2010								
15–17 år	33	0	0	0	64	0	1	2
18 år>	27	0	0	0	68	0	2	3

* Observera: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent.

Tabell 9B. Detaljerad redovisning över de misstankebeslut som fattats på misstankar om stöld registrerade åren 2008–2010 uppdelat på ålder. Procent.*

	Misstanken personupplärd				Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföre- läggande	Åtals- underlåtelse LUL	Åtals- underlåtelse (exkl. LUL)	Misstanken nedlagd av polis/åklagare under FU	FU- begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
2008								
15–17 år	32	3	31	1	24	3	2	5
18 år>	43	11	0	6	26	8	1	6
2009								
15–17 år	29	3	33	2	23	4	1	4
18 år>	42	11	0	7	25	9	1	5
2010								
15–17 år	30	3	32	1	24	4	1	4
18 år>	42	11	0	7	26	8	1	5

* Observera: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent.

Tabell 10B. Detaljerad redovisning över de misstankebeslut som fattats på misstankar om *rån* registrerade åren 2008–2010 uppdelat på ålder. Procent.*

	Misstanken personupplärd				Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföreläggande	Åtalsunderlåtelse LUL	Åtalsunderlåtelse (exkl. LUL)	Misstanken nedlagd av polis/åklagare under FU	FU-begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
2008								
15–17 år	54	0	0	0	39	0	1	5
18 år>	50	0	0	0	43	2	2	3
2009								
15–17 år	55	0	0	0	38	0	2	4
18 år>	50	0	0	0	44	1	2	3
2010								
15–17 år	57	0	0	0	35	3	2	4
18 år>	47	0	0	0	47	1	2	2

* Observera: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent.

Tabell 11B. Detaljerad redovisning över de misstankebeslut som fattats på misstankar om *utpressning* registrerade år 2008–2010 uppdelat på ålder. Procent.*

	Misstanken personupplärd				Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföreläggande	Åtalsunderlåtelse LUL	Åtalsunderlåtelse (exkl. LUL)	Misstanken nedlagd av polis/åklagare under FU	FU-begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
2008								
15–17 år	34	0	0	0	59	0	2	5
18 år>	24	0	0	0	69	2	1	5
2009								
15–17 år	30	0	0	0	57	0	2	11
18 år>	27	0	0	0	66	1	2	5
2010								
15–17 år	28	0	1	0	64	3	2	2
18 år>	23	0	0	0	69	1	4	3

* Observera: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent. Avrundning av tal leder också till att den totala summan personupplärd- eller avskrivningsbeslut ibland skiljer sig från den som redovisas i figur 19 och 20.

Tabell 12B. Beslut som fattats på misstankar om *misshandel 2010* i landets 21 län uppdelat på åtta beslutskategorier. Procent*

Län	Misstanken personupplärad				Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföre- läggande	Åtalsunder- låtelse LUL	Åtalsunder- låtelse (exkl. LUL)	Misstanken nedlagd av polis/åklagare under FU	FU- begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
Stockholm	21	0	0	0	71	1	2	5
Uppsala	29	1	0	0	62	2	2	4
Södermanland	24	1	0	0	65	2	3	6
Östergötland	27	1	0	0	60	3	2	7
Jönköping	26	2	0	0	62	2	2	6
Kronoberg	32	1	0	0	58	2	2	4
Kalmar	22	1	0	0	70	2	3	3
Gotland	31	1	0	0	61	1	1	6
Blekinge	32	0	0	0	60	1	2	5
Skåne	27	1	0	0	64	1	2	6
Halland	35	1	0	0	55	0	2	8
V. Götaland	33	1	0	0	56	2	3	5
Värmland	29	1	0	1	60	2	1	7
Örebro	26	0	0	0	66	1	1	6
Västmanland	23	0	0	0	62	3	1	10
Dalarna	26	0	0	0	65	1	2	5
Gävleborg	29	1	0	0	59	3	1	6
Västernorrland	25	1	0	0	68	1	1	4
Jämtland	27	1	0	0	64	3	2	4
Västerbotten	31	0	0	0	61	2	1	5
Norrbottn	26	1	0	0	63	1	3	5
Hela riket	26	1	0	0	64	2	2	5

* Observera: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent.

Tabell 13B. Beslut som fattats på misstankar om stöld 2010 i landets 21 län uppdelat på åtta beslutskategorier. Procent.*

Län	Misstanken personupplärd				Misstanken avskriven			
	Åtal	Strafföreläggande	Åtalsunderlåtelse LUL	Åtalsunderlåtelse (exkl. LUL)	Misstanken nedlagd av polis/åklagare under FU	FU-begränsning (RB 23:4a)	Konsumtion	Ej åtal "Negativt åtalsbeslut"
Stockholm	40	10	4	8	23	8	1	6
Uppsala	42	7	5	4	30	7	1	5
Södermanland	34	8	4	5	26	15	3	5
Östergötland	46	8	5	4	22	8	0	6
Jönköping	34	13	5	5	31	8	2	3
Kronoberg	35	10	4	4	32	11	2	3
Kalmar	34	7	4	2	41	7	2	3
Gotland	49	6	7	2	25	5	1	7
Blekinge	42	8	2	7	27	4	2	8
Skåne	41	10	5	6	26	6	1	5
Halland	42	9	4	5	25	9	1	6
V. Götaland	49	12	4	6	20	5	1	4
Värmland	37	8	3	9	28	6	1	8
Örebro	39	8	4	6	31	8	1	5
Västmanland	31	7	5	7	27	15	1	7
Dalarna	31	6	6	6	35	10	2	4
Gävleborg	45	7	4	5	22	11	2	4
Västernorrland	36	7	4	5	35	9	1	4
Jämtland	43	4	5	4	25	14	1	5
Västerbotten	31	9	8	6	32	9	0	4
Norrbottn	35	6	4	9	31	9	1	6
Hela riket	40	9	4	6	26	8	1	5

* Observera: På grund av avrundningar överstiger ibland den totala summan 100 procent.

Bilaga 2. Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS)

En mer flödesorienterad brottsstatistik som gör det möjligt att följa ärenden genom rättskedjans alla steg har länge varit efterfrågad. Under åren 2005–2006 utvecklades databasen Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS) genom ett samarbete mellan Rikspolisstyrelsen (RPS), Åklagarmyndigheten (ÅM) och Brottsförebyggande rådet (Brå). Bakgrunden var en översyn av Polisens resultatredovisning (PRR-projektet) som RPS genomförde år 2004 med syftet att vidareutveckla och förenkla Polisens interna resultatuppföljning och redovisning. Tanken var att skapa gemensamma resultatmått för polis- och åklagarväsendets utredningsverksamhet. För detta krävs att information från både Polisens och Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem samkörs. Eftersom samkörning av den officiella statistiken redan görs vid Brå, beslutades att systemet skulle utvecklas där. Brå utvecklade en särskild sidodatabas för insamling och lagring av nödvändiga uppgifter från Polisens respektive åklagarnas ärendehanteringssystem Rationell anmälsrutin (RAR) respektive Brådis (sedermera Cåbra⁷⁴) vars struktur var optimerad för att vara mer flödesorienterad än brottsstatistiken varit hittills för att bättre tillmötesgå Polisens mål gällande resultatredovisning (Brå 2012c).

RUS-databasen omfattar i dag uppgifter om samtliga brott och brottsmisstankar som sedan 2001 registrerats i polisens ärendehanteringssystem RAR samt uppgifter om efterföljande beslut och brottsmisstankar på brotten från Åklagarmyndighetens (tidigare Riksåklagarens) ärendehanteringssystem Brådis/Cåbra. RUS innehåller således ett så kallat polisavgränsat urval av brott som registrerats vid en polismyndighet och endast de beslut och brottsmisstankar som följer på dessa brott. Brott som registrerats av andra brottsutredande myndigheter än Polisen, såsom Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket eller Tullen (eller brottsmisstankar som följer på brott som registrerats av nämnda myndigheter) ingår inte i RUS-databasen (ibid.). Varje månad laddas databasen med nya uppgifter från de två ärendehanteringssystemen.⁷⁵ Databasen möjliggör även att uppgifter från andra statistikdatabaser kopplas på.

Begränsningar

Uppgifterna som lagras i RUS genomgår flera kontroller och rättningar, men har inte genomgått en lika omfattande kvalitetsgranskning som Brås ordinarie statistikdatabas. Eftersom grunduppgifterna i RUS i stort sett är

⁷⁴ I juli 2007 ändrades systemet från Brådis till Cåbra.

⁷⁵ Polisen får i dag månadsvisa uppgifter om flödet av anmälda brott och brottsmisstankar från RUS-databasen.

desamma som för Brås produktionsdatabas kommer mycket av korrigeringarna även RUS tillgodo. I dagsläget görs emellertid ingen enskild granskning av uppgifterna i RUS-databasen. Dels granskas inte de fåtal uppgifter som endast läses in i RUS-databasen, dels omfattas inte RUS av den kvalitetshöjande registervård som sker direkt mot produktionsdatabasen. Eftersom RUS inte genomgår samma omsorgsfulla kontroller som Brås ordinarie statistikdatabas är det svårt att med exakthet uttala sig om RUS-uppgifternas tillförlitlighet i jämförelse med kvaliteten i produktionsdatabasen. På grund av så kallade sekvensfel (se bilaga 3) förekommer dessutom ett visst bortfall på transaktionsnivå (1–2 procent) i RUS jämfört med produktionsdatabasen (Brå 2012c).

Att RUS inte kvalitetsgranskas på samma sätt som Brås övriga statistik innebär att det kan finnas systematiska brister som kan påverka resultaten och i synnerhet försvåra jämförelser av och slutsatserna om ärendeflödet mellan de olika länen. Dessa kan bero på att registrering av uppgifter kan skilja sig åt mellan polismyndigheter.

Skillnader i 2008 års siffror jämfört med tidigare RUS-rapporter

De siffror som redovisas i den föreliggande rapporten kan skilja sig något från de siffror som redovisats i de tidigare två rapporterna baserade på 2008 års misstankar från RUS-databasen. Skillnaderna beror på följande orsaker:

- 1) I den föreliggande rapporten har misstankar där den misstänkta personens personnummer saknades eller var ofullständigt redan vid tidpunkten för datauttaget från RUS-databasen exkluderats. Därtill exkluderas misstankar där det registrerade personnumret visade att den misstänkte var under 15 år (ej straffmyndig). Denna tidiga rensning kan leda till färre registrerade misstankar än vad som tidigare presenterats.⁷⁶
- 2) Misstankarna som registrerades år 2008 har i den föreliggande rapporten en längre uppföljningsperiod än i det föregående datauttaget. Att uppföljningsperioden är längre kan innebära att fler misstankar har hunnit avslutas genom ett avskrivnings- eller personupplklaringsbeslut och fler misstankar har hunnit leda till en tingsrättsdom.
- 3) Ett antal brottskoder för de aktuella brottstyperna som inte fanns med i de tidigare studierna är nu inkluderade i analysen.⁷⁷ Bland annat ingår numera inbrott i kategorin ”stöldbrott”.
- 4) Åldersindelningen i RUS-analyserna i de föregående två rapporterna baserades på den misstänktes ålder vid *brottstillfället*, medan åldern i den föreliggande studien beräknas utifrån hur gammal personen var när han eller hon registrerades som *skäligen misstänkt* i polisens eller åklagarnas ärendehanteringssystem. Detta för att bättre stämma överens med gällande lagstiftning om hanteringen av unga misstänkta.⁷⁸

⁷⁶ I de föregående två rapporterna rensades för dessa typer av felregistreringar i ett senare skede av analysen.

⁷⁷ Detta gäller vissa brottskoder som rör försök till våldtäkt, stöld samt personrån.

⁷⁸ En person kan exempelvis begå ett brott när den är 15 år, men misstanken registreras först flera år senare, vilket gör att personen kan ha fyllt 18 år (vilket dock torde vara mycket ovanligt). I detta fall omfattas inte personen av exempelvis sexveckorsfristen i LUL.

- 5) I analyserna av handläggningstider har en större rensning gjorts av misstankar som i tidsordningen av olika händelser under rättskedjan uppvisar en ologisk kronologi (så kallade sekvensfel). Läs mer om dessa rensningar i bilaga 3.
- 6) I och med den mer omfattande kvalitetsgranskning som gjorts i denna rapport upptäcktes ett fel, som även förekommit i de tidigare uttagen från databasen. Felet bestod i att vissa nedläggningsgrunder inte lästs in i datauttaget och att misstankar som haft dessa typer av beslut i stället fått bortfall i beslutsvariabeln och därmed inte ingått i analyserna. Felet kan påverka de exakta siffror som presenteras i de tidigare publicerade rapporterna baserade på 2008 års misstankar, men påverkar inte rapporternas huvudsakliga resultat eller slutsatser.

Vilka frågeställningar kan RUS inte besvara?

RUS kan ge svar på frågor om effektiviteten i rättsväsendet i termer av två centrala effektivitetsmått: handläggningstider och andel misstankar som lett till personuppklaring. Analyserna kan däremot inte ge en fullständig bild av utredningarnas kvalitet. I den föregående rapporten (Brå 2012a) kompletterades analyserna från RUS-databasen med en granskning av förundersökningsmaterial gällande misshandel utomhus. Granskningen visade bland annat att det fanns flera förbättringsmöjligheter i polisens utredningsarbete, exempelvis när det gällde tiden till förhör med misstänkt och vittnen och graden av skadedokumentation. Det är emellertid inte möjligt att med enbart RUS-databasen besvara frågor om utredningskvaliteten har förändrats, då sådana uppgifter saknas. En sådan analys skulle kräva en betydligt mer fördjupad studie där polisens akter från aktuella år granskas. I studien används dock två indikatorer för att mäta förundersökningarnas kvalitet, dels andelen personupplärade misstankar, dels en mer detaljerad redovisning av misstankebesluten där det exempelvis sker en särredovisning av negativa åtalsbeslut, vilket kan ses som en indikator på bristande kvalitet i de slutredovisade förundersökningsprotokollen.

RUS-databasen möjliggör i dagsläget inte heller specifika analyser av tidsfristernas efterlevnad. Startpunkten för sexveckorsfristen i LUL (4 §), det vill säga datumet för när den misstänkte underrättas om misstanken, har fram till nyligen inte registreras mer än genom en tjänsteanteckning av polisen och har därmed inte heller förts över till RUS-databasen.⁷⁹ Sedan hösten 2012 har dock datumet för misstankeunderrättelsen börjat föras in i polisens ärendehanteringssystem. Förutsatt att detta görs konsekvent och på ett enhetligt sätt kan det eventuellt bli möjligt att i framtiden beräkna tidsfristens efterlevnad utifrån de uppgifter som registreras i polisens ärendehanteringssystem. I dagsläget kräver dock analyser av sexveckorsfristens efterlevnad en mer omfattande studie än den föreliggande, där akter granskas och datumet för misstankeunderrättelsen kodas in manuellt. För analyser av sexveckorsfristens efterlevnad, se Brå 2012a.

När det gäller domstolsfristen för unga tilltalade, som avser tiden från åtal till huvudförhandling (29 § LUL och 45 kap. 14 § 2 st. RB), ingår inte fristens slutdatum i RUS-databasen. Dock används datum för meddelad

⁷⁹ Både Brå och Åklagarmyndigheten har tidigare föreslagit att startpunkten för sexveckorsfristen ska flyttas från underrättelse av misstanke till själva registreringen av skäligen misstanke (startpunkten för tidsfristen i ärenden med unga målsägande, 2 a § FUK). Det skulle i så fall kunna ske en systematisk uppföljning av tidsfristens efterlevnad med hjälp av uppgifter från dagens ärendehanteringssystem och RUS-databasen (Brå 2010, Brå 2011a, 2010d).

dom som närmsta indikator för rättegångsdatum (det vill säga ett något senare datum än det som avslutar fristen). I en del ärenden kan det antas att dessa datum sammanfaller, eftersom domen, om det inte möter synnerliga hinder, ska avkunnas muntligen vid huvudförhandlingen om den tilltalade inte har fyllt 21 år (LUL 30 §). Samtidigt är det inte ovanligt att ungdoms-ärenden gällande exempelvis misshandel innefattar flera misstänkta och flera gärningar, vilket kan vara ett godtagbart skäl till att meddela domen först två veckor efter det att huvudförhandlingen genomförts. På grund av att mätpunkten inte är exakt den som tidsfristen avser har de 14 dagar som utgör den lagstadgade tidsfristen i analysen utökats till 28 dagar. Inom denna tid från åtalsbeslutet bör således huvudförhandling ha hållits och dom meddelats i ungdomsmålen.

Bilaga 3. Exkludering av misstankar med ologiskt tidsflöde

Analysen av handläggningstider i rapporten baseras endast på misstankar som följer en förväntad kronologi. Rensningar av ologiska tidsflöden (s.k. *sekvensfel*) sker såväl redan i transaktionerna till RUS-databasen (från Polisens och åklagarnas ärendehanteringssystem) som i analyserna av handläggningstider. Nedan redovisas dessa rensningar av sekvensfel närmare.

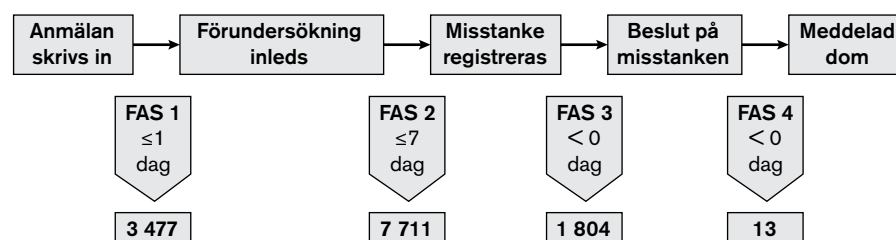
Rensningar på transaktionsnivå

Lagringslogiken i RUS innebär att en brottspost från RAR alltid måste läsas in före en brottsmisstanke, vilket kräver att dessa registrerats i kronologisk ordning. Den faktiska registreringen på myndigheterna sker emellertid inte alltid på detta sätt, och det förekommer att en brottsmisstanke registreras i Cåbra före det anmälda brottet registrerats i RAR, och ibland sker ingen registrering av brottet alls. Om polisen inte hinner registrera brottet innan det laddas över till RUS kommer brottsmisstanken från Cåbra och kravet på kronologi i ordningen gör att brottet inte läses in i databasen. Om eller när brottet väl registreras i RAR läses det in i RUS, men då saknas brottsmisstanken. Dessa så kallade ”sekvensfel” leder till ett visst bortfall på transaktionsnivå (cirka 1–2 procent) i RUS-databasen (Brå 2012c).

Rensningar i analysen av handläggningstider

Förutom att ologiska tidsflöden rensas i ett tidigt skede (redan i laddningarna till databasen) sker även exkluderingar i det datauttag som erhållits från RUS-databasen gällande misstankar som inte följer den förväntade kronologin som visas i figur 9B. En viss förändring av den ”typiska kronologin” är i vissa fall rimlig, men en alltför lång tidsperiod i ”fel ordning” kan vara en indikation på att ett datum har felregistrerats i Polisens eller i åklagarnas ärendehanteringssystem. I figur 9B redovisas antalet misstankar som exkluderats ur analysen för att de utifrån de registrerade datumen bedömts vara ologiska i sin tidsföljd.

Figur 9B. Förväntad kronologi i rättskedjan samt antalet misstankar som uppvisar sekvensfel i de olika faserna.

Fas 1: Från anmälan till det att förundersökning inleds

Tiden från det att anmälan skrivs in hos polisen till att förundersökning inleds ligger vanligen nära i tid, och ofta sker åtgärderna samma dag.

I en obetydlig andel ärenden kan dock den ovan nämnda ordningen kastas om i registreringen, vilket ibland är fullt rimligt. Exempelvis kan förundersökningen inledas direkt på plats när brottet upptäcks, och polisen skriver in anmälan först dagen efter (i synnerhet om brottet sker sent på kvällen). Därför kommer misstankar där inskrivningen av anmälan ägde rum dagen efter förundersökningens start att tas med i analysen, men om längre tid förflutit betraktas det som en felkodning och exkluderas ur analysen. Totalt 3 477 misstankar uppvisar sekvensfel i denna fas av rättskedjan.

Fas 2: Från det att förundersökning inleds till att en misstanke registreras

Det finns vidare misstankar där datumet då misstanken registrerades ligger före förundersökningens start. Förklaringen kan vara att det enbart är en behörig överordnad som kan inleda en förundersökning, medan en polis direkt på brottsplatsen kan göra bedömningen att någon är skäligen misstänkt.⁸⁰ I undantagsfall kan det dröja innan datumet för förundersökningens start registreras av en överordnad, dock sällan mer än en vecka. Dessa fall kommer att ingå i beräkningarna av handläggningstiderna. Om den omvända ordningen har sträckt sig över en längre period, betraktas dessa misstankar som sekvensfel och utesluts därmed från analysen gällande handläggningstider. Totalt 7 711 misstankar uppvisar sekvensfel i denna fas av rättskedjan.

Fas 3: Från det att misstanke registreras till att beslut på misstanken fattas

För en mindre del misstankar ligger datumet för beslut på brottsmisstanken före det datum då misstanken registrerades. Eftersom en sådan tidsordning inte alls förefaller rimlig har samtliga misstankar som uppvisar en sådan kronologi i denna fas exkluderats ur analysen (totalt 1 804 misstankar).

Fas 4: Från beslut på misstanken till datum då tingsrättsdom meddelas

För endast ett fåtal misstankar (13 stycken) är datumet för meddelad tingsrättsdom tidigare än själva åtalsbeslutet, vilket bedöms bero på felregistreringar. Samtliga dessa misstankar utesluts ur analysen.

Det bör noteras att det i denna rapport har gjorts en mer omfattande rensning av sekvensfel än i de tidigare två rapporterna när det gäller analysen av handläggningstider (Brå 2011a och Brå 2012a). Skillnaden består i att det i den föreliggande rapporten har skett en rensning av samtliga de misstankar som någonstans i rättskedjan uppvisar en ologisk kronologi (en eller flera). I de föregående RUS-rapporterna exkluderades misstankar med ologiska tidsflöden endast i beräkningen av tidsåtgången i den aktuella fasen av rättskedjan. Om exempelvis tiden mellan registrerad misstanke och misstankebeslut var < 0 uteslöts misstanken i denna tidsberäkning, medan misstanken inkluderades i beräkningen av tiden i nästkommande fas (mellan misstankebeslut och dom) såvida antalet dagar var > 0). En annan skillnad mot de föregående rapporterna är att handläggningstider som enligt

⁸⁰ Det finns olika uppfattningar om hur gällande rätt ska tolkas. Förundersökning ska inledas genom ett formligt beslut av någon som är behörig att inleda den aktuella förundersökningen. Det finns dock uppfattningar om att förundersökning kan inledas av annan än behörig och utan att ett formligt beslut härom fattas. JO och Polisrättsutredningen har uttalat att användande av vissa tvångsmedel innebär att en förundersökning ska anses vara inledd. Enligt dessa ska därmed användandet av tvång innefatta ett formlost beslut att inleda förundersökning (Bring & Diesen 2009).

uträkningen består av negativa värden har omkodats till 0.⁸¹ Förändringen innebär att flera så kallade extremärenden (ärenden med mycket långa handläggningstider) har exkluderats från materialet än tidigare, vilket kan påverka de genomsnittliga handläggningstiderna.

Sammanlagt har 12 969 misstankar (2,2 procent av datamaterialet) exkluderats från analyserna av handläggningstider.⁸² I tabell 14B redovisas antalet registrerade brottsmisstankar totalt sett för de i uppdraget angivna brottstyperna där förundersökning har inletts (exklusive misstankar med ofullständiga personnummer eller där personen ej är straffmyndig) samt antalet misstankar efter den rensning som gjorts av sekvensfel.

Tabell 14B. Totalt antal registrerade misstankar åren 2008–2011 av misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning där förundersökning har inletts (exkl. misstankar med ofullständiga personnummer eller icke straffmyndiga personer) samt antal efter rensning av ologiska flöden (sekvensfel).

	2008		2009		2010		2011	
	Totalt antal misstankar	Efter rensning	Totalt antal misstankar	Efter rensning	Totalt antal misstankar	Efter rensning	Totalt antal misstankar	Efter rensning
Misshandel	57 340	56 159	57 965	56 852	61 088	59 754	60 042	58 879
Våldtäkt	3 894	3 452	4 249	4 142	4 206	4 019	4 567	4 424
Stöld	77 042	75 335	80 484	78 799	77 710	75 564	70 044	68 603
Rån	3 936	3 896	4 209	4 180	4 223	4 173	4 035	4 011
Utpressning	1 181	1 151	1 647	1 602	1 694	1 643	1 955	1 904

Rensningen av sekvensfel uppgår till 0,6–4,4 procent av misstankarna för de olika brottstyperna under de fyra åren. Undantaget var misstankar om våldtäkt som registrerats år 2008, där 11,4 procent av misstankarna exkluderades. Även i de tidigare RUS-rapporterna förekom en hög andel våldtäktsmisstankar med sekvensfel registrerade år 2008 och troligtvis kan samma förklaring användas som i de föregående rapporterna. Vid den kontroll som genomfördes av 2008 års material framkom att den höga andelen våldtäktsmisstankar med uppvisade sekvensfel var en del av främst fyra enskilda anmälningar som resulterat i ett högt antal misstankar var. Ärendena rörde sig om flera fall av upprepade våldtäkter mot barn av samma person, där initialt en händelse anmäldes och en misstanke registrerades. Utredningen visade senare att flera våldtäkter hade begåtts, och åklagaren valde att inkludera dessa i det beslut han eller hon fattat i åtalsfrågan utan att misstankar gällande varje händelse hade registrerats. Först i ett senare skede kompletterades uppgiften och misstankarna fördes in i registreringen.

⁸¹ Eftersom vissa avvikelser från den förväntade kronologin accepteras kan negativa värden uppstå i beräkningen av tidsåtgång.

⁸² Eftersom vissa misstankar uppvisar sekvensfel i fler än en fas av rättskedjan är det totala antalet exkluderade misstankar något färre än om misstankarna i de olika faserna adderas rakt av.

Bilaga 4. Några centrala förändringar i rättsväsendet under 2000-talet

Under 2000-talet har effektivitetsproblem i rättsväsendet lyfts fram i olika utredningar och rapporter. Riksdagen och regeringen har under samma period tillfört stora resurser till rättsväsendet, och flera utredningar har tillsatts för att effektivisera verksamheten. År 2000 tillsatte regeringen bland annat en beredning med uppdrag att verka för rättsväsendets utveckling (BRU). En av de centrala frågorna för beredningens arbete var genomströmningstiderna i brottmålsprocessen. Beredningen har sammanlagt överlämnat nio betänkanden.⁸³ Andra exempel på utredningar som tillsatts är Straffprocessutredningen (Ju 2010:10) och Utredningen om förundersökningsbegränsning (SOU 2010:43). När det gäller hanteringen av ungdomsärenden redovisades år 2010 rapporten ”Effektivare insatser mot ungdomsbrottlighet” (Justitiedepartementet 2010) med flera förslag för att utveckla främst polisens insatser mot ungdomsbrott.

Ett omfattande förändringsarbete har även genomförts inom rättsväsendets myndigheter. Nedan beskrivs några av de mest centrala förändringarna som genomförts under 2000-talet inom Polisen, Åklagarmyndigheten samt Sveriges domstolar, vilka syftat till att effektivisera rättskedjan. Huvudsakligt fokus ligger på förändringar som har skett inom dels mängdbrotts hanteringen,⁸⁴ dels hanteringen av ungdomsärenden.

Polisen

PNU och PUM

Som ett led i arbetet att effektivisera handläggningen av brottsärenden, i synnerhet mängdbrott, utvecklade Rikspolisstyrelsen år 2004 en ny arbetsmetod: Polisens nationella utredningskoncept (PNU), med syftet att ge snabbare brottsutredningar. Arbetsmetoden anger en rad framgångsfaktorer för en effektiv mängdbrotts hantering och ska vara ledstjärnan i polismyndig-

⁸³ Snabbare lagföring 1 – Några förslag till förenklingar (SOU 2001:59), Snabbare lagföring 2 – Förenklad brottsutredning (SOU 2001:93), Snabbare lagföring 3 – Snatteribrott (SOU 2002:44) Snabbare lagföring 4 – Ett snabbförfarande för brottmål (SOU 2002:45), Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen (SOU 2003:74), Läget i rättsväsendet och förslag till fortsatta reformer inom brottsutredningsverksamheten m.m. (SOU 2003:114), Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m. (SOU 2005:38), En ny uppgifts- och ansvarsfördelning mellan polis och åklagare (SOU 2005:84) och slutbetänkandet Ett effektivare brottmålsförfarande – några ytterligare åtgärder (SOU 2005:117).

⁸⁴ Med mängdbrott avses vanligen sådana brott där förundersökningen leds av en polismyndighet. Det kan bland annat röra sig om misshandel, stöld, häleri, bedrägeri, skadegörelse och trafikbrott (Rikspolisstyrelsen m.fl. 2011). Två av de antalsmässigt största brottstyperna i det föreliggande uppdraget (misshandel och stöld) kan således vanligtvis kategoriseras som mängdbrott.

heternas brottsutredande arbete. Enligt Rikspolisstyrelsen kan grunderna i PNU även användas i arbetet med att utreda ungdomsbrottslighet, även om samtliga framgångsfaktorer inte är helt tillämpbara.⁸⁵

En annan satsning för att effektivisera mängdbrottsarbetet är en lednings- och styrningsmodell som ska hjälpa chefer inom Polisen att göra rätt prioriteringar. Arbetsmetoden, *Polisens underrättelsemodell* (PUM), ger en beskrivning i hur ledning och styrning av Polisens brottsbekämpande arbete ska organiseras och genomföras. Syftet med modellen är att inrikta polisverksamheten så att polisens åtgärder mot brott, ordningsstörningar och otrygghet kommer vid rätt tidpunkt, har rätt utformning och sätts in med rätt resurs (Rikspolisstyrelsen 2005).

Polisens utrednings- och metodstöd (PUST)

Under 2011 driftsattes Polisens nya it-baserade utrednings- och metodstöd PUST, som syftar till att ta fram ett nationellt mobilt it-stöd och skapa förutsättningar för gemensamma kvalitativa samt rationella utredningsmetoder i enlighet med Polisens nationella utredningskoncept (PNU). PUST är ett utredningsstöd som stödjer sig på synsättet att alla poliser oavsett funktion ska se sig som brottsutredare så att utredningarna kan avslutas så snart och framgångsrikt som möjligt och med få överlämnanden. En fördel med det nya ärendehanteringssystemet är att det skapar förutsättningar för ett elektroniskt utbyte i rättskedjan genom direktkommunikation med åklagarnas ärendehanteringssystem Cåbra. En annan fördel är att det, till skillnad från det tidigare ärendehanteringssystemet RAR, är nationellt, vilket ökar förutsättningen för samordning av ärenden över länsgränser. Sammantaget förväntas PUST effektivisera handläggningen av brottsärenden (Rikspolisstyrelsen m.fl. 2011). PUST utvecklas i etapper. För närvarande omfattar PUST brottstyperna snatteri, olovlig körning, brott mot knivlagen, ringa narkotikabrott, rattfylleri samt sjöfylleri.

Ökad kompetens för polisiära förundersökningsledare och ungdomsutredare

Att det finns nödvändig kompetens för att säkerställa att utredningsverksamheten bedrivs effektivt och att de polisleda förundersökningarna är av god kvalitet nämns som viktiga ansvarsområden enligt Polisens preliminära planeringsförutsättningar för 2012–2014.⁸⁶ En del av den kompetenshöjning som bedrivits under de senaste åren har därför varit inriktad på de polisiära förundersökningsledarna. Enligt målet ska polisens förundersökningsledare ha genomgått den nationella förundersökningsledarutbildningen (eller inhämtat kunskaper på annat sätt), och under 2012 planerades för dubbelt så många kurser i förhållande till 2011. En annan satsning för att öka förundersökningsledarnas kompetens är arbetet med att införa en strukturerad återkopplingsrutin från Åklagarmyndigheten vid brister i slutredovisade förundersökningar (läs mer nedan) (Rikspolisstyrelsen m.fl. 2011).

⁸⁵ En av framgångsfaktorerna för att förkorta handläggningstiderna är exempelvis att polisen ska kunna slutföra utredningarna på plats. I ärenden där den som misstänks är under 18 år detta emellertid inte möjligt eftersom vårdnadshavare och socialtjänst i normalfallet ska underrättas och kallas till förhör med den unge.

⁸⁶ Att det finns tillgång till aktiva förundersökningsledare som har rätt kompetens under de dagar och på de tider då de flesta brott begås är även en av de viktigaste framgångsfaktorerna i Polisens nationella utredningskoncept (PNU).

Flera satsningar har under de senaste åren även gjorts för att öka polisens kompetens när det gäller ungdomsärenden. Bristande kompetens bland personer som hanterar ungdomsärenden har tidigare lyfts fram som problem inom ungdomsverksamheten (RiR 2009, Rikspolisstyrelsen 2009). För att öka kompetensen bland ungdomsutredarna har man bland annat genomfört en ungdomsutredarutbildning på beställning av Rikspolisstyrelsen. Därtill förekommer lokala utbildningar som rör hanteringen av unga lagöverträdare.⁸⁷ I de intervjuer med bland annat poliser som genomfördes i Brås tidigare rapport om rättsväsendets hantering av unga lagöverträdare (Brå 2012a) framkom att det har skett en stor förbättring när det gäller kompetensen bland poliser som hanterar ungdomsbrott. Det har även skett en ökad specialisering där fler specialisttjänster har skapats, något som nämns som en viktig framgångsfaktor. Enligt de intervjuade arbetar numera fler poliser med ungdomskompetens i yttre tjänst.⁸⁸

Ökad ärendesamordning förväntas leda till kortare genomströmningstider

Enligt Rikspolisstyrelsen m.fl. (2011) är samordning av ärenden där en och samma person har begått flera brott en viktig förutsättning för att effektivisera förundersökningsarbetet, både inom Polisen och inom Åklagarmyndigheten, men även för tingsrätterna. Under 2011 tillsattes därför en arbetsgrupp som utarbetade ett förslag till en gemensam reglering för hur ärenden ska samordnas mellan polismyndigheterna och inom Åklagarmyndigheten. Ärendesamordningen kommer att ske enhetligt över landet och ger en tydligare ansvarsfördelning mellan polis och åklagare, något som förväntas effektivisera rättskedjan och även bör leda till kortare handläggningstider. Polisens nya utredningsstöd (PUST) förväntas medföra en stor förbättring när det gäller samordningen (se ovan).

Samordningskravet som föreskriver att ett ärende där åtal väcks mot någon för flera brott eller mot flera för delaktighet i samma brott ska prövas i rätten vid ett och samma tillfälle (45 kap. 3 § RB) är emellertid inte helt tillämpligt på ungdomsärenden, där det ofta löper en eller flera tidsfrister i ärendet. Enligt Åklagarmyndighetens nationella åtgärdsplan (2010b) är reglerna om samordning och kravet på att hålla fristen enligt LUL i viss mån motstridiga, men i åtgärdsplanen fastslås att huvudregeln är att åtal ska väckas så snart den misstänkte är slutdelgiven även om den unge är misstänkt i andra pågående utredningar.⁸⁹ Även i de intervjuer som Brå genomförde inom ramen för det föregående uppdraget diskuterades samordningskravet och det särskilda skyndsamhetskravet (med löpande tidsfrister) som två motstående intressen, och rutinerna skiljde sig avsevärt runt om i landet i fråga om hur reglerna tillämpas (Brå 2012a).

⁸⁷ Till exempel den satsning som Polisen i Stockholms län har gjort på att utveckla bemötandet av ungdomar inom ramen för projektet "Poliser och ungdomar i det mångkulturella samhället" som stöds av den Europeiska socialfonden (Polismyndigheten i Stockholms län 2012).

⁸⁸ Några polismyndigheter har även anpassat arbetstidsförläggningen så att ungdomsutredare har bättre möjlighet att tex. hålla förhör på tider när ungdomar och föräldrar är lediga (Polisen 2011).

⁸⁹ I Åklagarmyndighetens föreskrifter om samordning av brottmålsärenden anges dock att samordning inte behöver ske om det innebär att handläggningen skulle försenas och en föreskriven frist inte kan hållas (3 § ÅFS 2005:24).

Ungdomsärendena prioriteras högre

Under en längre period har ett omfattande arbete lagts ned inom rättsväsendet på att förkorta handläggningstiderna i ungdomsärenden, och under de senaste åren har det ställts flera krav på rättsväsendets myndigheter att få en bättre efterlevnad av de tidsfrister som gäller i ungdomsärenden.⁹⁰ I december 2010 beslutade rikspolischefen tillsammans med länspolismästarna att ungdomsbrott skulle vara ett prioriterat område under 2011, och under samma år utarbetades tre nationella direktiv, bland annat avseende de lagstadgade tidsfristerna och hur väl dessa efterlevs. En särskild mall för redovisning har tagits fram för att polismyndigheterna ska kunna lämna månadsvisa redovisningar till Rikspolisstyrelsen. Syftet med redovisningen är bland annat att öka myndigheternas möjligheter att identifiera hinder och brister i hanteringen av ärenden med unga lagöverträdare eller unga målsägande (Polisen 2011).

Ändrade regler om förundersökningsledarskap i ungdomsärenden

Fram till nyligen fanns en särreglering när det gäller förundersökningsledarskapet i ärenden med unga misstänkta, där polisen endast varit förundersökningsledare i ärenden som rör de mindre allvarliga brott som ungdomar begår (t.ex. ringa misshandel eller snatteri). Den 1 mars 2012 upphörde den särskilda bestämmelsen i 3 § LUL att gälla och fördelningen av ansvaret mellan Polisen och Åklagarmyndigheten i fråga om att leda förundersökningar lades fast i ÅFS 2012:1. Numera leds förundersökningar avseende unga lagöverträdare i större omfattning av polisen. Syftet med förändringen är bland annat att bättre ta tillvara åklagarnas kompetens och resurser genom att dessa endast fokuserar på allvarligare typer av brott. En förväntad effekt av lagändringen är att handläggningstiderna i ungdomsärendena förkortas då behovet av kontakt mellan åklagare och polis rimligtvis kommer att minska när förundersökningsledarskapet i högre utsträckning innehas av Polisen (prop. 2011/12:10, s. 23–24).

Åklagarmyndigheten

En mer aktiv och renodlad åklagarroll genom ett förbättrat administrativt stöd

I och med 2010 års nationella åtgärdsplan från Åklagarmyndigheten för riktade insatser mot ungdomsbrott (Åklagarmyndigheten 2010b) presenterades flera förslag som syftade till att minska den sammanlagda handläggningstiden från brott till lagföring. Ett av åtgärdsförslagen var att åklagarna skulle få utökad tid för förundersökningsledning, vilket bland annat skulle möjliggöras genom ett utvecklat administrativt stöd.⁹¹ En aktiv förundersökningsledning ska bland annat uppnås genom snabbare direktiv

⁹⁰ Rikspolisstyrelsen fick bland annat i 2011 års regleringsbrev i uppdrag från regeringen att stödja polismyndigheterna att hålla de lagstadgade tidsfristerna i ungdomsärenden. Enligt uppdraget ska RPS även redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att korta genomströmningstiderna i dessa ärenden. Liknande uppdrag gavs i såväl 2012 som 2013 års regleringsbrev, där RPS uppmanas att redovisa vilka fortsatta insatser som gjorts för att höja effektiviteten och kvaliteten i ärenden där ungdomar och barn är inblandade, antingen som brottsmisstänkta eller brottsoffer. Av redovisningen ska framgå i vilken utsträckning de lagstadgade tidsfrister som gäller i dessa ärenden har hållits.

⁹¹ Bakgrunden var delvis en inspektionsrapport från Rikspolisstyrelsen (2009) som visade att åklagarnas förundersökningsledning i vissa fall inte varit tillräckligt aktiv och att direktiv inte getts tillräckligt snabbt.

och ett större ansvar för att skyndsamhetskravet följs och fristen iakttas (ibid.).⁹² Enligt Åklagarmyndigheten har förslagen i åtgärdsplanen till stor del förverkligats på åklagarkamrarna, bland annat genom att antalet renodlade ungdomsåklagare har ökat, arbetsrutinerna har utvecklats genom ett ökat administrativt stöd till ungdomsåklagarna och bevakningsrutiner för fristerna har införts. Därtill har myndigheten genomfört utbildning av administrativ personal och ungdomsåklagare för att öka kvaliteten i arbetet och skapa en större enhetlighet i ärendehantering (Åklagarmyndigheten 2011). Att flera av de förslagen som lyftes fram i Åklagarmyndighetens handlingsplan har implementerats i verksamheten framkom även i Brås intervjuer med åklagare (Brå 2012a).

Att ett utökat administrativt stöd ska kunna leda till en mer renodlad åklagarroll och en mer effektiv handläggning av brott ingår även i det omfattande arbetet som bedrivs för att effektivisera mängdbrottsbehandlingen (Rikspolisstyrelsen m.fl. 2011).

Nya riktlinjer angående åklagarprövningen av slutdelgivna polisleda förundersökningar

En annan viktig del av det omfattande arbetet som bedrivs för att effektivisera rättskedjan är de nya riktlinjerna som rör åklagarnas åtalsprövning av slutdelgivna förundersökningar. Enligt de tidigare riktlinjerna, RÅR 2006:2, skulle åklagaren återuppta och överta ledningen för slutredovisade förundersökningar som bedömdes ha sådana brister som kunde åtgärdas så att åtal därefter skulle kunna väckas (Åklagarmyndigheten 2006b). De nya riktlinjerna som beslutades den 1 januari 2011, RÅR 2010:1, innebär att sedan åklagaren återupptagit förundersökningen ska han eller hon besluta om att ledningen ska återgå till polismyndigheten, vilket är i linje med strategin att låta åklagarens ansvar och arbetsuppgifter inriktas på kärnuppgifterna (Åklagarmyndigheten 2010a).

Åklagarmyndigheten tog under våren 2011 även fram ett förslag till en datoriserad återkopplingsrutin i ärendehanteringssystemet Cåbra, där skälen till åklagarens beslut ska framgå. De vanligaste bristerna kommer att läggas in i standardmallar, vilket gör det möjligt att finna systematiska fel och brister i de polisleda förundersökningarna. De nya riktlinjerna tillsammans med den föreslagna återkopplingen förväntas höja kompetensen hos de polisiära förundersökningsledarna, så att kvaliteten i de slutredovisade förundersökningarna därmed ökar och att genomströmningstiderna förkortas (Rikspolisstyrelsen m.fl. 2011).

Förbättrad samverkan med berörda myndigheter

Under 2000-talet har ett trettiotal återrappporteringskrav och redovisningsuppdrag som rör samverkan funnits med i regleringsbrev till rättsväsendets myndigheter (RiR 2011). År 2007 fick bland annat Åklagarmyndigheten regeringens uppdrag⁹³ att ”skapa en ordning för förstärkt samverkan på lokal nivå mellan rättsväsendets myndigheter och socialtjänsten i frågor som rör handläggningen av mål avseende unga lagöverträdare”. Syftet

⁹² Särskilda administratörer och fredade ungdomsåklagare har även lyfts fram som framgångsfaktorer i Åklagarmyndighetens rapporter *Framtidens åklagarkammare – en idéskrift* (Åklagarmyndigheten 2007) och rapporten *Ungdomsbrott – några framgångsfaktorer* (Åklagarmyndigheten 2012).

⁹³ Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Åklagarmyndigheten.

var att förbättra kvaliteten vid handläggningen av ungdomsärenden, vilket bland annat skulle ske genom erfarenhets- och kunskapsutbyte.⁹⁴

I flera av Åklagarmyndighetens rapporter lyfts en välfungerande samverkan mellan polis, åklagare, domstol och socialtjänst fram som en nödvändig förutsättning för en effektiv handläggning av ungdomsärenden (Åklagarmyndigheten 2010b, Åklagarmyndigheten 2010c, Åklagarmyndigheten 2012). Den förstärkta samverkan med Polisen föreslås bland annat ske genom att klargöra olika moment som är av betydelse för en snabb handläggning och hög utredningskvalitet, exempelvis rutiner för samordning av ärenden eller bevakning av fristerna m.m. Samverkansfrågor som rör socialtjänsten utgörs bland annat av handläggningsrutiner kring yttrandena och deras innehåll samt att utreda möjligheter för ett tätare samarbete mellan socialtjänst, polis och åklagare. Samverkansfrågor som rör domstolen handlar exempelvis om handläggningsrutiner som rör förordnande om offentlig försvarare och målsägarbiträde, yttranden från socialtjänsten och utsättning av ungdomsmål (Åklagarmyndigheten 2010b). I intervjuer med åklagare, poliser och socialarbetare som Brå genomförde i det föregående uppdraget (Brå 2012a) framkom att det har skett flera förbättringar när det gäller samverkan, men att det fortfarande finns en förbättringspotential på flera områden.

Större fokus på de lagstadgade tidsfristerna i ungdomsärenden

Under de senaste åren har rättsväsendet haft ett större fokus på att efterleva de lagstadgade tidsfristerna i ungdomsärenden. I Brås intervjuer med aktörer från rättsväsendet (Brå 2012a) framkom att det numera finns en större medvetenhet om de tidsfrister som gäller i dessa ärenden. I Åklagarmyndighetens *Nationella åtgärdsplan för ungdomsbrott* (2010b) påtalas vikten av att den lagstadgade sexveckorsfristen i ungdomsärenden hålls. Liksom Rikspolisstyrelsen har även Åklagarmyndigheten i de senaste två årens regleringsbrev uppdragits att återrapportera i vilken utsträckning de lagstadgade tidsfristerna i ungdomsärenden efterlevs.⁹⁵

Sveriges domstolar

Reformen ”En modernare rättegång” effektiviserar rättegångsförfarandet

För att minska domstolarnas handläggningstider har ett omfattande arbete lagts på att se över det processuella regelverk som styr rättegången i framför allt tingsrätt och hovrätt. Den 1 november 2008 trädde reformen ”En modernare rättegång” (EMR-reformen) i kraft. Den syftade till att genomföra moderniseringar av rättegångsförfarandet, bland annat genom ett bättre utnyttjande av modern teknik. Bland annat infördes att förhör i tingsrätten

⁹⁴ När det gäller mängdbrottsshantering trädde Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten en överenskommelse i mars 2011 om strukturerad samverkan vid brottsbekämpningen. Ett annat exempel på strukturerad samverkan är den samverkansgrupp mellan Sveriges domstolar och Åklagarmyndigheten som bildades i slutet av 2009 (Rikspolisstyrelsen m.fl. 2011).

⁹⁵ I 2011 års regleringsbrev fick Åklagarmyndigheten bland annat uppdraget att redovisa i vilken utsträckning de lagstadgade beslutsfristerna avseende unga lagöverträdare har hållits samt redovisa vilka åtgärder myndigheten vidtagit för att korta genomströmningstiderna i dessa ärenden. Ett liknande uppdrag gavs till myndigheten i 2012 års regleringsbrev, där myndigheten ska redovisa sina fortsatta insatser för att höja effektiviteten och kvaliteten i ärenden där ungdomar och barn är inblandade antingen som brottsmisstänkta eller brottsoffer. Av redovisningen ska framgå i vilken utsträckning de lagstadgade tidsfristerna som gäller i dessa ärenden har hållits.

(som tidigare enbart hade spelats in) även skulle tas upp på bild (video). Om målet överklagas är numera huvudregeln att videoinspelningen från tingsrätten ska användas i hovrätten. En annan förändring var de nya möjligheterna att avgöra vissa brottmål utan huvudförhandling.⁹⁶ Ett uttryckligt undantag i lagen görs emellertid för mål med unga lagöverträdare, där huvudförhandling alltid bör hållas om den tilltalade är under 18 år. Orsaken till undantaget är att det anses viktigt att den unge får sammanträffa personligen med en företrädare från rättsväsendet, vilket anses ha ett pedagogiskt syfte (prop. 2004/05:131). Enligt Rikspolisstyrelsen m.fl. (2011) verkar EMR-reformen ha fått fullt genomslag när det gäller att avgöra mål utan huvudförhandling, och användningen av videokonferens verkar generellt sett öka. För en mer övergripande utvärdering av EMR-reformen, se SOU 2012:93.

Arbete med att minska antalet inställda huvudförhandlingar

Under många år har domstolarna haft problem med inställda huvudförhandlingar, vilket betraktas som ett av de viktigaste hindren för en effektiv mängdbrottshantering vid tingsrätterna. Ett omfattande arbete har lagts på att komma till rätta med problemet. Ett exempel är förslagen om ett bättre nyttjande av den moderna tekniken (t.ex. e-post eller sms) för att exempelvis påminna personer som kallats till en huvudförhandling. I juni 2011 erbjöd Domstolsverket domstolarna att ansluta sig till en tjänst för att skicka sms (Rikspolisstyrelsen m.fl. 2011). Trots de stora ansträngningar som gjorts för att minska problemet visar en granskning från Riksrevisionen (2010) att andelen huvudförhandlingar som ställts in i stort sett är oförändrade, och under de senaste 15 åren har ungefär var fjärde huvudförhandling i brottmål i landets tingsrätter ställts in. De två huvudsakliga orsakerna är delgivningssvårigheter och utevaror.

Förbättrad delgivning genom ny delgivningslag

En annan viktig förändring inom domstolsväsendet är utarbetandet av en ny delgivningslag (2010:1932), som trädde i kraft 1 april 2011. Den nya delgivningslagen förväntas leda till färre inställda huvudförhandlingar. En viktig förändring i den nya lagen är de större möjligheterna till delgivning via elektronisk kommunikation, men också att det lades ett större ansvar på parterna att bevaka handlingar som domstolar och andra myndigheter skickar i pågående mål och ärenden. Den nya lagen innebär också att det blev tillåtet med förenklad delgivning i brottmål.⁹⁷ Därtill infördes en lag (2010:1933) om auktorisation av privata delgivningsföretag. Syftet med förslagen är att skapa förutsättningar för en effektiv och säker hantering av delgivningar (prop. 2009/10:237). Enligt Riksrevisionen (RiR 2011) är det särskilt förfarandet med förenklad delgivning som förväntas öka förutsättningarna för att få den tilltalade delgiven, men än så länge är det oklart vilka faktiska effekter den förenklade delgivningen har haft.

⁹⁶ Justitiedepartementet (2008). *En modernare rättegång*. Faktablad.

⁹⁷ Tidigare kunde förenklad delgivning till den misstänkte av stämning i brottmål endast göras om brottet hade kunnat beivras genom föreläggande av ordningsbot. Den nya delgivningslagen och ändringar i 33 kap. 6 § 2 st. RB gjorde att förenklad delgivning av stämning kan användas vid alla typer av brott. En förutsättning är dock dels att den misstänkte vid ett personligt sammanträffande delgetts information om att förenklad delgivning kan komma att användas av tingsrätten, dels att det vid tidpunkten då handlingen skickas ut till den tilltalade inte gått längre tid än *sex veckor* sedan informationen lämnades (prop. 2009/10:237).

En annan åtgärd för att öka förutsättningarna för att öka antalet delgivningar är Rikspolisstyrelsens arbete med att ta fram ett nytt delgivningssystem samt den utbildning för handläggare av delgivningsärenden som startat vid Polishögskolan i Solna (ibid.).

Ett digitalt flöde genom rättskedjan

Ett ytterligare centralt arbete för att utveckla rättsväsendets effektivitet är Rättsväsendets informationsförsörjning (RIF), vars syfte är att skapa en gemensam informationsstruktur inom rättsväsendet. Det sker bland annat genom att det skapas gemensamma definitioner av begrepp, rutiner och regler i de olika myndigheternas ärendehanteringssystem. Ett särskilt organ, Rådet för Rättsväsendets informationsförsörjning (RIF-rådet) har inrättats för arbetet. RIF-rådet består av 11 av rättsväsendets myndigheter under ledning av expeditionschefen vid Justitiedepartementet. RIF-arbetet förväntas effektivisera rättskedjan genom att en stor del av informationsflödet som i dag sker via papper kommer att ske i elektronisk form. Dessutom möjliggör RIF analyser av rättsväsendets effektivitet, vilket ger mer gynnsamma förutsättningar för att arbeta fram gemensamma verksamhetsmål samt bättre förutsättningar för uppföljningar av rättsväsendets effektivitet.

Omfattande förändringar inom rättsväsendet har gjorts under 2000-talet, för att effektivisera handläggningen av brottsärenden. Syftet har varit både att förkorta handläggningstiderna och att öka kvaliteten i utredningarna. Särskilt fokus har legat på hanteringen av mängdbrott och ungdomsbrott.

I denna rapport har Brottsförebyggande rådet (Brå) för tredje gången undersökt handläggningstider vid brottmål för misshandel, våldtäkt, stöld, rån och utpressning. Analyserna bygger på databasen Rättsväsendets uppföljningssystem (RUS), som har byggts upp vid Brå för att möjliggöra detta.

Rapporten visar att de omfattande förändringar som under de senaste åren har genomförts för att effektivisera rättsväsendet tycks ha haft en önskad effekt. Handläggningstiderna har i jämförelse med 2008 minskat – särskilt i ungdomsärenden.

Brottsförebyggande rådet

BOX 1386 / TEGNÉRGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM

TELEFON +46 (0)8 401 87 00 ▪ FAX +46 (0)8 411 90 75 ▪ E-POST INFO@BRA.SE ▪ WWW.BRA.SE